

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Vrcholně středověké a raně novověké kachle na Chebsku

Marek Bartoš

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická Katedra archeologie
Studijní program Archeologie Studijní obor Archeologie

Bakalářská práce
Vrcholně středověké a raně novověké kachle na Chebsku
Marek Bartoš

Vedoucí práce: Mgr. Ladislav Čapek PhD.

Konzultant: Mgr. Michal Beránek

Katedra archeologie Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

V Plzni 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Je mojí milou povinností na tomto místě poděkovat vedoucímu této bakalářské práce, Mgr. Ladislavu Čapkovi PhD. za veškerou pomoc a užitečné rady, které mi poskytnul. Moje další poděkování patří Mgr. Michalu Beránkovi za všechny konzultace, které mi věnoval a za přístup ke kachlům uložených v depozitáři krajského Muzea v Chebu. Děkuji na tomto místě Milanu Nowakovi, který mi pomáhal při odborných překladech a Mgr. Tomášovi Maříkovi z Muzea Českého lesa v Tachově za umožnění zhlédnutí tachovských kachlů. V neposlední řadě bych chtěl poděkovat Dr. Stefanu Krabathovi, který mne pozval do Drážďan a poskytl mi potřebnou literaturu pro zpracování této práce.

Auf diese Stelle möchte ich mich gern beim Bachelorarbeitsleiter Herrn Mgr. Ladislav Čapek PhD. für sämtliche Hilfe und nützliche Hinweise, die er mir zugewandte. Meine weitere Danksagungen gehören Mgr. Michal Beránek für alle Konsultationen, die er mir widmete und für Zugang zu den Kacheln, die in Depositorium von Museum Eger eingelagert sind. Ich danke auf diese Stelle Herrn Milan Nowak für Hilfe bei den Fachübersetzungen und Herrn Mgr. Tomáš Mařík von Böhmerwaldmuseum in Tachov für die Zugänglichkeit zu den Kacheln in Tachov. Nicht zuletzt möchte ich auch Herrn Dr. Stefan Krabath aus Landesamt für Archäologie in Dresden bedanken, der mich nach Dresden einlud und vermittelte alle notwendige Literatur für Bearbeitung meiner Bachelorarbeit.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Stručné dějiny Chebska ve vrcholném a pozdním středověku.....	2
3. Historie archeologického bádání na Chebsku.....	5
4. Úvod do metodiky a terminologie kachlů.....	8
4.1. Typologie kachlů.....	9
4.2. Kachle s ikonografickou výzdobou.....	11
4.3. Výroba kachlů.....	13
4.4. Konstrukce kachlových kamen.....	14
4.5. Rekonstrukce kachlových kamen.....	15
5. Metodika práce.....	16
5.1. Keramické třídy.....	17
5.2. Morfologie a terminologie.....	18
5.3. Tvorba katalogu a elektronické databáze.....	20
6. Rozbor nálezových okolností studovaných kachlů.....	21
6.1. Nálezy kachlů z Růžové ulice v Chebu.....	21
6.2. Nálezy kachlů z Březinovy ulice v Chebu.....	21
6.3. Nálezy dvou kachlů z předpolí Chebského hradu.....	22
6.4. Nálezy kachlů ze zaniklé Mincovní ulice.....	23
6.7. Nález nádobkového kachle v obci Podhradí u Aše.....	24
6.8. Nálezy kachlů ze Šlikovy ulice na místě někdejší restaurace Rychta.....	25
6.9. Nálezy kachlů z Jehlářského náměstí v předpolí Chebského hradu.....	26
6.10. Nálezy kachlů ze Šlikovy ulice.....	26
6.11. Kachel bez kontextu.....	26
7. Analýza.....	26
7.1 Nádobkové kachle.....	30
7.2. Výklenkový kachel.....	32
7.3 Komorové kachle.....	33
7.4. Srovnání a datování.....	35
8. Závěr.....	37
9. Prameny.....	38
10. Literatura.....	38

11. Internetové zdroje.....	42
12. Resumé.....	43
13. Katalog.....	45
14. Katalogové přílohy.....	67
15. Přílohy.....	82

1. ÚVOD

Tématem bakalářské práce je zpracování středověkých a raně novověkých kachlů na Chebsku, které jsou uloženy v depozitáři muzea v Chebu. Chebsko je v naší zemi specifickým regionem. Až roku 1322 za vlády Jana Lucemburského se stalo Chebsko navždy součástí Koruny české a českého státu. Jde o historické území, které se nachází v nejzápadnější části Čech v příhraničí s Německem. Chebsko je latinsky nazýváno Regio Egreensis a německy Egerland. Tato část Čech během svého vývoje v minulosti měnila svoje geografické a správní uspořádání a liší se svým historickým vývojem od zbytku dnešního území Čech.

Teplu hraje v životě lidí důležitou roli a to především v zeměpisných oblastech, kde se teplota během roku mění. S teplem souvisejí kachlová kamna, která zvýšila standard bydlení. Ze zakouřených jizeb se stávají obytné prostory bez kouře - světnice. S kachlovými kamny se setkáváme nejdříve ve vyšším sociálním prostředí zejména v soukromých místnostech na hradech, tvrzích a v městských domech. Později se rozšířila do vesnického prostředí. K největšímu rozšíření došlo v 15. století a v 16. století, kdy si kachlová kamna mohla dovolit i střední vrstva společnosti. Kachlová kamna nezajišťovala pouze vhodné prostředí pro chod života, ale také sloužila jako okrasný a společenský prvek. Reliéfní motivy umístěné na kachlích vyjadřovaly filozofické, náboženské, politické a jiné názory majitele kamen.

Středověká a raně novověká kachlová produkce nebyla na Chebsku ještě nikdy žádným badatelem zpracována. V rámci této bakalářské práce bude zpracována alespoň část nálezového souboru kachlů rámcově datovaných od 13. /14. – 16. století, což pomůže posunout hranice poznání tohoto tématu. Cílem práce je zpracování kachlové produkce a nastínění vývoje kachlů s důrazem na tvarové a typologické proměny od nejstarších nádobkových po kachle komorové. Sledována je i technologie zpracování kachlů, zejména složení těsta a postup výroby, včetně rozboru případné výzdoby. Součástí práce je kompletní katalog všech zpracovaných kachlů.

Kachle jsou zpracovávány a vyhodnoceny k územnímu kontextu Německa a Čech, jelikož Chebsko patřilo dlouhou dobu pod územní nadvládu německé Říše.

2. Stručné dějiny Chebska ve vrcholném a pozdním středověku

Chebsko se nachází v kotlině, která je sevřená z jihu Českým lesem, ze severozápadu Smrčinami, ze západu Halštrovským pohořím a ze severu Krušnými horami. Největší rozlohu mělo Chebsko za panování rodu pánů z Vohburgu neboli hrabat z Giengen. Tento rod pocházel ze severní marky tzv. Nordgau (*Kubů 2006*, 33). K Chebsku v době panování pánů z Vohburku byly přičleněny ještě oblasti Horní Falce, franské předhůří, Smrčiny a jižní výběžek Vogtlandu. Dalším historickým vývojem se hranice Chebska zmenšovala až do dnešní podoby.

První písemná zmínka o Chebu je uvedena v darovací listině Jindřicha IV. ze 13. února roku 1061. Ten daroval svému služebníkovvi Otnantovi „část lesa u cesty vedoucí z Chebu“ (*Schraml 2012*, 95). Zároveň tato listina je prvním písemným dokladem kolonizace chebského území německým obyvatelstvem (*Boháč 2008*, 5). V raném středověku na Chebsku žilo slovanské obyvatelstvo, které během 11. a 12. století splynulo právě s příchozími kolonisty.

Slovanské osídlení dokládají sídliště a pohřebiště v Třebeni, v Horních Lomanech, v Dolních Lomanech a na Chebském hradě. Slovanské etnikum je dále doloženo okolními toponymy a hydronymy (*Klír 2014*, 213).

V 11. století bylo Chebsko ovládáno již zmiňovanými pány z Vohburgu. Kolem roku 1125 nechal Děpold z Vohburku vystavět hrad v západní části chebské ostrožny na místech slovanského pohřebiště. V roce 1135 je chebské území označeno jako Regio Egere (*Gradl 1886*, 11) a je vymezeno územím fary Tirschenreuth a chebskou farností (*Boháč 2008*, 6). Po roce 1146 připadají chebské majetky rodu Štaufů, a to díky sňatku Adély z rodu Vohburků s Fridrichem Barbarossou (*Iterská a kol. 1972*, 6). Fridrich Barbarosa rozpoznal strategicky výhodnou polohu Chebu a učinil z něj důležitý správní celek Říše. Nechal původní vohburský hrad přestavět na rezidenční falc. Rod Štaufů spravoval chebskou oblast pomocí ministeriální šlechty více než sto let. Ministeriální vrstva ovládala území ze správních hradů - ministeriálních hradů (*Kubů 1997*). Území za panování Štaufů zahrnovalo kromě dnešní části Čech také jižní výběžek Vogtlandu a značnou část severního bavorského pomezí (*Kubů 2006*, 49).

Ve 13. století si chebskou oblast začal přisvojovat Přemysl Otakar II., který využil svého postavení správce říšských statků a připojil Chebsko ke svým územím. Přemyslova nadvláda zde trvala pouhých deset let. Tento počín krále Přemysla Otakara II. byl prvním historicky doloženým pokusem připojení chebského území k Českému království. Tyto tendence pokračovaly i za vlády Václava II, který spravoval Chebsko v letech 1291 až 1304 (*Boháč 2008*, 8). V roce 1322 za vlády Jana Lucemburského bylo Chebsko trvale připojeno k zemím koruny české. Přesto se Chebsko odlišovalo od zbytku Čech svým správním uspořádáním (což je bezpochyby dáno jeho předchozím vývoje, viz výše). Jan Lucemburský vydal v roce 1322 listinu, ve které potvrzuje městu všechna dosavadní privilegia. Byla to nedotknutelnost jeho území, osvobození od českých královských daní, cel a mýt. Chebsko dokonce mohlo přijímat privilegia od říšských panovníků, pokud tedy nebyla v rozporu s právy českého státu (*Iterská a kol. 1972*, 20). Všechna tato privilegia dala vzniknout tzv. městskému státu, který se odlišoval od zbytku Čech.

Historické Chebsko je označováno termínem městský stát nebo městské teritorium (*Kubů 2006*, 13). Tento útvar vznikl kolem druhé poloviny 14. století (*Gradl 1884*, 27), kdy se město Cheb muselo ještě vypořádat se zbytky štaufské ministeriality, se kterou vedla boje. Tyto boje město vyhrálo a vznikl stabilní městský stát. Ten měl vlastní vnitřní vládu, která zahrnovala justici, ozbrojenou složku a městskou radu (*Kubů 2006*, 37), do níž panovníci zasahovali pomocí svého zástupce, který sídlil na hradě. Většinou tento zástupce pocházel z řad šlechty. Tato funkce byla různě označována, například purkrabí, hejtman, fojt nebo hradní správce (*Kubů 2006*, 38). Správa městského státu tedy byla dualistická. Za vlády Karla IV. mohl ještě panovnický úředník ovlivňovat správu Chebska, ale v dalších letech se tato funkce stávala spíše reprezentační. Později tento panovnický úředník spravoval jen léna chebského hradu (*Kubů 2006*, 38). Příkladem může být ustanovení Václava IV. z roku 1397, ve kterém stálo, že panovníkův zástupce může přijímat nové lidi do města pouze se souhlasem městské rady (*Kubů 2006*, 55).

Za vlády Karla IV. byla vydána další privilegia, čímž docházelo k upevnění pozice městského státu. Například v roce 1349 se přenáší právo razit mince z Norimberka na Cheb a tím se město osvobozuje od placení cel a mýtného (*Boháč 2008*, 10). Hlavními příjmy města za vlády Lucemburků byl obchod a řemeslná výroba. Vznikají cechy, mezi které patřili soukeníci, koželuzi a kupci, pekaři, řezníci, ševci, nožíři, provazníci a jiná specializovaná řemesla (*Kubů 2006*, 57). Hlavními uváděnými obchodními komoditami byly látky, výrobky

z kůže, klobouky a medovina (*Boháč 2008*, 11).

Další historický vývoj byl ovlivněn husitskými válkami, během kterých stál Cheb na straně katolíků, a to vojensky i finančně. Vzhledem k převažujícímu katolickému vyznání a výhodné geografické poloze bylo město husitskými válkami minimálně poznamenáno. V roce 1430 se před branami Chebu objevilo husitské vojsko v čele s Prokopem Holým. Po dlouhém jednání město husity vyplatilo a k žádnému boji nedošlo (*Boháč 2008*, 14). Po husitských válkách bylo město odměněno za svojí věrnost katolické straně tzv. Zlatou bulou, která dává městu nová privilegia a potvrzuje všechna dosavadní (*Boháč 2008*, 15).

Ve druhé polovině 15. století se městský stát dostává na špici svého vývoje, díky stabilizaci českého státu a minimálním ztrátám během husitských válek. V roce 1458 přijímá městský stát volbu Jiřího z Poděbrad. Na oplátku Jiří z Poděbrad po celou svojí vládu hospodářsky podporoval Cheb. Král navštívil Cheb celkem čtyřikrát. Poprvé byl uvítán 9. dubna roku 1459 se svým synem Viktorem a se svojí dcerou Zdenou. Hlavním důvodem návštěvy bylo politické jednání o územních nárocích s německými knížaty. Jednání trvala až do 9. května roku 1459. Se saským kurfiřtem Fridrichem bylo ujednáno přátelství a došlo k urovnání územních sporů. Jiřímu z Poděbrad bylo odevzdáno město Most s hradem a hrad Osek s městem Duchcovem (*Iterská a kol. 1972*, 35). S knížetem Vilémem a knížetem Fridrichem byly uzavřeny přátelské smlouvy, ve kterých se vzdali nároků na české území. Také byla uzavřena dvojsvatba potomků saských knížat s dětmi krále Jiřího. Jednalo se o sňatek Fridrichova syna Albrechta s dcerou Jiřího z Poděbrad Zdenou a o svatbu Jiříkova syna Hynka s Kateřinou, dcerou knížete Viléma. Tato událost bude blíže zmíněna při rozboru portrétních kachlů. V roce 1461 se konal v Chebu říšský sněm, který měl vyřešit otázku volby říšského panovníka, která ale nebyla vyřešena a vyústila ve spor mezi dvěma koalicemi říšských knížat. Naposledy přijel král Jiří do Chebu roku 1467. Byl uzavřen další sňatek tentokrát mezi dalším synem českého krále a dcerou markraběte Albrechta. Bylo požehnáno Jindřichovi a Uršule (*Iterská a kol. 1972*, 37). I během vlády jagellonských panovníků si Cheb udržel svojí vlastní autonomii, kterou budoval od druhé poloviny 14. století a posílil jí během husitských a poděbradských válek. Za konec městského státu je považován nástup rodu Habsburků na český trůn v roce 1526 po smrti Ludvíka Jagellonského, který padl v bitvě u Moháče. Během 16. století byl Cheb vystavován centralizačním snahám Habsburků, kteří si svojí centralizační politikou nakonec Cheb podmanili. Další historický vývoj Chebska se netýká tématu této práce.

Chebský městský stát se svým uspořádáním, způsobem vzniku a vztahem k venkovskému zázemí podobal městským státům v německé Říši. S českým prostředím měl velice málo společného, i když zde lze pozorovat snahy města o vytvoření vlastního hospodářského zázemí (*Kubů 2006*, 39). Již od druhé poloviny 14. století zaujímal rozlohu kolem 700 km². Podle dosavadního zjištění Cheb patřil k největším městským státům v německé Říši. Řadí se na 4. místo hned za Norimberk, Erfurt a Ulm. Územními ztrátami ve 14. a 15. století se chebský městský stát zmenšil na plochu 380 km² a v této podobě zůstal až do počátku 16. století (*Kubů 2006*, 45).

3. Historie archeologického bádání na Chebsku

První výzkumy na Chebsku započal františkolázeňský lékárník Adolf Czernický ve druhé polovině 19. století. Svoji badatelskou pozornost věnoval františkolázeňským slatinám a raně středověkému slovanskému pohřebišti v Horních Lomanech. Nálezy z jeho výzkumů byly ukládány do muzea ve Františkových Lázních.

Dalším badatelem byl berlínský architekt Julius Ernst Jonas, který přijal nabídku Německého spolku pro uměnovědu (*Deutscher Verein für Kunstwissenschaft*), aby zdokumentoval stavební vývoj chebské falce (*Hasil 2010*, 12). J. E. Jonas prováděl první výzkum na chebském hradě v roce 1911. Cílem archeologického výzkumu bylo zachytit starší „germánské“ sídlo Vohburků nebo jiné doklady staršího osídlení. Byl to jeho první a zároveň poslední archeologický výzkum, během něhož byla provedena rozsáhlá plošná sondáž (*Hejna 1967*, 171). Výzkum zasáhl východní část hradního areálu před románskou kaplí, celé přízemí románského paláce a část románské kaple. V paláci byly rozpoznány patky románských sloupů a mladší kruhové stavby z lomového kamene. Jižně od románské kaple a zároveň pod románskou kaplí odkryl slovanské kostrové pohřebiště. Při jeho průzkumu byl odbornou pomocí J. E. Jonase Josef Szombathy (*Hasil 2010*, 12). Podle záušnic a vyrytého kříže na desce hrobu bylo pohřebiště rámcově datováno do intervalu od poloviny 6. století do 10. století (*Hejna 1967*, 173). Později z nedostatku milodarů a podle křesťanského charakteru předatováno od 2. poloviny 8 století až do začátku 10. století (*Hejna 1971*, 497). Na výzkum v roce 1911 na hradě navázal Oskar Schürer, který provedl sondáž v tzv. Gordnově domě a v jeho jihovýchodním okolí. Dále se O. Schürer zaměřil na plochu kolem černé věže, kde byly odkryty kruhové stavby z lomového kamene podobající se stavbám odhalených v románském paláci a před jihovýchodní frontou Gordnova domu.

Anton Gnirs byl významný badatel působící na Chebsku, který například působil na výzkumech římských lokalit, jako je Mušov a Stupava. V letech 1929 až 1930 se věnoval pohřebišti z doby bronzové v Žírovicích u Františkových Lázní. V letech 1927-1929 provedl revizní výzkum kůlových staveb ve františkolázeňské slatině (*Klsák a kol. 2011, 5*). Po té započal v roce 1933 bádání na Chebském hradě. Cílem práce bylo ověření stratigrafických situací, ale A. Gnirs bohužel nestihl výzkum dokončit (*Hasil 2010, 13*).

V letech 1931-1942 prováděl soudní úředník Josef Oskar Steidl povrchové sběry a nashromáždil rozsáhlou sbírku z různých období pravěku, která tvoří podstatnou část pravěké sbírky muzea v Chebu (*Klsák a kol. 2011, 5*).

První osobností, která se věnovala soustavnému archeologickému bádání na Chebsku, byl gymnazijní učitel Josef Gustav Hiersche. Jako penzista převzal v roce 1929 výzkum pohřebišť z doby bronzové v Žírovicích. Tento výzkum vedl 15 let až do svého skonu roku 1944. Při stavbě márnice v Třebeni v letech 1930-1931 vyzdvihl inventář slovanského kostrového hrobu (*Klsák a kol. 2011, 5*). J. G. Hiersche v zásadě nepublikoval a ani jeho pozůstalosti neobsahovaly žádný dokumentační materiál.

Tato zmiňovaná škála badatelů působících na Chebsku od lékárníka A. Czernického po gymnaziálního učitele J. G. Hierscheho je označována starožitnicko-positivistickou generací. Tato generace byla tvořena německými badateli, kteří rozpoznali značnou část pramenné báze a to především doby bronzové a doby hradištní. Tato generace po sobě nezanechala žádné ucelenější práce a studie. Řešily se především otázky týkající se etnicity obyvatelstva a stavebně-historického vývoje Chebského hradu (*Hasil 2010, 14*).

Druhou generaci tvořili také němečtí badatelé, kteří byli ovlivněni politickou situací ve 20. - 40. let 20. století. Patří k nim Paul Reinecke, který se rovněž věnoval raně středověkému slovanskému pohřebišti v Horních Lomenech v rámci studie o osídlení severního Bavorska. Paul Reinecke se především zasloužil na Chebsku o toponomastický rozbor osídlení spojený s keltskými názvy. Všiml si v krajině tzv. izolovaných sídelních ostrovů, které se nacházejí jinak v málo osídlené krajině. Na Chebsku uvádí františkolázeňskou slatinu, vřesoviště a pohřebišť v Žírovicích. Dalšími německými badateli byl Leonhard Franz a Karl Dinklage, kteří vycházeli z dílčích materiálů J. G. Hierscheho. Tyto dva němečtí badatelé vydali pouze jednotlivé dílčí práce (*Hasil 2010, 15*), například K. Dinklage a jeho práce o záušnicích z Chebského hradu, které datuje od poloviny 10. století do 1. poloviny 11. století (*Hejna 1971, 498*). Další bádání této generace bylo narušeno druhou světovou válkou.

Druhá světová válka přivedla na Chebsko třetí generaci českých poválečných badatelů. Můžeme jmenovat Rudolfa Turka a Emanuela Šimka. V kontextu politického dění a idejí po druhé světové válce se snažili tito badatelé shrnout počátky slovanského osídlení a tím podpořit nároky na Chebskou kotlinu (*Hasil 2010*, 15). Bez nových terénních situací sepsali tři studie o raně středověkém osídlení na Chebsku. Přínosem Rudolfa Turka bylo shrnutí dosavadních toponomastických a historických pramenů (*Turek 1950*, 401-440). Dále shromáždil starší nálezy z Chebského hradu a z okolí Chebu (*Hasil 2010*, 16). Velkou pozornost věnoval Chebskému hradu E. Šimek, který podle nalezeného materiálu předpokládal tři slovanské sídlištní fáze v poloze dnešního hradu, na které navazují sídlištní fáze doby štaufské (srov. *Hejna 1971*, 498).

Čtvrtá generace badatelů se lišila od předchozí generace tím, že se věnovala terénním činnostem. Ucelenější obraz o historickém vývoji Chebska přinesl Antonín Hejna. Jeho práce jsou zatím v této části Čech nepřekonané, co se týče ustálenosti a systematiky. Výsledkem jeho práce na Chebsku jsou články, které vyšly v letech 1967 a 1971 v Památkách archeologických (*Hejna 1967*; *Hejna 1971*). Největší výzkum A. Hejny byl započat v roce 1962 při asanaci městského jádra. V předpolí dnešního hradu odkryl středohradištní val, datovaný do 10. století. Výzkumy prováděné pod vedením A. Hejny probíhaly až do roku 1964 v jádru města. Z těchto výzkumů pochází část souboru, zpracovávaného v této práci. Jednotlivé výzkumy A. Hejny budou ještě zmíněny při rozboru kachlů, zejména v části o jejich nálezových okolnostech.

Evžen Plesl, Karel Slepíčka a Antonín Hejna systematicky zastupovali až do 2. poloviny 60. let 20. století nezřízené archeologické pracoviště v Chebu (*Hasil 2010*, 17).

V roce 1952 provedl poslední archeologický výzkum pohřebiště v Žírovicích Evžen Plesl. Při dalším výzkumu ve františkolázeňské slatině E. Plesl podle nalezeného materiálu identifikoval samostatnou tzv. chebskou skupinu lužické kultury lidu popelnicových polí (*Klsák a kol. 2011*, 8).

V roce 1964 bylo v chebském muzeu zřízeno místo archeologa, které obsadila Olga Pospíchalová. Vedla ověřovací výzkum na Chebském hradě, kde odkryla část raně středověkého kostrového pohřebiště a očistila základ předštaufského hradu. Na hradišti Kolová v Libavském Údolí zjistila sídliště z mladší doby bronzové a provizorní městské založení Kynšperka ze 13. století (*Klsák a kol. 2011*, 9; *Hereit 1994*, 10). Od roku 1972 do roku 2009 vedl archeologické výzkumy Pavel Šebesta. Většina kachlů zpracovávaných v této

práci pochází právě z výzkumů P. Šebesty, a to většina z historického jádra města Chebu a jeden kachel z hradu Neubergu v obci Podhradí u Aše (*Šebesta 1981a*, 84-86). V roce 1967 proběhl výzkum za dnešní radnicí v tzv. Mincovní ulici, která zanikla během asanace města (*Šebesta 1979a*, 79; *Šebesta 1982*, 69). V průběhu dalších 30 let byly prozkoumány tři vnitrobloky v západní části města. Nejvíce archeologického materiálu poskytly jímky, které budou v této práci zmíněny. V roce 2009 nastoupila na místo po P. Šebestovi Markéta Macků. Od roku 2012 zajišťuje archeologické práce Michal Beránek.

4. Úvod do metodiky a terminologie kachlů

Než začnu samotným rozbořem kachlů, zmíním se všeobecně o vývoji kamen. Nejstarší nálezy kachlových kamen pocházejí z jižního Německa a z hornatých oblastí Švýcarska, které jsou datovány do 9. a 10. století (*Pavlík -Vitanovský 2004*, 9), ale těmto kachlům předcházejí doklady o vložení keramických nádob do pece, které jsou interpretovány jako kachle s kruhovým ústím (*Atzbach 2012*, 271). Jejich výskyt souvisí s klimatickými poměry daných oblastí a potřebou vyhřívaných místností (předpokládáme i zateplení). V jižním Německu se jednalo o tzv. klasické německé „*Stube*“ (*Vařeka 2004*, 194; *Atzbach 2012*, 269). Největší rozšíření kachlových kamen je doloženo ve střední a východní Evropě. Na území Čech se začínají objevovat ve 13. století, ve 14. století a v 15. století jsou rozšířeny hojně v městských domech, kde se nacházela kachlová kamna ve světnici, která byla v prvním patře. V 15. století a 16. století jsou kamna i ve vesnických domech. Velký novověký rozvoj kachlového řemesla můžeme například sledovat na velice rozměrných renesančních kachlových kamnech na zámku ve Vrchlabí (*Bartoš 1993*, 23).

Ve středověku a v raném novověku se topilo zásadně dřevem. Nejstarší kamna měla podobu pece s uzavřenou kopulí. Usuzuje se, že kachlová kamna se vyvinula z chlebových hliněných pecí, do jejichž kopulí byly horizontálně vkládány nádoby, které odváděly teplý vzduch z pece do místnosti. Tímto způsobem se vyvinuly první kachle, tzv. nádobkové. Se vznikem kachlových kamen se postupně v domě zaniká zakouřená jizba a poté již mluvíme o tzv. světnici. Nejenže obytná místnost nebyla v chladnějších obdobích zakouřená, ale teplo se přesouvalo také do síně, kde se přikládalo dřevo do otopného tělesa. Tato problematika se týká tzv. trojdílného domu, který je typický pro vrcholný středověk a ve vesnickém prostředí přežívá až hluboko do novověku (*Atzbach 2012*, 269-271; *Dudková – Orna – Vařeka 2008*,

22; Hájek 2007, 3-4; Vařeka 2004,190).

Po celý raný a vrcholný středověk byly nejvýznamnějšími otopnými zařízeními krby nacházející se ve vyšším sociálním prostředí zejména na hradech. Krby byly v chladnějších oblastech později nahrazeny kachlovými kamny a někde i dokonalejším systémem vyhřívání místností (lišící se regionálně). Šlo o tzv. hypocausta, u nichž byl teplý vzduch rozváděn v podlahách domů pomocí trubkového systému (Halzbauer 2003, 157). Všechna známá hypocausta byla budována v klášterech, nebo v sídlech elity. Je zřejmé, že tento vytápěcí systém byl používán ještě v 16. století (Atzbach 2012, 269).

4.1. Typologie kachlů

V rámci typologického rozboru kachlů vycházím ze synteticko-analytické studie Z. Smetánky o morfologii českých středověkých kachlů (Smetánka 1969). Kachle se dělí podle způsobu vyhřívání do dvou skupin na starší nádobkové a mladší komorové kachle. U nádobkových kachlů je základní jednotkou tvar. Jsou to v podstatě na hrncířském kruhu vytočené „nádoby“, proto bývají ve starší literatuře souborně označovány jako hrncovité kachle. Dnes se více používá termín nádobkový kachel (Halzbauer 2003a, 163; Pavlík - Vitanovský 2004, 12). Po vypálení byly nádobkové kachle zapuštěny do stěny kamen dnem dovnitř. Jejich dno se dostávalo přímo do styku s teplem uvnitř kamen a teplo se šířilo dále do místnosti skrz ústí nádoby (Pavlík - Vitanovský 2004, 10).

Jak již bylo několikrát zmíněno, je nezbytně nutné se zaměřit také na terminologické názvy kachlů nejen v rámci Čech, ale také i Německa. Proto tato kapitola je zaměřena jak na českou, tak německou terminologii, kdy jeden druh kachle může mít více označení podle regionálního bádání.

Nejstarší formy kachlů jsou vysoké cylindrické nádoby s kruhovým ústím, které vycházející z užitkové keramiky, která byla vkládána do stěn pecí a tím docházelo k rozšíření výhřevné plochy pece a ke zvýšení topné účinnosti. Tento druh kachle je jak v německé tak v české terminologii nazýván termínem pohárovitý kachel/“*Becherkachel*“ (Smetánka 1969,234; Büttner 2010,295-296).

Z. Smetánka dále jmenuje hrncovitý kachel. Za který můžeme považovat takový kachel, jehož výška nepřevyší příliš jeho šířku a má přibližně kruhové ústí (Smetánka 1969, 233). Tento termín známe ze starší české literatury. Z tohoto důvodu je někdy zavádějící a někteří badatelé tento termín nepoužívají, například není jmenován v Encyklopedii českých kachlů

(Pavlík -Vitanovský 2004).

Dalším zvláštním typem jsou baňkovité kachle, které mají ostře lomenou dvojkónickou baňkovitou hlavici. J. Orna (*Orna 2005*, 32) srovnává názory dvou typologických stanovisek, jestli baňkovité kachle lze zařadit mezi nádobkové. J. Richterová (*Richterová 1982*, 9) a Z. Smetánka (*Smetánka 1969*, 235) řadí baňkovité kachle mezi nádobkové na rozdíl od Z. Hazlbauera (*Hazlbauer 2003a*, 163), který tyto kachle odděluje. Podobný baňkovitému kachli je v německé terminologii tzv. „*Pilzkachel*“, který můžeme volně přeložit jako „*houbovitý kachel*“ (*Roth Heege 2011*, 387), který lze do určité míry ztotožnit s českým termínem pro tento kachel. Podobný „*Pilzkachel*“ je tzv. „*Tellerkachel*“¹, který místo baňkovité hlavice má mírně konkávní plochu, která připomíná talíř, která má funkci čelní vyhřívací stěny.

Kachle s pravoúhlým ústím (čtvercovým nebo obdélníkovým), které v některých případech připomínají tyglík, jsou souborně označovány jako tyglíkovité. V německé terminologii je tento kachel nejčastěji nazýván „*Topfkachel*“. Tyglíkovité kachle dělíme na dlouhé s malým ústím, nebo dlouhé s velkým ústím a krátké se středním ústím. Krátké kachle s velkým ústím se označují jako miskovité v němčině jako „*Napfkachel/Schlüsselkachel*“ v závislosti na daném regionu (*Kenzler 2001*, 125). Miskovité kachle jsou z chronologického hlediska nejmladší z nádobkových kachlů (*Smetánka 1969*, 236-238). Obecně lze říci, že tyto druhy kachlů byly využívány po dlouhou dobu, proto bývá velice obtížné určit jejich stáří, nejsou-li nalezeny společně s materiálem, který je datuje (*Pavlík -Vitanovský 2004*, 12).

Kachle komorové jsou nejběžnějším typem, který se ve středověku na území Čech vyskytoval (*Smetánka 1969*, 238). Jsou chronologicky mladší než kachle nádobkové a mají opačnou orientaci než nádobkové kachle. Reliéfní kachle jsou v německé literatuře nejčastěji uvedeny pod pojmem „*Reliefkachel*“. Vzhledem k tomu, že reliéfní kachle tvoří tzv. čelní vyhřívací stěna, která je v němčině označována jako „*Blatt*“, tak se můžeme setkat s pojmem „*Blattkachel*“ (*Büttner 2010*, 300).

Kachle komorové na sebe přímo navazovaly. Hlíny ve výmazech mohlo být méně oproti nádobkovým kachlům, které na sebe celými těly nenavazovaly, a proto tyto prostory musely být vyplněny hlínou. Komorové kachle pravděpodobně vznikly z nádobkových, fungovaly ale na zcela jiném principu. Teplo se dostávalo přes vyhřívací otvor z topeniště do komory, dále potom přes čelní vyhřívací stěnu do místnosti (*Orna 2005*, 33). Komorové kachle tvoří tzv. komora, která je na jedné straně zakončená vyhřívacím otvorem a na druhé straně vpředu

¹ (*Rosmanitz 2015a a 2015b*, <http://furnologia.de>)

vyhřívací plochou, která z vnější strany často nese ikonografický motiv. Jedná se o tzv. čelní vyhřívací stěnu, kterou procházelo teplo do obytného prostoru. Kvůli výzdobě jsou nazývány jako reliéfní kachle nebo kachle s ikonografickou výzdobou. Stěna komory se nazývá plášť, který bývá různě dlouhý. Komory měly různé tvary. Znamé jsou kuželovité, jehlancové, střežovitě, válcovité a tvar skříňkové komory (*Smetánka 1969, 240*). V období gotiky měly komory kuželovitý tvar oproti renesančním, které měly kolmý plášť vůči přední vyhřívací stěně s ikonografickou výzdobou.

Mezi stěnové kachle patří kachle, které nemají vyvinutou vyhřívací komoru, ale byly přímo umístovány do vytápěcího prostoru svojí zadní stěnou. Oproti předchozím jmenovaným variantám jsou v nálezových situacích vzácnější (*Smetánka 1969, 242*). Patří sem kachle výklenkové, které mohou být nazývány též jako kachle nikové či výklenkové (svým tvarem připomínají výklenek nebo niku). Výklenkový kachel má prořezávanou čelní vyhřívací stěnu a má obvykle obdélný formát. V německé literatuře je označován pod pojmem „*Nischenkachel mit durchbrochenem Vorsatzblatt*“².

Z. Smetánka dále vyčleňuje necičkovitý a zrcadlový. Necičkovité kachle jsou velmi podobné výklenkovým kachlům. Oproti výklenkovým kachlům nemají žádnou čelní vyhřívací stěnu a připomínají malé „necky“. Tomuto typu kachle se podobá kachel zrcadlový. U necičkovitých kachlů přecházejí boční stěny plynule v zadní plochu, tak u zrcadlových kachlů se boční stěny lomí, tak vzniká jakýsi obdélník připomínající svým tvarem zrcadlo (*Smetánka 1969, 243*). Naopak v německé terminologii kachlů je „*Spiegelkachel*“ čtvercový komorový kachel, který má lehce zahloubenou čelní vyhřívací stěnu (*Büttner 2010, 303; Krabath 2012, 73*). Již zmiňovaný necičkový kachel lze v německé literatuře najít pod pojmem „*Nischelkachel*“ (*Krabath 2012, 142*). Celkově lze říci o německé terminologii kachlů, že se regionálně může lišit. Detailnějším typologický rozbor není v náplni této práce a minimálně by toto téma vystačilo na napsání samostatné práce.

Dále se kachle dělí podle umístění v prostoru kamnového tělesa (příloha 1, str. 82). Kachle jsou zabudovány v soklu nebo v nástavci. Tyto kachle nazýváme základní řádkové. Pokud se nachází na rohu soklu nebo nástavce jsou to tzv. rohové kachle. Dalším typem je kachel římsový, který tvoří horní zakončení soklu nebo nástavce. Jsou označovány kordonovými nebo korunními. Na dolním konci soklu jsou tzv. pateční kachle. Zvláštní součástí kamen jsou korunní nástavce, které tvoří nezbytnou součást kamen, ale mají

² (*Rosmanitz 2015c, <http://furnologia.de>*).

ozdobnou a symbolickou funkci. Jsou to například různé lišty, cimbuří, torované sloupky, lunety, trojrozměrné plastiky, vegetativní motivy a vázy (*Smetánka 1969*, 231-233).

4.2. Kachle s ikonografickou výzdobou

Ke klíčovým problémům ikonografie patří hledání otázek, týkajících se samotného významu vyobrazení. Můžeme si položit otázky, kdy a jak člověk přistupuje k zobrazování, k čemu vyobrazení využívá a jaká je společenská funkce jednotlivých motivů?

Mezi badateli, kteří se zabývají otopnými tělesy, panuje hypotéza, že reliéfní výzdoba vznikla otisknutím dřevěných matic původně určených k reliéfní výzdobě dlaždic nebo keramických obkládacích desek. Například můžu zmínit nález dvou gotických kachlů z hradu Kyšperka na Teplicku (*Smetánka 2002*, 25-30; *Smetánka 1983*, 148-149). Tyto kachle mají pravděpodobně původ v otisknutí obdélníkové obkládací desky se dvěma proti sobě jedoucimi jezdci. Deska byla nejspíše rozpůlena, jak ukazuje vegetační motiv a nápis, který byl zkrácen, aby vznikl čtvercový tvar, který se vyskytuje po celý vrcholný středověk. S nástupem renesance reliéfní plocha nabývá obdélného formátu a zároveň se zvětšuje čelní vyhřívací stěna (*Smetánka 1983*, 148-149; *Smetánka 2002*, 25-30).

K období gotiky patří náboženské motivy, které se promítají především na čelních vyhřívacích stěnách komorových kachlů. Struktura nálezových celků často vypovídá o tradičně upřednostňovaných tématech, která byla opakovaně ztvárňována díky dlouhodobě konstantní společenské poptávce neovlivňované dramatickými změnami myšlení a životního stylu ve středověku. Změnu přináší 15. století, kdy se objevují reformační symboly, které kritizují především církevní jednání. Dalším častým vyobrazením byly světské motivy, mezi které můžeme zařadit turnajové hry, lov a volnočasové aktivity šlechty. Většinou vyobrazují jezdce s dřevcem připraveným k souboji. Symbolizují druh šlechtické zábavy a především rytířské ctnosti (*Krajíc 2005*, 103-105). Venkovský lid není na kachlích vyobrazován. Z toho se dá usuzovat, že kachlová kamna si nemohl dovolit každý a byla spojená s určitou společenskou prestiží. Nálezy destrukcí kamen se nacházejí především v měšťanských domech 15. století a samozřejmě v rezidencích nejvyšší šlechty a nobility.

Dalším typem jsou kachle s vyobrazením erbů, které vyobrazují šlechtické rodové znaky. V literatuře je najdeme často pod termínem heraldické motivy. Erby se v gotice a renesanci promítaly ve všech oborech umění. Největší rozvoj erbů nastal ve 12. století, když byly

vyhlašování křížové výpravy do Svaté země. Základním motivem každého znaku je štít. Tvar štítu napomáhá při dataci, jelikož se štíty neustále vyvíjely. Znamení na štítu se dělí na figury heraldské a obecné. Heraldská figura členila štít na jednotlivé linie a geometrické formy. Obecná figura vyobrazuje lidské postavy, rostliny, zvířata a také věci (*Loskotová et kol. 2008, 90*). Častými motivy erbů jsou na našem území orlice a dvouocasý lev ve štítu a mnoho jiných erbů týkající se jednotlivých rytířů a rodů. Symbolika erbů byla využívána ve středověku s hlavním důrazem v období gotiky a v následujících obdobích až do současnosti.

Dalším motivem souvisejícím se šlechtou je zobrazování portrétů šlechticů, proto jsou někdy nazývány tzv. šlechtickými kachli (*Loskotová et kol. 2008, 73*). Jde především o postavy urozených dam a pánů. Někdy tyto motivy korelují s náboženskou tematikou. Například může jít o zobrazování duchovních činitelů, např. Martina Luthera, Jana Husa a mnoha jiných. Portrétní kachle jsou typickým prvkem renesance.

4.3. Výroba kachlů

Hrnčířské dílny jako výrobní objekty pracující s ohněm byly umístěny především na okrajích měst. Dílny kamnářů jsou doloženy například na zaniklém předměstí Sezimova Ústí (*Hazlbauer – Richter 1990, 469-472*). Hlavním důvodem bylo nebezpečí požáru. Hrnčíř k výrobě kachlů potřeboval pec, hrnčířský kruh, dřevěnou nebo hliněnou matici, různé kolky, železné nebo dřevěné nože, špachtle a jiné nástroje podobného ražení. Nejstarší nádobkové kachle jakou jsou například pohárovité a tyglíkovité varianty se svým výrobním postupem nelišily od výroby běžné kuchyňské a stolní keramiky. Byly nejdříve vytáčeny na pomalu rotujícím kruhu a podsypávány. Vyznačují se poměrně velkou nepravidelností a v rozích ústí kachlů je možné si povšimnout otisků prstů po hrnčíři. Mladší nádobkové kachle byly vyráběny na rychle rotujícím kruhu. Jsou o něco pravidelnější a na dně je často viditelná stopa po odřezávání hrnčířskou strunou.

Výroba komorových kachlů se skládá ze dvou kroků. Z vytvoření komory neboli pláště. Na druhém místě je tvorba čelní vyhřívací stěny, která se přiložila před samotným výpalem k plášti. Čelní vyhřívací stěna byla vytvářena pomocí dřevěné nebo hliněné formy, která byla vyrobena buď řezbářem, nebo samotným hrnčířem. Negativ byl otisknut do připravené hliněné plochy pro budoucí čelní vyhřívací stěnu (*Pavlík - Vitanovský 2004, 14*). Hrnčíř pravděpodobně na hrnčířském kruhu vytočil válec předem daných rozměrů, který posléze na jedné straně rozřízl. Vytvořený plát hlíny položil na rovnou plochu a tím plát hlíny narovnal.

Hrnčíř získal rovnou plochu, která byla všude stejně silná (*Ernée 2008*, 15). Následně byla předem připravená hlína do formy vtlačována prsty. Místo samotné formy se někdy používaly již zhotovené kachle a vznikaly tak v dnešní terminologii kopie neboli falza. Falza kachlů bývaly obvykle menší a méně propracované než samotné originály. Vznikem hliněné nebo dřevěné formy vznikal vzor pro následující výrobu kachlů. Tím pádem lze hovořit o tzv. sériové výrobě.

Kachel musel vyschnout před výpalem, aby při výpalu nedošlo k rozpraskání keramické vsádky uvnitř výrobní pece. Po výpalu se keramická vsádka vyndala z pece hrnčíře a nechala se vychladnout. Chladnutí trvalo několik hodin až dnů. Dalšími úpravami mohla být retuš, glazura a engoba (*Loskotová a kol. 2008*, 6).

4.4. Konstrukce kachlových kamen

Základní stavební jednotkou byly kachle, které byly navzájem spojené výmazem pomocí kamnářské hlíny, která v průběhu prvního zatopení v kamnech zatvrdla. Kachle utvářely celkovou podobu kamen a svojí vnitřní částí udávaly směr a cirkulaci tepla (*Hazlbauer 1998*, 19). Nejstarší kamna měla podobu pece s uzavřenou kopulí. Nosnou konstrukcí těchto kachlových kamen byl hliněný válec nebo hranol zakončený kopulí. Do tohoto otopného tělesa byly vsazovány kachle s kruhovým ústím, aniž by bezprostředně na sebe navazovaly (*Pavlík - Vitanovský 2004*, 10). Kulatý tvar těchto kachlů vyžadoval velké množství spojovacího materiálu a tím také byl omezen počet kachlů v otopném tělese. Během postupného vývoje se změnila výška a také tvar ústí. Kruhové ústí se měnilo na pravoúhlé až mírně lichoběžníkové (čtvercového nebo obdélného formátu).

Historicky a stavebně doložená kachlová kamna rozdělujeme na tři stavební části, na podezdívku, sokl a nástavec. Podezdívka byla zpočátku kamenná a později cihlová. V některé literatuře je podezdívka označována jako kamnový podstavec. V podezdívce neboli v kamnovém podstavci mohla být vytvořena malá klenba s úschovným prostorem. Ve vzácných případech kamnový podstavec u novověkých kachlových kamen zcela chyběl a kamna stála na různých keramických nebo kovových nohách, které mohly být stylizované do podob zvířat (*Hazlbauer 1998*, 26). Střední díl/sokl tvořil samotné topeniště. V soklu byl otvor pro přidávání dřeva. Většinou se přidávalo dřevo z vedlejší místnosti. Sokl byl převážně čtvercový a mohl být užší než následující nástavec kamen. Sokl se skládal ze čtvercových později v renesanci z obdélných kachlů. Poslední částí kamen byl nástavec, který měl

variabilní půdorys. Nástavec se mohl s výškou zužovat. Jeho horní okraj byl ukončen ozdobnými římsovými kachli (příloha 1, str. 82). Poslední částí otopného tělesa byl kouřovod, který odváděl kouř (*Smetánka 1968, 229-232*).

4.5. Rekonstrukce kachlových kamen

Žádná stojící středověká kachlová kamna nejsou na našem území dochována. Nejstarší známá kachlová kamna jsou zachována na hradě salcburských arcibiskupů a jsou datována k roku 1501, ale pravděpodobně byla upravována a nestojí na svém původním místě (*Pavlík - Vitanovský 2004,9*). Proto se musíme dnes obracet na ikonografické prameny, kde jsou kachlová kamna vyobrazena a informují nás o umístění kamen v obytném prostoru. Kresbami a rytinami, na kterých jsou v nějakém obytném prostoru kachlová kamna zobrazena, se zabýval Z. Hazlbauer (*Hazlbauer 2003b, 169-186*). Nebo je možné vycházet z některých archeologických nálezových celků. Díky některým archeologickým výzkumům se podařilo rekonstruovat kachlová kamna. Rekonstrukce kachlových kamen máme z hradu Rábí, z manského domu na Křivoklátě, z městského domu v Táboře a ze Sezimova Ústí (*Hazlbauer 1993; Durdík 2003, 191-192; Krajíc 1997; Hazlbauer - Chotěbor 1991*).

Z výzkumů předměstí Sezimova Ústí M. Richtra máme zachycené hrnčířské dílny. Jedná se o dva ucelené nálezy vrcholně gotických kachlů s pořezávanou čelní vyhřívací stěnou a nádobkové kachle, které nebyly použity do kamnového tělesa, ale šlo patrně o sklady hrnčířů, o čemž svědčí nálezová situace, kde byly nalezeny mimo jiné i do sebe vložené kachle. Podle nálezových okolností a historických událostí jsou datovány na přelom let 1419 až 1420 (*Hazlbauer - Richter 1990, 417-418*).

Kamna byla rekonstruována na základě dvou ucelených nálezů, které splňovaly tyto podstatné a jedinečné sounáležitosti (*Halzbauer - Chotěbor 1990, 362*). Byl učiněn hromadný nález většího počtu dobře rekonstruovatelných kachlů, bez známek sekundárního přemístění. Dalším důležitým bodem byla jistota, že tyto nálezy spadají do stejného časového období. Nálezový materiál se vyznačoval stejnými nebo velice blízkými stylovými a technologickými prvky, ze kterých bylo možno usuzovat, že nalezený materiál pochází z jednoho kamnového tělesa. Posledním krokem bylo vyhodnocení tvarů a zařazení jednotlivých kachlů do stavební rekonstrukce kamen (*Halzbauer - Chotěbor 1990, 362*).

Přesto žádnou rekonstrukci nemůžeme považovat za prototyp kachlových kamen, jak

apeluje Z. Halzbauer. Rekonstrukce dvou středověkých kamen ze Sezimova Ústí jsou vystavěny v Husitském muzeu v Táboře. Podle názoru autorů projektu se obě rekonstrukce přibližují středověkým kamnům. Svoji odlišnou konstrukcí a složením ze dvou rozdílných druhů kachlů vyplývá, že se jednalo o dvě hrnčířské zakázky pravděpodobně různým sociálním skupinám (*Halzbauer – Richter 1990, 434*).

5. Metodika práce

Předmětem zkoumání je 62 kachlů uložených v depozitáři Městského muzea v Chebu. Kvůli lepší vypovídací hodnotě a časové náročnosti byly vybrány pouze celé nebo zrekonstruované kachle. Ty byly zkoumány makroskopicky, jelikož nebylo možné z finančních a časových důvodů přistoupit k detailnějším analýzám, které by poskytly poměrně přesnou informaci o tom, jaké druhy příměsí jsou v jakém vzorku běžné, nebo které pouze náhodné. Proto byly alespoň na základě vizuálního rozboru rozděleny do 8 keramických tříd, které byly definovány na základě viditelných znaků, u kterých bylo nejvíce pozornosti věnováno množství a velikost příměsí v keramice. Těmi byly příměsí slídy, příměsí písku a křemene. Šupinky slídy dosahovaly velikosti od cca 0,2 /0,3 mm až k 3 mm. Značná část keramiky obsahovala viditelné příměsí písku (cca 0,2 /0,3 mm). Pouze na jednom lomu střepe byla rozpoznána příměsí křemene. Pravděpodobně je tato anomálie způsobená nerozpoznáním příměsí křemene na stěnách kachlů. Tuto situaci zhoršilo doplnění chybějících částí sádrou, což mělo za cíl zkompletování exemplářů, jak to bylo obvyklé v dřívější době pro výstavní účely (*Richterová 1982, 7-8*). Tudíž z tohoto důvodu nebyl umožněn ve většině případů vizuální rozbor na lomech keramiky, proto ve většině případů nebylo možné objektivně stanovit ani to, jaká velikost zrn příměsí je pro daný kus keramiky charakteristická a možná i technologicky nejvýznamnější (srov. *Ernée 2008, 17*).

Dále byl pozorován povrch keramiky, který byl dělen na hrubozrný, středně hrubý a jemnozrný. V další řadě byla pozorována barva střepe, která ale může být někdy zavádějící. Pravděpodobně v mnoha případech nemá nic společného s původním záměrem výrobce. Barva může být ovlivněna několika faktory, například chemickým složením keramické hmoty, teplotou výpalu, prostředím v peci a prostředím v půdě, ve které se vyskytly po zániku kachlových kamen (*Ernée 2008, 19*).

5.1. Keramické třídy

Zvlášť byly rozděleny kachle bez glazury a s glazurou. Kachle bez glazury jsou označeny CH101 až CH106, naopak kachle s glazurou CH201 a CH202. Zařazování do tříd probíhalo na základě měřitelných skutečností, a také podle celkového vzhledu keramiky, jak již bylo zmíněno. Během tohoto vizuálního rozboru byly rozpoznány stopy po výrobních postupech.

Neglazovaná keramika

Třída CH101. Hrubozrnná keramická směs se značnou příměsí slídy ve velkých kusech. Šupinky slídy dosahují od 0,1 mm až 3 mm. Na první pohled směs působí písčitým dojmem. Příměsí písku dosahují velikosti 2 mm. Barva keramické směsi je béžová až žlutohnědá.

Třída CH102. Tato keramická třída je prakticky totožná s CH101. Oproti CH101 obsahuje jemnější slídu v menším množství, proto působí celkově jemnějším dojmem.

Třída CH103. Hrubozrnná keramická směs s příměsí písku do 2 mm. Keramická hmota neobsahuje žádné okem pozorovatelné šupinky slídy. Povrch je hrubší. Barva je šedobéžová.

Třída CH104. Hrubozrnná keramická směs s příměsí křemene a slídy. Šupinky slídy dosahují rozměrů od 0,1 mm do 2 mm. Celkově keramická hmota má hladký povrch. Na lomu střepe jsou patrné příměsí křemene, které dosahují velikosti od 1mm do 5 mm. Barva keramické hmoty je žlutooranžová až okrová.

Třída CH105. Jemnozrnná keramická směs, která je jemně plavená s příměsí písku do 1 mm, slída se vyskytuje pouze ojediněle. Povrch je jemnější. Barva je na střepe cihlově červená, jinak se jeví jako šedá až oranžová.

Třída CH106. Jemně plavená keramická směs s velmi jemnou příměsí slídy, která je makroskopicky téměř nerozlišitelná. Je viditelná pouze po pečlivém pozorování keramické hmoty. Povrch je velmi hladký a barva je šedá místy až béžová až žlutá.

Glazovaná keramika

Třída CH201. Hrubší keramická směs s příměsí písku. Stopově se vyskytuje slída. Barva

keramického těsta je žlutá a barva glazury je zelená. Glazura se nachází na vnější straně kachle a je transparentní.

Třída CH202. Jemná keramická směs bez viditelnějších příměsí. Barva keramické směsi je žlutá. Pokud jsou dochovány komory, tak barva komor je světle červená pravděpodobně druhotným přepálením. Na vnitřních stranách čelních vyhřívacích stěn jsou otisky textilie. Jedná se o tzv. plátňovou vazbu. Na vnější straně je zelená netransparentní glazura.

5.2. Morfologie a terminologie

Dále byla sledována morfologie a typologie podle Z. Smetánky, která byla porovnána s typologií A. Hejny a typologií v Německu (*Büttner 2010*). Jelikož je Chebsko kontaktní oblastí mezi dnešní Spolkovou republikou Německo a Českou republikou, je nezbytné se zabývat typologií nejen v rámci regionu Chebska, ale také typologií v přilehlých oblastech Německa.

Pro rozdělení kachlů do jednotlivých typologických tříd byla zvolena jednoduchá kritéria, vycházející z práce Z. Smetánky (*Smetánka 1969*). Pro lepší přehlednost byly vytvořeny jednotlivé metrické hranice (*Smetánka 1969*), které jsou uvedeny v následujících tabulkách. Hlavním důvodem, proč zvolit tento tabulkový systém bylo například rozlišení mezi krátkým tyglíkovitým kachlem a miskovitým kachlem (viz tabulka 1).

Za pohárovitý kachel je považován nádobkový kachel, který má kruhové ústí a má výrazný výškový rozměr. Stěny bývají mírně kónické a kruhové dno.

Tyglíkovitý kachel má pravoúhlé ústí, které někdy může být mírně lichoběžníkové. Tyglíkovitý kachel svojí výškou nepřesahuje svojí šířku. Mimo to byl vyčleněn podtyp dlouhý s variantami malého a velkého ústí (viz tabulka 2). Dalším podtypem tyglíkovitých kachlů jsou varianty krátké s malým ústím, středním nebo velkým ústím, které přecházejí do varianty nízkého kachle s velkým ústím, které jsou označovány jako miskovité kachle (viz tabulka 4).

Výklenkový kachel se podobá kachli s poloválcovou komorou, který nemá v plášti komory proříznut vyhřívací otvor, ale má prořezávanou čelní vyhřívací stěnu. Do kategorie komorových kachlů byly zahrnuty kachle s čelní vyhřívací stěnou, které byly v rámci deskripce rozděleny podle velikosti ústí, a to na kachle s čelní vyhřívací stěnou malého formátu do 200 cm², středního od 200 cm² do 300 cm² a velkého nad 300 cm². Zvláště byly

rozlišovány čtvercové a obdélné formáty čelních vyhřívacích stěn (viz tabulka 5).

dlouhé nádobkové kachle (cm)	>16
krátké nádobkové kachle (cm)	16-12
nízké nádobkové kachle (cm)	12>

Tabulka 1 (rozdělení nádobkových kachlů podle výšky)

Plocha ústí u dlouhých variant	
velké ústí (cm ²)	≥180
malé ústí (cm ²)	<180

Tabulka 2 (plocha ústí u dlouhých variant nádobkových kachlů)

Plocha ústí u krátkých variant	
velké ústí (cm ²)	>300
střední ústí (cm ²)	300-200
malé ústí (cm ²)	<200

Tabulka 3 (plocha ústí u krátkých variant nádobkových kachlů)

Plocha ústí u nízkých variant	
velké ústí (cm ²)	>300
malé ústí (cm ²)	≤ 300

Tabulka 4 (plocha ústí u nízkých variant nádobkových kachlů)

Velikosti ČVS	
velkého formátu (cm ²)	>300
středního formátu (cm ²)	300-200
malého formát (cm ²)	<200

Tabulka 5 (velikosti čelních vyhřívacích stěn)

5.3. Tvorba katalogu a elektronické databáze

Dalším krokem práce bylo vytvoření katalogu, který by posloužil dalšímu bádání a napomohl by například při porovnávání kachlů z jiných regionů. Při pokusu zařadit kachle z tohoto regionu nesmíme opomenout, že Chebsko se nachází na západním okraji Čech v blízkosti Durynska, Saska, Vogtlandu a Bavorska, proto byl v rámci zpracovávání kachlů navštíven Landesamt für Archeologie in Dresden, kdy byly porovnávány keramické směsi nádobkových kachlů z Vogtlandu a proběhla rešerše potřebné literatury. Dále bylo navštíveno Muzeum Českého lesa v Tachově, kde byly zdokumentovány vrcholně středověké a raně novověké kachle pro následující porovnání s kachli z Chebu.

Z tohoto důvodu byly všechny kachle kresebně a fotograficky zdokumentovány. Minimálně byly vytvořeny od každého kachle tři fotografie z různých stran. U nádobkových kachlů bylo fotografování zaměřeno na stěnu, ústí, a dno. Všechny nádobkové kachle byly nakresleny.

Pro potřeby analýzy a dalšího zhodnocení bylo nezbytné k této práci vytvoření jednoduché elektronické databáze, která usnadnila práci s daty a sjednotila typologické, morfologické a metrické údaje. Databáze je součástí přiloženého CD. Byly vytvořeny dvě tabulky „lokality“ a „kachle“. Do tabulky „kachle“ byly vloženy tyto deskriptory: katalogové číslo (číslo kachle), inventární číslo (kachle bez inventárního čísla jsou označeny „sine“), výškové dělení (třídí jednotlivé kachle na dlouhé/vysoké, krátké a nízké, tvarové), velikost ústí (velké, střední, malé), tvar ústí (pravoúhlé, mírně lichoběžníkovité a kruhové), keramická třída (viz keramická třída), číslo lokality (obsahuje číslo lokality definované v tabulce „lokality“), kardinální deskriptory nádobkových a komorových kachlů (výška kachlů, šířky stran ústí, výška dochovaných komor u komorových kachlů atd.), tvary ústí a dichotomické deskriptory (značka na dně ano/ne, dochovaná komora ano/ne). Tabulka lokality je propojená s tabulkou „kachle“ v relaci 1:N. Ke každé lokalitě připadá N kachlů. Tabulka „lokality“ obsahuje jednotlivé deskriptory a data o místech nálezů (číslo lokality, rok nálezu, vedoucí archeologického výzkumu, katastr, ulici a nálezový kontext).

6. Rozbor nálezových okolností studovaných kachlů

Celkem k souboru kachlů bylo dohledáno 8 lokalit. Sedm z nich se nachází v Chebu a jedna v obci Podhradí u Aše. Většina výzkumů s nálezy kachlů byla zatím pouze předběžně publikována nebo velice stručně sepsána do nálezové zprávy. V nejhorsích případech nebyly dohledány žádné bližší nálezové okolnosti. Lokality jsou chronologicky řazeny podle data výzkumu.

6.1. Nálezy kachlů z Růžové ulice v Chebu

Nálezy z Růžové ulice pocházejí pouze ze stavebního výkopu v místě starého příkopu v blízkosti středohradištního valu. K objevu došlo v roce 1961 při stavebním výkopu (příloha 2, str. 83). K němu byl povolán A. Hejna, který jinak prováděl rozsáhlé výzkumy v Chebu v letech 1961 až do roku 1964 během asanací města (*Hejna 1967*, 242). A. Hejna se v článku v Památkách archeologických zmiňuje o nálezu kachle z tohoto stavebního výkopu. Nádobkový kachel popisuje jako hnědošedý a slídnatý a označuje jej pod pojmem hrncovitý typ (*Hejna 1967*, 242). Na kruhovém dně má značku kříže v kruhu s průměrem 4 cm. Hrany ústí jsou obloukovitě zdvižené. V této práci je tento kachel uveden pod číslem 1. Další dva kachle byly do této ulice přiřazeny na základě inventárních karet, které pocházejí ze stejného stavebního výkopu. Všechny nádobkové kachle z této ulice jsou uvedeny pod čísly 1, 2 a 3.

6.2. Nálezy kachlů z Březinovy ulice v Chebu

Kachle z Březinovy ulice pocházejí rovněž ze stavebního výkopu. Nález byl učiněn v roce 1963 (příloha 2, str. 83). A. Hejna v Památkách archeologických zmiňuje tři kachle z této ulice (*Hejna 1967*, 243). Zmiňuje kachel, který má kruhové dno a od poloviny svojí výšky se jeví jako nepravidelný. Keramický střepek popisuje jako drsný a šedé barvy. Tento kachel se podařilo identifikovat podle rozměrů a jeho atypické nepravidelnosti. V této práci je uveden pod číslem 6. Dále je uváděn kachel, který je označován jako válcovitý s kruhovým dnem a podsýpkou (*Hejna 1967*, 247; *Hejna 1967*, 249). Jedná se o pohárovitý kachel, který má hrubý hnědošedý střepek a v této práci je uveden pod číslem 8. Třetím zmiňovaným kachlem je

pohárovitý kachel, který byl identifikován podle výšky, průměru ústí a průměru dna. Je uveden pod číslem 5.

Podle názoru A. Hejny mohla v Březinové ulici existovat hrnčířská dílna, kde se vyráběly nádobkové kachle. Čtyři nádobkové kachle nenesou žádné stopy očazení. Z toho je možné usuzovat, že nikdy nebyly použity v otopném tělese. Všechny tyto kachle dále nesou stopy lepení, obtáčení a podsypávání. Tudíž se vyznačují starším výrobním postupem. Navíc A. Hejna vychází z místa nálezů v blízkosti městských hradeb, což by mohlo indikovat výrobní areály. První zmínka o městském opevnění pochází z roku 1306 (*Gradl 1886*, 206), jelikož by hrnčířská dílna respektovala svojí dispozicí průběh hradeb, proto se A. Hejna domnívá, že v této době mohla vzniknout až po roce 1306. Tomuto časovému období by odpovídal i postup výroby (*Hejna 1967*, 244). Kvůli tomu A. Hejna tvrdí, že v této době mohla s velkou pravděpodobností vzniknout hrnčířská nebo kamnářská dílna a orientačně jsou tyto kachle datovány do 14. století (*Hejna 1967*, 244).

Z tohoto stavebního výkopu pocházejí tři pohárovité kachle a jeden velice nepravidelný nádobkový kachel. V této práci jsou uvedeny pod těmito čísly 4, 5, 6 a 8.

6.3. Nálezy dvou kachlů z předpolí Chebského hradu

Při asanaci města byl vyvolán záchranný archeologický výzkum, který si vyžádal prokopání středohradištního valu v předpolí dnešního hradu (příloha 2, str. 83). Výzkum probíhal pod vedením A. Hejny v několika etapách v letech 1962 až 1964. Při tomto výzkumu byly v úseku II a v sektoru III nalezeny dva nádobkové kachle (*Hejna 1967*, 232). Jeden z těchto kachlů je v katalogu uveden pod číslem 7. Druhý kachel se nepodařilo identifikovat. Cílem výzkumu bylo zachycení vnitřní konstrukce valu, respektive jeho zbytků v šíři od terasní zdi.

Původní zkoumaná plocha byla rozdělena do dvou sektorů. V roce 1964 byl výzkum rozšířen o sektor III (příloha 3 a 4, str. 84). V sektoru III byl terén v celé ploše překryt recentní stavební vrstvou suti. V západní části sektoru III podél jeho západní strany byl zachycen novodobý sklep, který byl vystavěn až na samotném podloží. Pod povrchovou vrstvou suti byla žlutá vrstva hlíněné navážky, která byla místy prokládaná tmavšími hlinitými vrstvami. Směrem k západu tyto vrstvy klesaly. Tento horizont byl na západním okraji přerušen novodobým sklepem. Teprve na konci západního okraje sektoru se začala tato

vrstva znovu objevovat o trochu vyšší úrovni. Na povrchu této nasypané vrstvy byla v tenké tmavé vrstvě objevena starší středověká keramika. Kromě této tmavé vrstvičky se starší středověkou keramikou byl identifikován v západní části sektoru III kolmý hluboký vkop, který narušoval starší vrstvy. Ve výplni vkopu byly spálené vrstvičky, hlinitokamenitý materiál, struska a nálezy mladší středověké keramiky (Hejna 1967, 192).

V hloubce 200 cm byly nalezeny zbytky cihlového objektu, které byly široké 30 cm a byly podkovovitě otevřené k západu. Cihly měly na své lící straně a ve spárách stopy po polevě, která podle A. Hejny vznikla pravděpodobně druhotným přepálením vysokým žářem. Výplň tohoto objektu měla stejně jako zásyp na jeho jižní straně bohatý obsah strusky a úlomků keramiky. Zachovaná jižní strana cihlového objektu byla přistavěna ke kameni, který byl očazený a nesl stopy žáru. Dno podkovovitého objektu bylo hlouběji o 50 až 80 cm. Celé dno tohoto objektu bylo tvořeno spálenou vrstvou. Pod touto tmavou spálenou vrstvou bylo hnědé podloží, které mělo tendenci klesat k východu. Tato stavba byla interpretována jako výrobní objekt (příloha 4, str. 84). K tomuto závěru bylo dospěno na základě konstrukce objektu a stop po vysokém žáru, který je patrný z cihel a okolního prostředí. Mohla to být nějaká pec nebo ohniště v konstrukci (Hejna 1967, 192). Detailnější informace o nálezovém kontextu nádobkových kachlů se nepodařilo z dokumentace A. Hejny vydedukovat. S určitou pravděpodobností kachle mohly pocházet z výplně mladšího středověkého vkopu.

6.4. Nálezy kachlů ze zaniklé Mincovní ulice

Vedoucím archeologického výzkumu byl P. Šebesta, který vedl v létě 1976 záchranný archeologický výzkum vyvolaný výstavbou kanalizace pro nový trakt radnice. Mincovní ulice byla slepá ulička ve tvaru písmene "L" východně od náměstí Jiřího z Poděbrad za dnešní radnicí (příloha 2, str. 83). Tato ulička se nacházela v místech dnešního dvora radnice a na místě, kde se dnes nachází parkoviště. Jak naznačuje název ulice, předpokládá se, že v této ulici byly raženy chebské mince. Komplex budov byl v rámci asanace města v letech 1956-1964 zbourán. Pod základy domu byla nalezena kamenná roubená studna, která byla druhotně využita jako jímka (Šebesta 1979a, 79; Šebesta 1982, 69). Studna měla pravidelné roubení o průměru 180 cm a dosahovala hloubky 800 cm. V horním souvrství v rozmezí 200 až 450 cm byly nalezeny tři střížky, které Dr. J. Hásková předběžně určila jako polotvary chebských feniků (Šebesta 1982, 69). P. Šebesta je názoru, že toto předběžné zjištění napomáhá datovat inventář zásypu studny k roku 1516 (Šebesta 1979a, 79). Z této vrstvy pochází zeleně

glazovaný prolamovaný kachel, kterému bylo přiděleno číslo 43 (Šebesta 1976). V hloubce 450 cm byla vrstva tvořená balvany. Tato vrstva byla bohatá na archeologický materiál. Obsahovala zhruba 300 zlomků keramiky. Mezi nimi byly velké hrnce s plastickými lištami v horní části výduti a s límcovým okrajem, nočníky, černé leštěné džbánky, kahany, pánve a velké množství nádobkových kachlů, které se vyskytovaly v souvrství v rozmezí 450 cm až 800 cm (Šebesta 1979c, 269; Šebesta 1981b, 47). Dále autor výzkumu zmiňuje mosazný fragment pečetidla, který nese nápis "/AGEI+S-RIUL/F" (Šebesta 1982, 69). Z této studny pochází největší soubor 38 nádobkových kachlů, které jsou uvedeny v katalogu pod čísly 9 až 46. V nižší části zásypu v hloubce 450 až 800 cm popisovaný materiál odpovídá více pozdnímu středověku konce 14. století, přičemž autor výzkumu nevyklučuje přesah do 15. století.

6.5. Nález nádobkového kachle v obci Podhradí u Aše

V roce 1979 proběhl archeologický výzkum pod záštitou chebského muzea vedený P. Šebestou v obci Podhradí. Tato obec se nachází 4 km severovýchodně od Aše (příloha 5, str. 85). Původně nesla název Neuberg (Úlovec 2000, 224). Z tohoto výzkumu pochází nádobkový kachel, kterému bylo přiřazeno číslo 47. Ještě určitě stojí za zmínku nález válcovitého dílu kamen, který je uvedený v publikaci „100 let terénní archeologie v Karlovarském kraji“ na příloženém CD (Klsák a kol. 2011). Vzhledem k tomu, že díl kamen pochází ze stejné lokality a má stejné makroskopické složení, je zřejmé, že pochází ze stejného otopného zařízení (příloha 6, str. 86). Jedná se o torzo kamnářské vyhřívací roury.

Někdy se můžeme setkat s názvem hradu Neiperg, který je tak to často uváděn v historických pramenech. První písemná zmínka o hradu pochází z roku 1288. Hrad Neuberg jako sídlo loupežníků byl v první polovině 14. století rozbořen armádou Karla IV., ale hned záhy byl obnoven (Durdík 1995, 192). Po hradu se psal jeden z významných ministeriálních rodů. Na základě archeologických výzkumů je počátek hradu kladen do 12. a 13. století (Karel a kol. 2009, 135).

Podle názvu hradu byli psáni páni z Neubergu, kteří měli přijít ze Švábska. Během 12. století získali majetky v Bavorsku a Sasku a usadili se na Ašsku vedle svých příbuzných pánů z Hazlova. Roku 1395 páni z Neuberga vymřeli, jejich majetky pak získali Zedwitzové, kteří přišli na Ašsko v první polovině 14. století. Konrád Zedwitz se oženil s Hedvikou z Neuberga a tím pádem získal dědický nárok na panství pánů z Neuberga (Úlovec 2000, 225). V roce

1610 zchátralý hrad vyhořel a zpustl (*Durdík 1995*, 192).

Podle T. Durdíka byla dispozice hradu dvojdílná. Zachovalé jsou jenom některé reliktů hradu, které stojí na výrazném skalním bloku nad obcí, kterým vévodí bergfrit. Samotné předhradí mělo zaniknout při úpravě terénu pro stavbu renesančního zámku, který byl vybudován v průběhu 16. století rodem Zedtwitzů.

O podobě předhradí nemáme žádné informace, jak již bylo řečeno. Hradu dominoval okrouhlý bergfrit na čtverhranném soklu (*Durdík 1995*, 192). Kromě hradní věže existovala v hradním areálu obytná stavba, ve které byly vazby zdiva opus spicatum (*Durdík 2009*, 377).

V letech 1979-1980 byl kolem hradní věže učiněn archeologický výzkum vedený P. Šebestou. V roce 1979 byly kolem věže otevřeny sondy, které nesly označení 1/79 a 2/79 (*Šebesta 1979b*). Předběžné informace z toho výzkumu byly publikovány v periodiku *Archaeologia historica* (*Šebesta 1981a*), ve kterém jsou uvedeny fragmenty keramiky ze sond 1/79 a 1/80 (*Šebesta 1981*, 84-86). Nálezové okolnosti nádobkového kachle a torza vyhřívací roury z hradu Neubergu nebyly nikde dohledány.

6.6. Nálezy kachlů ze Šlikovy ulice na místě někdejší restaurace Rychta

V roce 1996 byl vyvolán záchranný archeologický výzkum na základě nové výstavby ve Šlikově ulici v blízkosti městského opevnění od 8. července do 17. srpna roku 1996 (*Šebesta 1996*). Výzkum proběhl na místech, kde stála bývalá restaurace Rychta (příloha 2, str. 83), která byla podsklepená a nebyla zahrnuta do výzkumu (*Šebesta 2009*, 825-826; *Šebesta 2007*, 185-187). V době zahájení archeologického výzkumu byla tato budova v probíhající demolici. Z této lokality pochází 6 nádobkových kachlů, kterým byla přidělena čísla 54 až 59. Sondy byly položeny ve dvorním traktu, který byl rozdělen na 8 sektorů o stranách 4x4 m (*Šebesta 1996*). Všechny již zmiňované kachle pocházejí ze sondy 5, která byla položena vedle městské hradby (příloha 7, str. 87). V sondě byl nalezen kamenný objekt o vnějších rozměrech 230x150 cm. Šířka kamenných stěn dosahovala 30 cm. Objekt byl interpretován jako jímka. Kameny byly spojeny žlutou maltou. Výplň byla tvořena černým bahnem, pískem, kameny, keramikou, sklem, cihlami s glazurou a v neposlední řadě v hloubce 100 až 110 cm byly nalezeny fragmenty tyglíkovitých kachlů (příloha 8, str. 87), které byly později slepeny (*Šebesta 1996*). Podle jednotlivých naměřených rozměrů a velice podobných keramických směsí a nálezovým okolnostem tyto nádobkové kachle patrně pocházejí z jednoho kamnového tělesa.

6.7. Nálezy kachlů z Jehlářského náměstí v předpolí Chebského hradu

V roce 1998 proběhl záchranný archeologický výzkum na místě zaniklého Jehlářského náměstí (příloha 2, str. 83). Výzkum byl vyvolán výstavbou nového teplovodního kanálu (příloha 9, str. 88). Z tohoto výzkumu pochází dva nádobkové kachle, které jsou uvedeny pod čísly 59 a 60. Po celé délce výkopu byla sledována černá vrstva, která obsahovala uhlíky a přepálený písek a sytě červené vrstvy se slovanskou keramikou (*Šebesta 1998*). Při výzkumu se nepotvrdilo pokračování raně středověkého valu zkoumaného A. Hejnou. V místech předpokládaného valu byla černá vrstva narušena uměle nasypanou stráňí. V severovýchodním výkopu byla černá vrstva narušená kanalizací, která narušovala kamenný objekt o rozměrech 80x135 cm obsahující vrcholně středověkou keramiku. Tento objekt byl interpretován jako odpadní jímka. Z tohoto objektu pochází již uvedený nádobkový kachel s katalogovým číslem 60 (uvedeno na přiložené kartě u kachle). Jižně od ní byla do země zapuštěná dřevěná kád' a oválná putna (*Šebesta 1998*). Druhý kachel s číslem 59 je bez kontextu (uvedeno na přiložené kartě u kachle). Bližší náleзовé kontexty dvou nádobkových kachlů nejsou nikdy uvedeny. Výzkum nebyl zatím publikován.

6.8. Nálezy kachlů ze Šlikovy ulice

Ze Šlikovy ulice pocházejí renesanční kachle, kterým byla přidělena čísla 48 až 53. Rok a bližší náleзовé okolnosti nebyly o těchto kachlích zjištěny, jelikož ve Šlikově ulici v Chebu bylo prováděno v minulých letech více záchranných archeologických výzkumů, proto nelze v současné době tyto kachle přiřadit k žádnému archeologickému výzkumu (příloha 2, str. 83).

6.9. Kachel bez kontextu

Mezi kachle bez kontextu byl zařazen nádobkový kachel s číslem 61, o kterém je zaznamenána pouze informace, že pochází z nejmenované jímky.

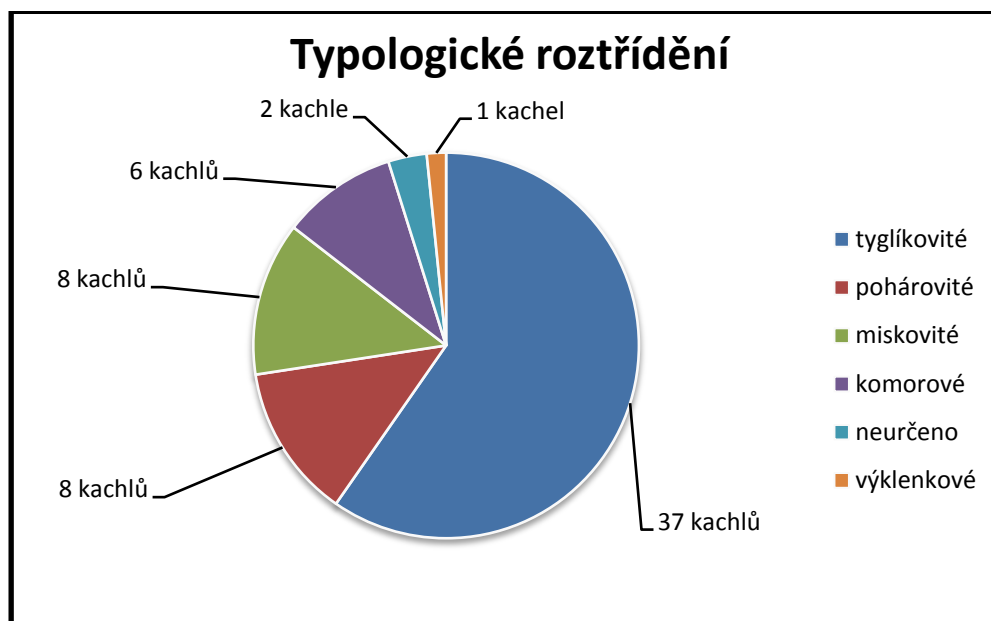
7. Analýza

Z celkového počtu 62 kachlů bylo 37 kusů interpretováno jako tyglíkovitých, 8 pohárovitých, 8 miskovitých, 6 komorovitých, 2 neurčených, 1 výklenkový (tabulka 6 a graf 1). U všech nádobkových kachlů byly změřeny strany ústí/průměr ústí, průměr dna a výška. U

komorových kachlů byly změřeny strany čelní vyhřívací stěny a výška komory (tabulka 7). Jednotlivé metrické údaje jsou zaznamenány v katalogu a v elektronické databázi. Všechny nádobkové kachle byly rozděleny na základě výšky/délky (viz metodika práce, tabulka 1). Nejvíce je ve studovaném souboru tzv. krátkých nádobkových kachlů (16-12cm), které tvoří 46%. Potom jsou zastoupeny tzv. dlouhé/vysoké nádobkové kachle (kachle větší než 16 cm), které jsou zastoupeny v 41%. Poslední kategorií jsou tzv. nízké nádobkové kachle (kachle menší než 12 cm), kterých je pouze 13% (viz graf 2 a graf 3).

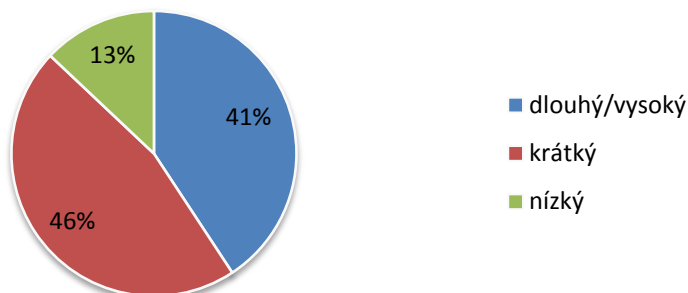
druh kachle	počet
tyglíkovité	37
pohárovité	8
miskovité	8
komorové	6
neurčeno	2
výklenkové	1
celkem	62

Tabulka 6

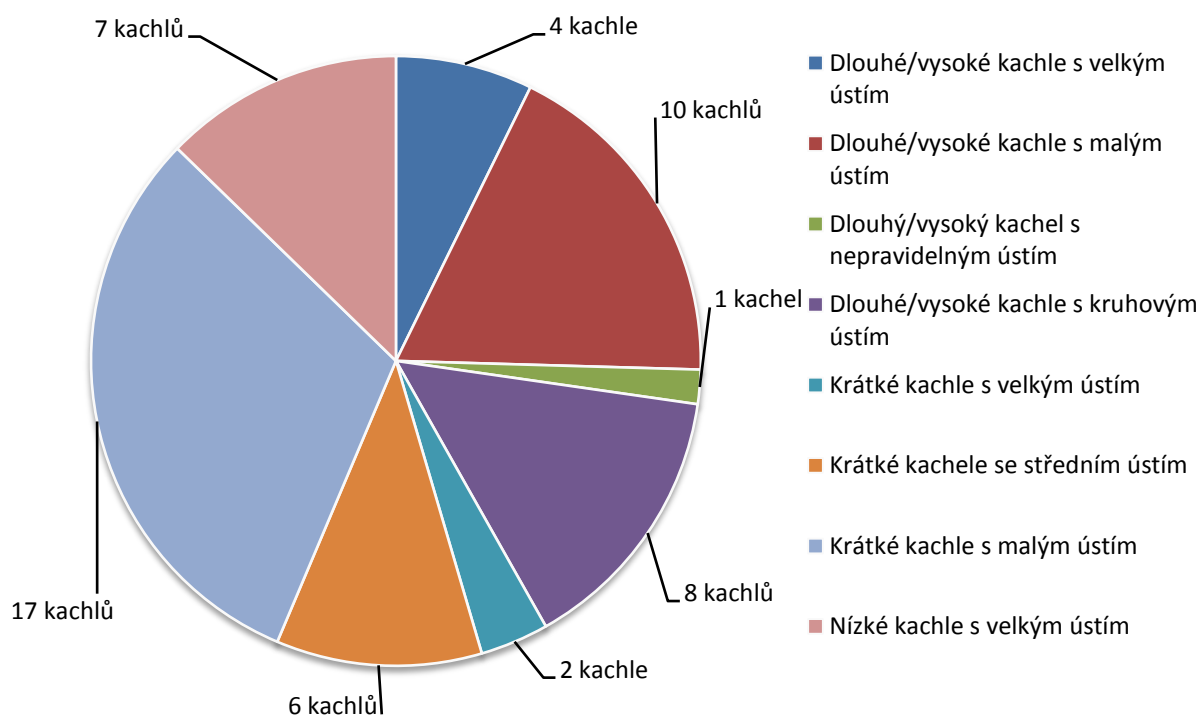
Graf č. 1

Výškové dělení nádobkových kachlů

Graf č. 2

Rozdělení nádobkových kachlů podle výšky/délky a velikosti ústí

Graf č. 3

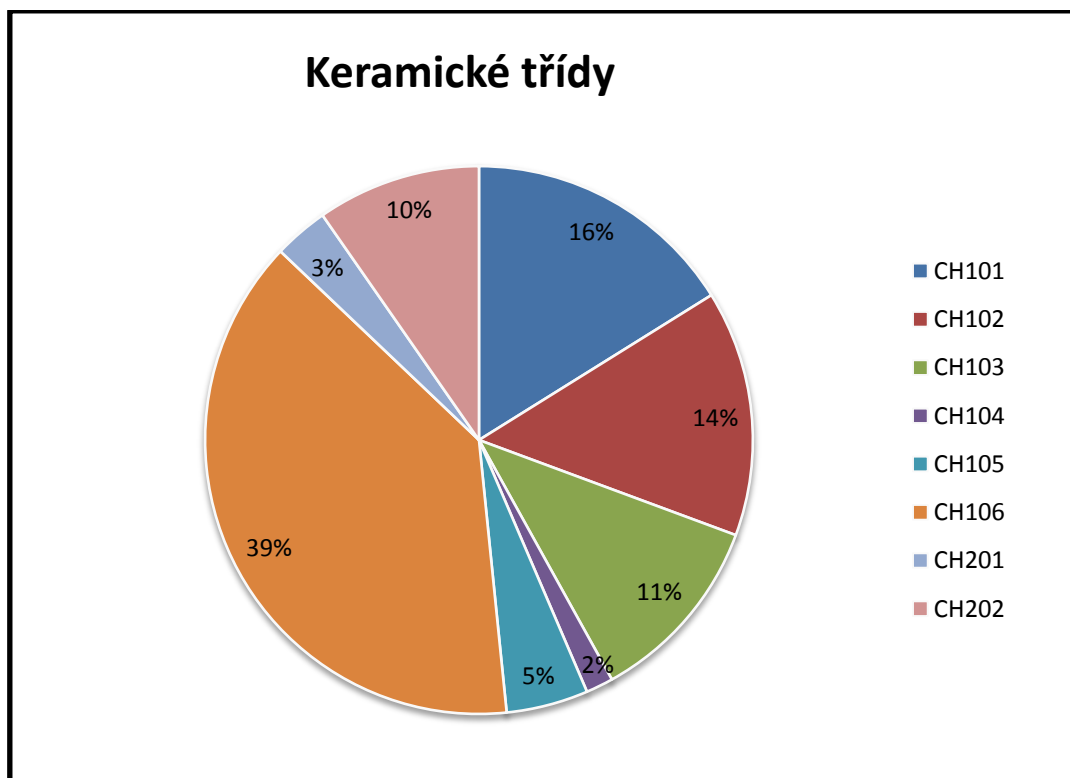
Rozdělení komorových kachlů podle tvaru a velikosti čelní vyhřívací stěny			
číslo kachle	typ/druh kachle	tvar ČVS	velikost ČVS
48	komorový	čtvercový	velká
49	komorový	obdélný	střední
50	komorový	čtvercový	velká
51	komorový	čtvercový	velká
52	komorový	čtvercový	velká
53	komorový	obdélný	velká

Tabulka 7

Velké množství keramického materiálu zahrnutého do této práce se jeví velmi jednotným charakterem. Keramika obsahuje poměrně velké a v mnoha případech hustě zastoupené šupinky slídy. Jak již bylo zmíněno, kachle byly rozděleny do 8 keramických tříd (tabulka 8), které jsou definovány v metodice práce (viz keramické třídy). Nejvíce ve sledovaném souboru převažuje keramická třída CH106, která tvoří 39%. Potom následuje keramická třída CH101 s 16% a keramická třída CH102 s 14%. Marginálně je zastoupena keramická třída CH104, kterou zastupuje pouze jeden nádobkový kachel (viz graf 8).

Keramické třídy	katalogová čísla
CH101	1, 3, 16, 20, 25, 30, 33, 35, 40, 45
CH102	7, 11, 13, 14, 27, 36, 38, 46, 47
CH103	4, 5, 6, 10, 12, 17
CH104	2
CH105	8, 56, 58
CH106	9, 15, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 26, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 37, 39, 41, 42, 54, 55, 57, 59, 60, 61, 62
CH201	43, 44
CH202	48, 49, 50, 51, 52, 53

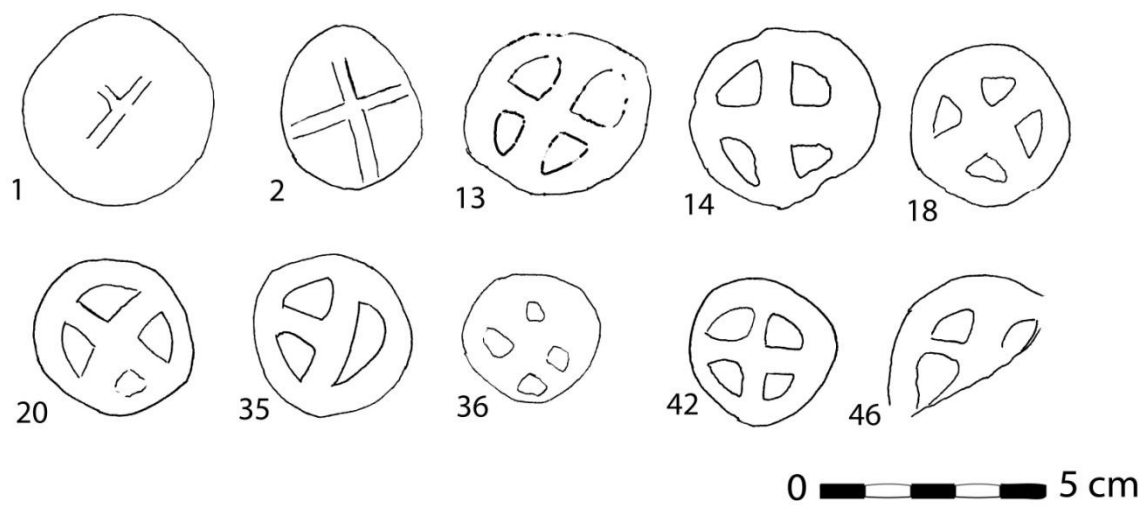
Tabulka 8

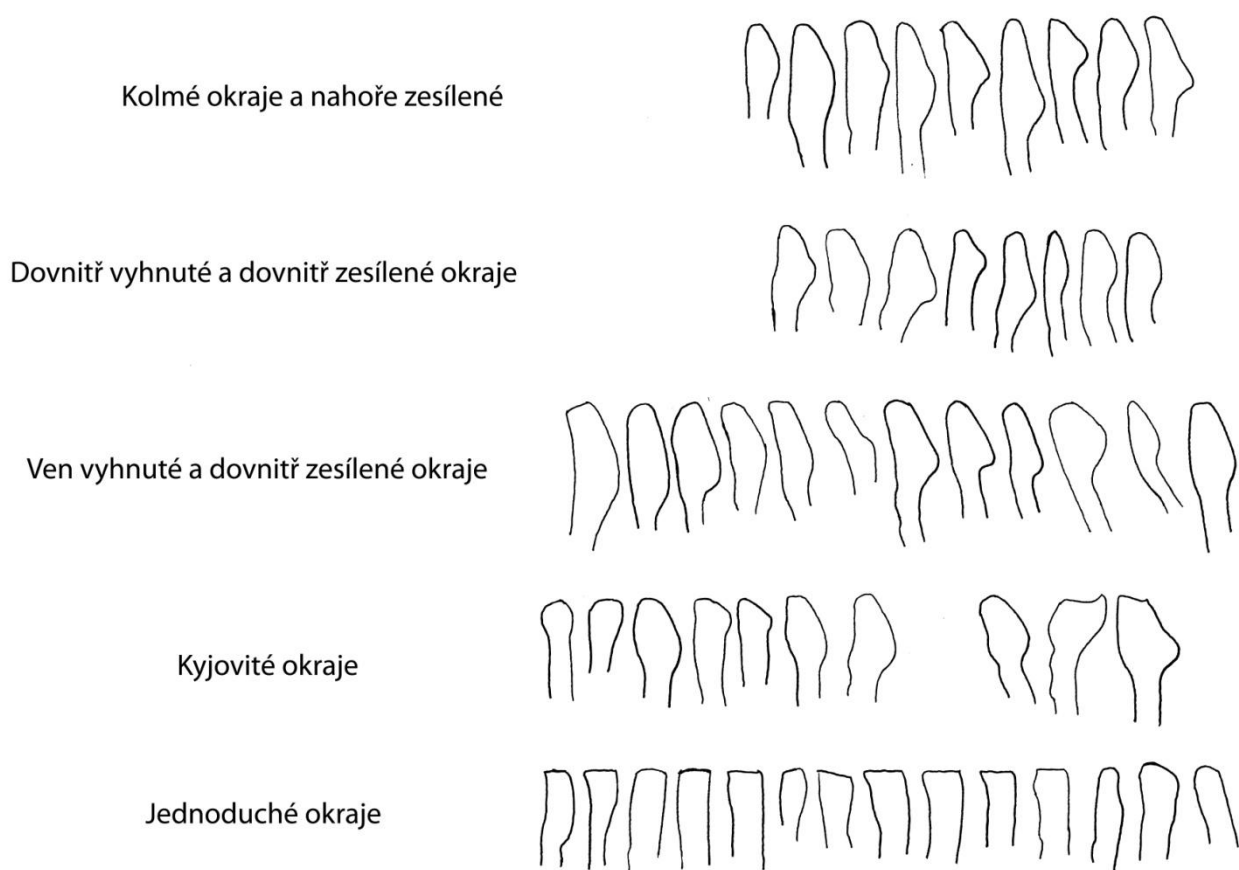
Graf č. 4

7.1. Nádobkové kachle

Všechny nádobkové kachle jsou obtáčeny na pomalu rotujícím hrnčířském kruhu, žádný nenese žádné známky po rychle rotujícím kruhu. Na některých stěnách kachlů byly zřetelně rozpoznány otisky prstů, které také mohou dokládat výrobu na pomalu rotujícím kruhu a podsyp je toho jednoznačným důkazem. Na 10 nádobách byly zaznamenány značky na dnech. Byly identifikovány kříže v kruhu o různých rozměrech (viz tabulka 9). Některé z nich byly narušené a tím pádem špatně čitelné. K narušení značky došlo pravděpodobně během topení v kamnech nebo až po zániku kamen v rámci depozičních procesů v zemi. Z Chebu jsou v kachle se značkou kříže v kruhu uvedeny v katalogu pod čísly 1, 2, 13, 14, 18, 20, 35, 36, 42, 46. V rámci rozboru kachlů byly zaznamenány typické okraje kachlů, které jsou uvedeny v tabulce 10 a jsou rozděleny do 5 skupin.

Tabulka 9

Tabulka 10

Typickým technologickým znakem je tzv. záchytná šroubovice („vývalková šroubovice), oproti tomu rytá šroubovice je na studovaných exemplářích velice marginální (viz soubory na přiloženém CD).

Ve většině případů převažují tyglíkovité kachle. Nejméně jsou zastoupeny komorové kachle, které jsou rámcově datovány do pozdní gotiky a raného období renesance. Kromě příměsí slídy je zastoupen písek a také křemen, který je nejlépe rozeznatelný na lomu střepu. Z barev převažuje šedá až šedomodrá, dále se vyskytuje žlutá až béžová. V nejmenší míře je viditelná červená barva na střepu. Značné množství keramiky má stopy očazení, které také může být způsobené depozičními nebo postdepozičními procesy. Otázkou je přesný počet očazených kachlů, protože byly ovlivněny jejich uložením a posléze zacházením s nimi (omytí, dosádrování), přesto je u mnoha z nich očazení nesporné. Z toho lze usuzovat, že ve většině případů byly kachle zabudovány v topném tělese. Dalším znakem, který značí zasazení kachlů do kamen, jsou zbytky stavebního spojovacího materiálu (mezikachlové výmazy), který je patrný především na šroubovici nádobkového kachle s číslem 61. U některých nízkých nádobkových kachlů je možno pozorovat plastické ztvárnění vnitřní plochy dna, nejčastěji v podobě soustředných kruhů, které jsou ztvárněné na dně miskovitěho kachle s katalogovým číslem 60.

Za zmínku určitě stojí uvést kachel z hradu Neurergu s číslem 47, který jako jediný nebyl nalezený přímo v Chebu. Jde o nízký nádobkový kachel, který se vyznačuje zdobeným ústím, které bylo vytvořeno promačkáváním (viz fotografie 8 v katalogu). Tento druh výzdoby se na německém území nazývá „*Fingertupfen*“ (Büttner 2010, 296). Tento druh výzdoby je známý na keramice z německého území. Například ze Sondershausenu/Stockhausenu a z Výmaru (Stoll 1961, 289).

7.3. Výklenkový kachel

Chebský soubor obsahuje 1 výklenkový kachel s katalogovým číslem 43, u kterého není dochovaná čelní vyhřívací stěna, proto lze velmi špatně hledat analogie k tomu to kachli. Lze o něm říci, že jeho vnitřní povrch byl polit zelenou transparentní glazurou. Na prostředku stěny výklenkového kachle se nachází spojovací otvor (viz tabulka 8 a fotografie 1 v katalogu, str. 74).

Je možné předpokládat, že vyřezávaným motivem mohl být nějaký architektonický nebo heraldický motiv, který je typický právě pro tyto kachle s prořezávanou čelní vyhřívací stěnou (Smetánka 1969, 243). Vzhledem k malému stupni zachování a náročnosti výroby je tento

druh kachle obvykle spojován s vyšší sociální vrstvou (*Orna 2005*, 145). Známé jsou tyto kachle z hradů Žebráku, Točnicku a Valdeku (*Richterová 1982*, 18). I když tento jediný výklenkový kachel není plně dochován, tak na základě známých zjištění dokládá vysokou sociální úroveň obyvatelstva v Chebu.

7.4. Komorové kachle

Ve zpracovávaném inventáři zcela chybějí gotické komorové kachle, které jsou typické ve vrcholném středověku pro české prostředí (*Hazlbauer 1998*, 8; *Smetánka 1969*, 238). Toto negativní zjištění je pravděpodobně způsobené fragmentaritou těchto komorových kachlů, které musí ještě ověřit budoucí studium, případně je jejich absence způsobená náleзовými okolnostmi výzkumů, které se dotkly zadních traktů domů či komunikací. Druhou možnou interpretací je delší trvanlivost nádobkových kachlů a udržování jejich delší tradice výroby. V rekonstruovaných nebo v celých kusech jsou zaznamenány až kachle z mladšího renesančního období. Na počátku 16. století je produkce kachlů ovlivněna vlivy z německého prostředí a Podunají, které lze pozorovat především na reliéfních motivech (*Orna 2005*, 142). U námětů postupně mizí náboženské motivy a objevují se portréty šlechticů a šlechticů, které jsou zaznamenány i v chebském souboru. Náměty mají lepší plasticitu a jsou celkově lépe ztvárněné oproti gotickým kachlům. V období renesance dochází ke zvětšování čelní vyhřívací stěny a ke změně formátu ze čtvercového na obdélný. Mezi chebskými kachli lze pozorovat jak čtvercové, tak obdélné formáty. Dále bylo užíváno glazování zelenou barvou a později se přecházelo k polychromii. Přesto se setkáváme i s reznými renesančními kachli.

Ve zpracovávaném souboru lze do období renesance zařadit 2 portrétní kachle, 1 kachel s rozetou a 3 kachle s architektonickými motivy. Všechny tyto jmenované kachle jsou zeleně glazovány a pocházejí ze Šlikovy ulice v Chebu. Pouze u třech komorových kachlů jsou zachovány rámové komory. Tyto kachle jsou v katalogu uvedeny pod čísly 48, 51 a 52.

Mezi kachle s architektonickými prvky lze zařadit kachel čtvercového formátu s číslem 48, který se vyznačuje nehlubokou nikou, kterou uzavírá v horní části palmetová koncha. Celý architektonický motiv je orámován. Na zadní straně je otisk textilie. Podobný tomuto kachli je kachel s číslem 49, který je obdélného formátu a motivem je také nehluboká nika s palmetovou konchou v jednoduchém orámování (fotografie 11, str. 81). Podobné kachle známe z hradu v Rodewisch, které představují průchod s palmetovou konchou (*Bundszus 2012*, 250).

Posledním komorovým kachlem s architektonickým motivem je kachel s číslem 53. Jedná se o rohový kachel, který má v levé horní části čelní vyhřívací stěny plasticky naznačenou střešní krytinu. V horní části pod střešní krytinou jsou naznačeny zbytky palmety, proto vyhřívací stěna byla pravděpodobně jako předešlé dva renesanční kachle vyzdobena nehlubokou nikou s palmetovou konchou.

Pod číslem 52 jsou uvedeny dva čtvercové komorové kachle, které byly zrekonstruovány a společně tvořily roh kachlových kamen. Čelní vyhřívací stěny jsou zdobeny rozetami v medailonu. Medailony jsou jednoduše orámovány. Celý motiv doplňují rostlinné ornamenty na vnější straně orámování.

Renesanční kachle s portrétními motivy jsou kachle s čísly 50 a 51. Kachel s číslem 50 je komorový kachel čtvercového formátu, který má z části dochovanou čelní vyhřívací stěnu. Chybějící části byly zrekonstruovány a doplněny sádro. Je velice podobný kachli z Domažlic (*Pavlík -Vitanovský 2004, 255; informace na badatelské kartě muzea v Chebu*), kde je vyobrazen portrét Marie Uherské v medailonu datovaný k roku 1550 (*Pavlík-Vitanovský 2004, 382*). Chebský kachel vyobrazuje portrét ženy v medailonu, který je doplněný o florální motivy. Nakonec celkový výjev rámuje jednoduchá lišta. Kachel s číslem 51 představuje také zrekonstruovaný portrét ženy (fotografie 10, str. 81). V medailonu je vytvořen nápis „SI. KOR.“ Tyto iniciály by mohl být zkomoleninou Sidonie Kurfürsterin. Písmeno „O“ mohlo být původně písmenem „U“, které hrnčír dotáhl do písmene „O“. Sidonia Kurfürsterin/Sidonia von Böhmen, v překladu Zdeňka Česká byla dcerou Jiřího z Poděbrad (*Stichart 1857,194*). V roce 1459 v Chebu byly sepsány dvě svatební smlouvy, týkající se sňatku Albrechta Saského a dcery Jiřího z Poděbrad a syna Hynka s Kateřinou, dcerou knížete Viléma (*Iterská a kol. 1972, 36*). Bližší historické okolnosti jsou uvedeny v kapitole o historii Chebu. Svatba Zdenky se uskutečnila 11. listopadu roku 1459 v Chebu (*Stichart 1857, 196*). Zároveň se tímto sňatkem vzdala veškerých nároků na českou korunu. Tímto historickým poznatkem je možné říci, že Sidonie von Böhmen dvakrát navštívila Cheb a byla v této oblasti známá, a proto mohl být její portrét v medailonu zobrazen na kachli z Chebu. Narodila se v roce 1449 a zemřela v roce 1510 (*Stichart 1857, 216*). Tato doba pravděpodobně odpovídá časovému rozpětí, kdy byly renesanční kachle rozšířené. Nejstarší renesanční kachle v Sasku jsou datovány na konec 15. století (*Büttner 2010, 301*), přesněji k roku 1500 (*Kenzler 2001, 127*). Stejně zůstává otázkou, jestli kachel 51 mohl být vyroben již během života šlechtičny nebo až po její smrti. Tento datační problém by mohl vyřešit rozbor jednotlivých ozdobných

renesančních prvků, které by mohly přiblížit dataci kachle. Z těchto důvodů zůstává interpretace tohoto kachle otevřena pro další bádání.

7.4. Srovnání a datování

Určité analogie můžeme shledávat s německým Vogtlandem. Jak bylo již zmíněno, v rámci této práce byl navštíven Landesamt für Archäologie in Dresden. Kdy v rámci této návštěvy byly porovnávány keramické třídy, které se nápadně podobají keramickým směsím v Chebu. Pohárovité kachle jsou známy v Německu od 12. do 14. století v závislosti na jednotlivých regionech (*Büttner 2010, 295; Smetánka 1969, 234*). Mimo Cheb jsou doloženy pohárovité kachle ve Zwickau ve Vogtlandu, které jsou datovány do 13. a 14. století (*Büttner 2010, 296*). K chebským pohárovitým kachlům chybí bližší nálezové okolnosti, podle kterých by se daly datovat. Vzhledem k tomu, že jsou chebské pohárovité kachle obtáčené na kruhu, s určitou pravděpodobností se dají přibližně datovat do stejného časového období.

V Sasku jsou nádobkové kachle s pravoúhlým ústím datovány do 14. a 15. století. Některé tyto kachle pocházející z Drážďan a ze středního Německa mají na vnitřních stěnách stopy po zelené glazuře. V publikacích jsou tyto nádobkové kachle se stopami zelené glazury datované do 2. poloviny 14. století a 15. století (*Büttner 2010, 297*). Ve zpracovávaném materiálu z Chebu nejsou žádné patrné znaky po glazuře na nádobkových kachlích. Na některých glazovaných fragmentech z Drážďan jsou pozorovatelné rozety, které byly vymačkány prsty na dně kachlů a byly glazovány. Mezi zpracovávaným materiál z Chebu byly pozorovány symetrické kružnice na dně miskovitěho kachle s číslem 60 ze zaniklého Jánského náměstí.

Reliéfní gotické kachle v Sasku jsou datovány do 2. poloviny 14. stol. a 15. století. Mezi zpracovávaným materiálem z Chebu nebyly zjištěny žádné reliéfní kachle z období gotiky, známé jsou pouze z mladšího období. Toto negativní zjištění je pravděpodobně způsobené, tím že do práce byly zahrnuty pouze celé nebo rekonstruované kachle.

Při porovnávání keramiky s územím dnešního Vogtlandu je dobré zmínit G. Billiga (*Billig 1954, 90-96*), který zpracoval středověkou keramiku z tohoto pohraničního území. G. Billig charakterizuje nálezy keramiky ze 13. století jako velmi slídnaté, v barvě šedé až bělošedé. Dále pro Vogtland je velmi charakteristické velké množství nádobkových kachlů se značkami na dnech, na kterých se objevuje jednoduchý kříž v kruhu. Jde především tyglíkovité a miskovité kachle (*Hejna 1967, 241*), které jsou v hojném množství zastoupeny

ve studovaném souboru. Ve Vogtlandu přežívají miskovité kachle se značkami na dnech na zemědělských usedlostech až do novověku (*Billig 1954*, 90). Nelze ovšem vyloučit, že nádobkové kachle na Chebsku mohou být o něco mladší. Ve 2. polovině 14. století a v 15. století se na nádobkových kachlích ve Vogtlandu vyskytuje vnitřní glazura, která nebyla zaznamenána na žádném exempláři v Chebu. Typické pro vogtlandskou oblast jsou nízké nádobkové kachle, které jsou uvnitř nádoby glazovány a mají značky na dnech ve formě čtverce nebo kříže v kruhu (*Coblenz 1963*, 186-187). K bližšímu datování chebských kachlů by určitě přispěl rozbor kuchyňské a stolní keramiky, která se s kachli vyskytovala společně v nálezových souborech.

Nálezy kachlů z vrcholného středověku nesou v některých případech společné rysy s vogtlandskou keramikou charakterizovanou již zmíněným G. Billigem. Je to především hrubozrnná keramická směs s velkým množstvím slídy. Jedná se především o kříž v kruhu. Ve většině případů jsou tyto značky špatně viditelné. Pravděpodobně jsou poškozeny druhotným přepálením během topení v kamnech nebo postdepozicičními procesy. Z Chebu jsou v kachle se značkou kříže v kruhu uvedeny v katalogu pod čísly 1, 2, 13, 14, 18, 20, 35, 36, 42, 46. Značky na dnech na Chebsku mizí někdy ve IV. sídlištní fázi v 15. a 16. století s příchodem keramiky na rychle rotujícím kruhu (*Hejna 1967*, 236). Z tohoto důvodu je možné říci, že nádobkové kachle uvedené v katalogu mohly být využívány v kamnech až do novověku v závislosti na životnosti kachlových kamen. Každopádně lze říci, že slídnatá a hrubozrnná keramická směs je zaznamenána na kachlích z českého prostředí, ale v mnohem menším množství. Chebské kachle oproti kachlům z Čech uvedených pracích zcela postrádají vnitřní obvodovou lištu, která se často vyskytuje na kachlích z Plzeňska (*Orna 2005*, 140-142).

Jak bylo již zmíněno v metodice práce, bylo navštíveno Muzeum českého lesa v Tachově. Cílem této návštěvy mělo být porovnání kachlů v Tachově. Vzhledem k časové náročnosti a tématu práce byl pozorován pouze celý nebo rekonstruovaný kus. Bylo zjištěno, že všechny nádobkové kachle uložené v muzeu mají pozorovatelné stopy po odřezání od hrnčířského kruhu oproti nádobkovým kachlům z Chebu a některé tachovské exempláře měly vnitřní obvodovou lištu. Keramická směs byla mnohem jemnějšího charakteru a neobsahovala žádné šupinky slídy a keramické stěny nádob byly o poznání tenčí. Z těchto pozorovatelných vlastností lze konstatovat, že se jedná o kachle z mladších období. Příkladem může být nádobkový kachel (in. č. A213), který má jasně zřetelné stopy po odříznutí hrnčířskou strunou,

je úplně odlišné keramické směsi, která neobsahuje velké šupinky slídy oproti chebským kachlům. Z oranžového až červeného keramického těsta je jasné, že byl oxidačně vypálen (příloha 10 a 11, str. 88 a 89). Dalším příkladem je nádobkový kachel (in. č. A141), který má také jasně zřetelné stopy po výrobě na rychle rotujícím kruhu a oproti chebským kachlům má rytou šroubovici (příloha 12, str. 89). Fotografie tachovských kachlů jsou nahrány na přiloženém CD.

Při hledání analogií byly zjištěny podobné znaky na kachlích z Prahy, které byly objeveny v roce 2007 při rekonstrukci Karlova mostu v Praze. Většinu nalezeného materiálu tvořily nádobkové kachle ze světlé šedé hlíny s velkou příměsí slídy a jejich dno neslo stopy po podsypávání, na čtyřech dnech byly pozorovány kříže v kruhu, kromě jediného, který byl od hrnčířského kruhu odříznut strunou (*Dragoun 2009, 258*). Tyto znaky dokládají výrobu kachlů obtáčením stejně jako většina zkoumaného materiálu z Chebu. Tyto kachle ale jsou v průměru o 2 cm menší než chebské. Keramický materiál z Karlova mostu je orientačně datován do 14. století s možným přesahem do 15. století. Dalším příkladem takového kachle může být polohrubý slídnatý tyglíkovitý kachel ze Starého města v Praze (*Richterová 1982, 22*). Přítomnost těchto kachlů je v pražském prostředí známá, ale zatím nebyla vydána rozsáhlejší práce, které by se touto problematikou nádobkových kachlů zabývala (*Dragoun 2009,258*).

8. Závěr

Celkem bylo zpracováno 62 celých nebo rekonstruovaných kachlů. Z tohoto množství bylo 37 kusů interpretováno jako tyglíkovitých, 8 pohárovitých, 8 miskovitých, 6 komorových, 1 výklenkový a 2 exempláře nebyly určeny.

Ve sledovaném souboru převažuje oxidačně pálená keramika, která se jeví velmi jednotným dojmem. Nejcharakterističtější je příměs slídy a hrubý povrch způsobený příměsí hrubšího písku. Dominuje výroba na pomalu rotujícím kruhu, kterou indikují podsypávaná dna a značky na dnech ve formě kříže v kruhu. V souboru nebyly nalezeny žádné celé nebo rekonstruované komorové kachle z období gotiky (snad jsou zde ve fragmentech, ty ale nebyly v této práci řešeny), které jsou typické pro české prostředí (*Hazlbauer 1998, 8; Smetánka 1969, 238*). Toto zjištění bude řešeno v navazující diplomové práci.

V tomto regionu je zjevný velký vliv Vogtlandu (*Hejna 1967, 241*), kde rovněž není

mnoho komorových kachlů a zdejší keramická produkce si udržuje velmi dlouho archaický ráz. Vyznačující se podsypávání, velkým výskytem slídy. Vzhledem k nedostatečnému stavu bádání ale může docházet k interpretační chybě ve sledování vývoje českých kachlů.

Prostorové rozmístění kachlů na Chebsku je zachyceno především na již zmíněných místech, kde probíhaly především záchranné archeologické výzkumy, ze kterých je známo malé množství nálezových okolností. Z těchto důvodů je složité a nesnadné vyvozovat větší závěry z nálezových okolností. Přesto tato práce ve formě katalogu přispívá především do poznání vývoje kachlů a to z hlediska technologického, morfologického a částečně i ikonografického, čímž je umožněno další srovnávání s jinými regiony

9. Prameny

Gradl, H. 1884: Die Chroniken der Stadt Eger, im Auftrage des Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen. Prag.

Gradl, H. 1886: Monumenta Egrana, Denkmäler des Egerlandes als Quellen für dessen Geschichte. Eger.

Šebesta, P. 1979b: Archeologický výzkum v Podhradí, k. o. Aš, okres Cheb. (rkp.)

Šebesta, P. 1996: Zpráva o průběhu archeologického výzkumu ve Šlikově ulici. Cheb. (rkp.)

Šebesta, P. 1998: Zpráva o archeologické akci – Jehlářské náměstí. Cheb. (rkp.)

10. Literatura

Atzbach, R. 2012: The stube: Constructive Evidence for the Concept of a Smoke- Free Heated Living Room between the Alps and Southern Scandinavia, In: Nuts & Bolts of Construction History Vol. 3, 269-276.

Bartoš, M. 1993: Vrchlabská zámecká kachlová kamna, Krkonoše 5/93, 22-23.

Billig, G. 1954: Ur- und Frühgeschichte des sächsischen Vogtlandes : eine populärwissenschaftliche Einführung in die urgeschichtliche Heimat- forschung und ein Führer zur ur- und frühgeschichtlichen Abteilung des vogtländischen Kreismuseums in Plauen. Plauen.

Boháč, J. 2008: Cheb. Praha.

- Bundzus, M.* 2012: Renaissancezeitliche Keramik von der Wasserburg Göltzsch in Rodewisch im Vogtland, In: *Keramik in Mitteldeutschland Stadt der Forschung und Perspektiven*, Dresden, 245-258.
- Büttner, A.* 2010: *Kleine und Grosse Brüdergasse in Dresden – Archäologie eines bürgerlichen Stadtquartles vom ausgehenden 12. bis Ins. Späte 18. Jahrhundert*. Dresden.
- Coblenz, W.* 1963: Die archäologischen Befunde zur Besiedlung des Eigenschen Kreises, Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege, In: *Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege Bd. 11/12*, Dresden, 110-118.
- Dragoun, Z.* 2009: Kachle z Karlova mostu, *Archaeologia historica* 34, 255-268.
- Dudková, V. - Orna, J. - Vařeka, P.* 2008: *Hledání zmizelého. Archeologie zaniklých vesnic na Plzeňsku*, katalog výstavy. Plzeň.
- Durdík, T.* 1995: *Encyklopedie Českých hradů*. Praha.
- Durdík, T.* 2003: kachlová kamna z manského domu na Křivoklátě, In: *Svorník 1*, 187-194.
- Durdík, T.* 2009: *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha.
- Ernée, M.* 2008: Gotické kamnové kachle z hradu a zámku v Českém Krumlově, *Gotische Ofenkacheln aus der Burg und Schloss in Český Krumlov. Archeologické výzkumy v jižních Čechách*, Supplementum 5. České Budějovice.
- Hájek, V.* 2007: Pozdně středověký dům v českých zemích. *Historické stavby I.*, 1-10.
- Hasil, J.* 2010: Raně středověké osídlení Chebska, *The Early Medieval Settlement of the Cheb Region. Studia medievalia pragensia* 9, 7-73.
- Hazlbauer, Z. – Richter, M.* 1990: Dva hromadné nálezy gotických nádobkových kachlů v Sezimově Ústí, *Archeologické rozhledy* 42, 469-472.
- Hazlbauer, Z. – Chotěbor, P.* 1991: Stavební rekonstrukce dvou vrcholně gotických kamen ze Sezimova Ústí – *Ensembles hochmittelalterlicher Töpferkacheln aus Sezimovo Ústí*, *Archaeologia historica* 15, 361–383.
- Hazlbauer, Z.* 1993: Gotické prořezávané kachle z hradu Rábí, okr. Klatovy, *Archaeologia historica* 18, 377-390.
- Hazlbauer, Z.* 2003a: Dobová znázornění rozličných kachlových kamen s přihlédnutím k jejich zařazení v různých místnostech stavebních objektů. In: *Svorník 1*, Praha, 169-186.

Hazlbauer, Z. 2003b: Vývoj stavební podoby a funkce kachlových kamen ve středověku a v raném novověku. In: Svorník 1, Praha, 153-168.

Hejna, A. 1967: Archeologický výzkum a počátky sídlištního vývoje Chebu a Chebska, Památky archeologické 58, 169-271.

Hejna, A. 1971: Archeologický výzkum a počátky sídlištního vývoje Chebu a Chebska II. Památky archeologické 62, 488-550.

Hereit, P. 1994: Sokolovsko a archeologie. Sokolov.

Iterská, K. A kol. 1972: Cheb 1322 -1972. Praha.

Karel, T. - Knoll, V. - Krčmář L. 2009: Panská sídla západních Čech – Karlovarsko. České Budějovice.

Kenzler, H. 2001: Archäologische Untersuchungen zum Kornmarkt in Zwickau. Dresden.

Klír, T. 2014: Hydronomie Chebska v kontextu severovýchodního Bavorska, K otázce jazykovým poměrům v raném středověku, Praehistorica XXXII/2, 173-223.

Klsák, J. a spol. 2011: 100 let terénní archeologie v Karlovarském kraji, významné lokality a jejich osudy, 100 Jahre archäologischen Terrainarbeiten in der Karlsbader Region, bedeutende Fundstellen und ihre Schicksale. Karlovy Vary.

Kubů, F. 1997: Štaufská ministerialita na Chebsku. Cheb.

Kubů, F. 2006: Chebský městský stát, Počátky a vrcholné období do počátku 16. století. České Budějovice.

Krabath, S. 2012: Die Entwicklung der Keramik Freistaat Sachsen vom später Mittelalter bis in das 19. Jahrhundert, In: Keramik in Mitteldeutschland Stadt der Forschung und Perspektiven, Dresden, 35-172.

Krajíc, R. 1997: Středověká kachlová kamna v Táboře: (archeologický výzkum v Křížkově ulici čp. 28). Písek.

Krajíc, R. 2005: Středověké kamnářství, Výzdobné motivy na gotických kachlích z Táborska. Nové Město nad Metují.

Loskotová, I. a kol. 2008: Krása, která hřeje, výběrový katalog gotických a renesančních kachlů Moravy a Slezska. Uherské Hradiště.

Orna, J. 2005: Gotické a renesanční kachle ve sbírkách Západočeského muzea v Plzni. Příbram.

Pavlík, Č. - Vitanovský, M. 2004: Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance. Praha.

Richterová, J. 1982: Středověké kachle. Praha.

Roth Heege, E. 2011: Referenzkomplexe der Zentralschweiz, Siedlungsbefunde und Fundkomplexe der Zeit zwischen 800 und 1350. In: Akten des Kolloquiums zur Mittelalterarchäologie in der Schweiz : Frauenfeld, 375-397.

Smetánka, Z. 1983: K počátkům výroby komorových kachlů v Čechách, *Archaeologia historica* 8, 145-154.

Smetánka, Z. 1969: K morfologii českých středověkých kachlů, *Památky archeologické* 60, 228-265.

Smetánka, Z. 2002: Archeologické etudy. Vimperk.

Schraml, E. 2012: Otnantova listina, Písemnost královského kancléře císaře Jindřicha IV., Labyrint v hradbách a ráj v polích, K 950. výročí první písemné zmínky o Chebu. České Budějovice.

Stichart, F. O. 1857: Galerie der sächsischen Fürstinnen, Biographifche Skizzen sämtlicher Ahnfrauen des klg. Hauses Sahhsen. Leipzig.

Stoll, H. J. 1961: Die mittelalterlichen Töpfereifunde von Sondershausen/Stockhausen und Weimar, Wagnergasse. In: *Alt – Thüringen* 5 Band, Thüringen, 288-377.

Šebesta, P. 1979a: Středověké sklo v Chebu, Mittelalterliches Glas aus Cheb. In: *Sborník Západočeského muzea v Plzni* 2, Plzeň, 79-95.

Šebesta, P. 1979c: Výzkum středověké studny v Chebu, Der mittelalterliche Brunnen in Cheb, Mincovní Gasse, *Archaeologia historica* 4, 267-271.

Šebesta, P. 1981a: Výzkum hradů vnitřního Chebska, *Archaeologia historica* 6, 79-88. Brno.

Šebesta, P. 1981b: Výzkumy v Čechách 1976-77. 47.

Šebesta, P. 1982: Archeologické nálezy v objektu chebské mincovny. In: *Numismatika a regionální historie*, Praha, 68-70.

Šebesta, P. 2007: Výzkum chebských vnitrobloků, *Archaeologia historica* 32, 185-196.

Šebesta, P. 2009: Hygiena ve středověkém Chebu, *Archaeologia historica* 34, 815-833.

Turek, R. 1950: Slovanské osídlení Chebska, *Obzor prehistorický* XIV, 401-440.

Úlovec, J. 2000: Zaniklé hrady a tvrze Čech. Praha.

Vařeka, P. 2004: Archeologie středověkého domu I: Proměny vesnického obydlí v Evropě v průběhu staletí (6. – 15. století). Plzeň.

11. Internetové zdroje

Podkladové mapy: *ArcGIS – on-line*, topografická mapa České republiky, staženo 10. 4. 2016
<http://www.arcgis.com/home/item.html?id=7c8f71d6b09b4575a2bd6b5bd8784f3b>

Rosmanitz, H. 2015a: <http://furnologia.de/galerie/1070-2/eine-pilzkachel-aus-breisach-am-rhein/>, použito 10. 3. 2016

Rosmanitz, H. 2015b: <http://furnologia.de/galerie/1070-2/eine-tellerkachel-aus-altdahn/>, použito 10. 3. 2016

Rosmanitz, H. 2015c: <http://furnologia.de/galerie/1070-2/>, použito 10. 3. 2016

12. Resumé/Zusammenfassung

Das Thema der Bachelorarbeit ist die Bearbeitung der spätmittelalterlichen und frühneuzeitlichen Kacheln aus Egerland, die im Depositorium des Kreismuseums in Eger sind. Egerland ist ein spezifischer Region im Böhmen. Bis zum Jahre 1322 gehörte Egerland unter die Herrschaft von Johann von Böhmen/Johann von Luxemburg zu den Ländern der Böhmisches Krone und Böhmischem Staat. Es handelt sich um historisches Gebiet, das im Westteil des Böhmens im Grenzgebiet mit den deutschen Ländern liegt. Das Egergebiet wird lateinisch Regio Egreensis und tschechisch Chebsko genannt. Dieser Teil des Böhmens wechselte während Vergangenheit seine geografische Anordnung und unterscheidet sich von dem Rest des Böhmens.

Spätmittelalterliche und frühneuzeitliche Produktion der Kacheln war bis heute von keinem Forscher bearbeitet. Im Rahmen dieser Bachelorarbeit wurde mindestens der Teil dieser Produktion verarbeitet, die grob von 13./14. Jahrhundert bis 16. Jahrhundert datiert ist und bei Kenntnisnahme dieser Region und dieses Themas helfen kann.

Das Ziel dieser Arbeit war Verarbeitung der Kachelproduktion und der Schaffung des Kataloges und der Andeutung der Entwicklung der Kacheln mit dem Schwerpunkt von Form- und typologischen Verwandlungen von der ältesten Gefäßkacheln zu den Reliefkacheln. Es wurde die Technologie der Bearbeitung, die Struktur der Tonmasse und Verzierung bei den Reliefkacheln verfolgt.

Insgesamt erhält der Katalog 62 rekonstruierte Kacheln oder ganze Kacheln. Aus dieser Menge wurden 37 Stücke als „Topfkacheln“, 8 „Becherkacheln“, 8 „Napfkacheln“, 6 „Reliefkacheln“ genannt und 1 „Nischenkachel mit durchbrochenem Vorsatzblatt“ wurde bestimmt. 2 Stücke wurden nicht interpretiert.

In der verfolgten Gesamtheit überwiegt oxidationsgebrannte Keramik, die einheitlichen Eindruck macht. Die charakteristischste Beimischung für diese Kacheln ist der Glimmer und grobe Oberfläche, die durch die Beimischung des groben Sandes verursacht ist. Es dominiert die Herstellung der Kacheln auf der langsam drehenden Töpferscheibe, die die groben Böden der Kacheln und die Bodenmarke (in der Form Ringkreuz) indizieren.

Die verfolgte Gesamtheit der Kacheln enthält keine ganze oder rekonstruierte gotische Reliefkacheln (Vieleicht sind gotische Reliefkacheln in den Bruchstücke im Depositorium des Kreismuseums in Eger), die für böhmisches Milieu in 14. und 15. Jahrhundert spezifisch waren (*Hazlbauer 1998, 8; Smetánka 1969, 238*).

In den rekonstruierten oder in den ganzen Teilen von Kacheln sind Kacheln aus der jüngeren Renaissancezeit aufgezeichnet. Zu Beginn 16. Jahrhunderts ist die Produktion der Kacheln von den Einwirkungen aus dem deutschen Gebiet und der Donauregion beeinflusst, die man am Reliefmotiven beobachten kann.

In dieser Region ist offensichtlich der grosse Einfluss von Vogtland (*Hejna 1967, 241*), wo ebenso nicht so viele Reliefkacheln sind und ortliche Keramikproduktion hält sich sehr lange archaischen Charakter. Diese Kacheln zeichnen sich durch das Unterstreuen des Bodens und durch den grossen Inhalt des Glimmers. Aufgrund des mangelhaften Zustandes der Forschung kann es zum Interpretationsfehler in der Verfolgung der Entwicklung der böhmischen Kacheln kommen. Vorliegende Bachelorarbeit kann aber nicht dieses breite Thema umfassen. Die räumliche Verteilung der Kacheln ist in Egerland vor allem auf den Plätzen gemerkt, wo die archäologischen Rettungsarbeiten sich stattgefunden haben, von den nur wenige Menge der Fundganzen bekannt ist. Aus diesen Gründen ist nicht einfach aus diesen Fundganzen grössere Abschlüsse deduzieren. Dennoch trägt diese Arbeit in der Form des Kataloges vor allem in die Erkenntnis der Entwicklung der Kacheln bei und aus der technologischen, morfologischen und teilweise auch ikonografischen Ansicht und dadurch ist der weitere Vergleich mit anderen Regionen möglich.

13. Katalog

1. (in. č. 1766) – tabulka 1:1; soubor 1 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel a s kruhovým dnem, na dně nejasný kříž v kruhu, pod okrajem mělká šroubovice

Rozměry: výška 15,7 cm, strany ústí 14,2 cm, 14,2 cm, 13 cm, 13 cm; průměr dna 9,9 cm

Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH101

Rok a vedoucí výzkumu: 1961, A. Hejna

Lokalita: Cheb, Růžová ulice

Kontext: Stavební výkop

Orientační datace: 14. - 15. stol.

2. (in. č. 1767) – tabulka 1:2; soubor 2 (PDF soubor na CD); fotografie 4 a 5 v katalogu

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, na dně kříž v kruhu.

Rozměry: výška 15 cm, strany ústí 16,5 cm, 16,5 cm, 16,5 cm, 16,5 cm; průměr dna 10 cm

Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel se středním ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH104

Rok a vedoucí výzkumu: 1961, A. Hejna

Lokalita: Cheb – Růžová ulice

Kontext: stavební výkop

Orientační datace: 14. - 15. stol.

3. (in. č. 1768) – tabulka 1:3; soubor 3 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem,

Rozměry: výška 10 cm, strany ústí 19,6 cm, 20,4 cm, 19,9 cm, 20 cm; průměr dna

Typologie (Z. Smetánka): nízký nádobkový kachel s velkým ústím (miskovitý kachel)

Keramická třída: CH101

Rok a vedoucí výzkumu: 1961, A. Hejna

Lokalita: Cheb – Růžová ulice

Kontext: stavební výkop

Orientační datace: 14. - 15. stol.

4. (in. č. 1809) - tabulka 1:4; soubor 4 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s kruhovým ústím a s kruhovým dnem, který se dolů zužuje, sádrováno.

Rozměry: výška 17,1 cm, průměr ústí 11,5 cm, průměr dna 10,2 cm

Typologie (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s kruhovým ústím (pohárovitý kachel)

Keramická třída: CH103

Rok a vedoucí výzkumu: 1963, A. Hejna

Lokalita: Cheb, Březinova ulice

Kontext: stavební výkop

Orientační datace: 13. /14. - 15. stol.

5. (in. č. 1810) – tabulka 1:5; soubor 5 (PDF soubor na CD); fotografie 2 a 3 v katalogu.

Nádobkový kachel s kruhovým ústím a s kruhovým, zesílený okraj, lepený

Rozměry: výška 17,5 cm, průměr ústí 11,1 cm; průměr dna 8,6 cm

Typologie (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s kruhovým ústím (pohárovitý kachel)

Keramická třída: CH103

Rok nálezů a vedoucí výzkumu: 1963, A. Hejna

Lokalita: Cheb, Březinova ulice, A. Hejna

Kontext: stavební výkop

Orientační datace: 13. /14. - 15. stol.

6. (in. č. 1814) – tabulka 1:6; soubor 6 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s nepravidelným ústím a s kruhovým dnem, zesílený okraj, sádrovaný

Rozměry: výška 19 cm; strany ústí 12,2 cm, 21,3 cm, 22,3 cm, 11,2 cm; průměr dna 10,5 cm

Typologie (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s nepravidelným ústím

Keramická třída: CH103

Rok nálezů a vedoucí výzkumu: 1963, A. Hejna

Lokalita: Cheb, Březinova ulice

Kontext: stavební výkop

Orientační datace: 13. /14. - 15. stol.

7. (in. č. 1815) – tabulka 2:1; soubor 7 (PDF soubor na CD); fotografie 6 a 7 v katalogu

Nízký nádobkový kachel s pravouhlým ústím a s kruhovým dnem, sádrovaný

Rozměry: výška 10 cm; strany ústí 19,5 cm, 19,1 cm, 19,8 cm, 19 cm; průměr dna 16,5 cm

Typologie (Z. Smetánka): nízký nádobkový kachel s velkým ústím (miskovitý kachel)

Keramická třída: CH102

Rok nálezů a vedoucí výzkumu: 1964, A. Hejna

Lokalita: Cheb, předpolí Chebského hradu

Kontext: Úsek II., Sektor III.

Orientační datace: 14. - 15. stol.

8. (in. č. 1819) – tabulka 2:2; soubor 8 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s kruhovým ústím a s kruhovým dnem, sádrovaný, lepený

Rozměry: výška 18,7 cm; průměr ústí 12,4 cm; průměr dna 9,1 cm

Typologie (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s kruhovým ústím (pohárovitý kachel)

Keramická třída: CH105

Rok nálezů a vedoucí výzkumu: 1963, A. Hejna

Lokalita: Cheb, Březinova ulice

Kontext: stavební výkop

Datace: 13. /14. - 15. stol.

9. (in. č. 3904) – tabulka 2:3; soubor 9 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s kruhovým ústím a s kruhovým dnem, sádrovaný, lepený

Rozměry: výška 22,6 cm; průměr ústí 13,2 cm; průměr dna 9 cm

Typologie (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s kruhovým ústím (pohárovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok nálezů a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

10. (in. č. 3905) – tabulka 2:4; soubor 10 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s kruhovým ústím a s kruhovým dnem, sádrovaný, lepený

Rozměry: výška 22,4 cm; průměr ústí 13,2 cm; průměr dna 10 cm

Typologie (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s kruhovým ústím (pohárovitý kachel)

Keramická třída: CH103

Rok nálezů a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

11. (in. č. 3906) – tabulka 2:5; soubor 11 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s kruhovým ústím a s kruhovým dnem

Rozměry: výška 22,5 cm; průměr ústí 14 cm; průměr dna 9,3 cm

Typologie (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s kruhovým ústím (pohárovitý kachel)

Keramická třída: CH102

Rok nálezů a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 13. /14. - 15. stol.

12. (in. č. 3907) – tabulka 2:6; soubor 12 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s kruhovým ústím a s kruhovým dnem, sádrovaný, lepený

- výška 18 cm; průměr ústí 12,6 cm; průměr dna 9 cm

Typologie (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s kruhovým ústím (pohárovitý kachel)

Keramická třída: CH103

Rok nálezů a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 13. /14. - 15. stol.

13. (in. č. 3908) – tabulka 3:1; soubor 13 (PDF soubor na CD)

Nízký nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, značka na dně – kříž v kruhu, sádrovaný, lepený

Rozměry: výška 11,7 cm; strany ústí 17,6 cm, 16,4 cm, 18,9 cm, 16,2 cm;
průměr dna 14,8 cm

Typologie (Z. Smetánka): nízký nádobkový kachel s velkým ústím (miskovitý kachel)

Keramická třída: CH102

Rok nálezů a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

14. (in. č. 3909) – tabulka 3:2; soubor 14 (PDF soubor na CD)

Nízký nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, značka na dně – kříž v kruhu sádrovaný, lepený

Rozměry: výška 11 cm; strany ústí 17,7 cm, 17,8 cm, 17,8 cm, 17,7 cm; průměr dna 14,8 cm

Typologie (Z. Smetánka): nízký nádobkový kachel s velkým ústím (miskovitý kachel)

Keramická třída: CH102

Rok nálezů a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

15. (in. č. 3910) – tabulka 3:3; soubor 15 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem.

Rozměry: výška 15 cm; strany ústí 15,6 cm, 16,7 cm, 16,3 cm, 16,2 cm; průměr dna 11,3 cm

Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel se středním ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok nálezů a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

16. (in. č. 3911) – tabulka 3:4; soubor 16 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, sádrovaný, lepený

Rozměry: výška 14,8 cm; strany ústí 13,5 cm, 12,9 cm, 13,3 cm, 12 cm; průměr dna 8,9 cm

Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH101

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

17. (in. č. 3912) – tabulka 3:5; soubor 17 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým, ústím a s kruhovým dnem, sádrovaný, lepený

Rozměry: výška 14,8 cm; strany ústí 11,2 cm, 13,4 cm, 11,7 cm, 13,8 cm; průměr dna 9,5 cm

Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH103

Rok nálezů a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

18. (in. č. 3913) – tabulka 3:6; soubor 18 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým, ústím a s kruhovým dnem, značka kříže v kruhu na dně kachle, sádrovaný, lepený

Rozměry: výška 14,6 cm; strany ústí 14 cm, 14 cm, 14 cm, 15 cm; průměr dna 10,4 cm

Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel se středním ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

19. (in. č. 3914) – tabulka 4:1; soubor 19 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým, ústím a s kruhovým dnem, značka kříže v kruhu na dně kachle, sádrovaný, lepený

Rozměry: výška 15,8 cm; strany ústí 15,9 cm, 14,8 cm, 15,7 cm, 16,1 cm;

průměr dna 12,3 cm

Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel se středním ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok a vedoucí výzkum: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

20. (in. č. 3915) – tabulka 4:2; soubor 20 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým dnem a s kruhovým dnem, nevýrazná značka na dně – kříž v kruhu, lepený

Rozměry: výška 15,5 cm; strany ústí 13,7 cm, 14,6 cm, 13,6 cm, 13,8 cm;

průměr dna 10,4 cm

Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel se středním ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH101

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

21. (in. č. 3916) – tabulka 4:3; soubor 21 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, celý dochovaný

Rozměry: výška 16,4 cm; strany ústí 13 cm, 12,4 cm, 13,7 cm, 12,2 cm; průměr dna 9 cm

Typologie (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

22. (in. č. 3917) – tabulka 4:4; soubor 22 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, sádrovaný, lepený

Rozměry: výška 17,9 cm; strany ústí 11,6 cm, 13 cm, 11 cm, 12 cm; průměr dna 8,3 cm

Typologie (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

23. (in. č. 3918) – tabulka 4:5; soubor 23 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, celý dochovaný

Rozměry: výška 16,6 cm; strany 12,5 ústí 12,5 cm, 11,9 cm, 12 cm, 12,5 cm; průměr dna 10,4 cm

Typologie (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

24. (in. č. 3919) – tabulka 4:6; soubor 24 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, sádrovaný, lepený

Rozměry: výška 18,5 cm; strany ústí 12,6 cm, 13,3 cm, 13 cm, 13 cm; průměr dna 10 cm

Typologie (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: 106

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

25. (in. č. 3920) – tabulka 5:1; soubor 25 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, sádrovaný, lepený

Rozměry: výška 16 cm; strany ústí 13,8 cm, 13,2 cm, 14 cm, 13,5 cm; průměr dna 9,8 cm

Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH101

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

26. (in. č. 3921) – tabulka 5:2; soubor 26 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, sádrovaný, lepený

Rozměry: výška 16 cm; strany ústí 12,9 cm, 12,5 cm, 12,5 cm, 12,5 cm; průměr dna 8,7 cm

Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

27. (in. č. 3922) – tabulka 5:3; soubor 27 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, sádrovaný

Rozměry: výška 14,8 cm; strany ústí 12,8 cm, 12,6 cm, 12,1 cm, 12 cm; průměr dna 8,4 cm

Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH102

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

28. (in. č. 3923) – tabulka 5:4; soubor 28 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, mírně doplněný sádrou, lepený

Rozměry: výška 17,3 cm; strany ústí 13 cm, 12 cm, 13 cm, 12,3 cm; průměr dna 8,6 cm

Typologie (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

29. (in. č. 3924) – tabulka 5:5; soubor 29 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, doplněný sádrou, lepený

Rozměry: výška 16,4 cm; strany ústí 11,5 cm, 12,5 cm, 12,1 cm, 12 cm; průměr dna 8,7 cm

Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

30. (in. č. 3925) – tabulka 5:6; soubor 30 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, málo výrazná značka na dně (2,6 cm), doplněný sádrrou, lepený

Rozměry: výška 15,9 cm; strany ústí 12,7 cm, 13,5 cm, 12,9 cm, 13,9 cm; průměr dna 8,7 cm

Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH101

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

31. (in. č. 3926) – tabulka 6:1; soubor 31 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, doplněný sádrrou, lepený

Rozměry: výška 16,2 cm; strany ústí 12,6 cm, 12,3 cm, 12 cm, 13,1 cm; průměr dna 8,8 cm

Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

32. (in. č. 3927) – tabulka 6:2; soubor 32 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, lepený

Rozměry: výška 17 cm; strany ústí 12,9 cm, 12,9 cm, 12,9 cm, 12,9 cm; průměr dna 9,5 cm

Typologie (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

33. (in. č. 3928) – tabulka 6:3; soubor 33 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, sádrovaný, lepený

- výška 16,5 cm; strany ústí 12,2 cm, 13,1 cm, 13 cm, 13,5 cm; průměr dna 8,9 cm

Typologie (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

34. (in. č. 3929) – tabulka 6:4; soubor 34 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, sádrovaný, lepený

Rozměry: výška 17,8 cm; strany ústí 12,3 cm, 12,2 cm, 11,8 cm, 12,6 cm; průměr dna 10,1 cm

Typologie (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

35. (in. č. 3930) – tabulka 6:5; soubor 35 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, nečitelná značka na dně s průměrem cca 3,4 cm, sádrovaný, lepený

Rozměry: výška 17 cm; strany ústí 15,2 cm, 15,2 cm, 15,2 cm, 15,2 cm; průměr dna 11,2 cm

Typologie (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s velkým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH101

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

36. (in. č. 3931) – tabulka 6:6; soubor 36 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, značka na dně – kříž v kruhu s průměrem cca 3,4 cm, sádrovaný, lepený

Rozměry: výška 16 cm; strany ústí 13,8 cm, 14,1 cm, 13,6 cm, 14 cm; průměr dna 10,6 cm

Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH102

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

37. (in. č. 3932) – tabulka 7:1; soubor 37 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s mírně lichoběžníkovým ústím a s kruhovým dnem, lepený

Rozměry: výška 16,3 cm; strany ústí 12,5 cm, 11,7 cm, 11,8 cm, 11 cm; průměr dna 9,8 cm

Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

38. (in. č. 3933) – tabulka 7:2; soubor 38 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s mírně lichoběžníkovým ústím a s kruhovým dnem

Rozměry: výška 16,5 cm; strany ústí 12,4 cm, 13,1 cm, 12,4 cm, 12,7 cm; průměr dna 8,6 cm

Typologie (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH102

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

39. (in. č. 3934) – tabulka 7:3; soubor 39 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s mírně lichoběžníkovým ústím a s kruhovým dnem, sádrovaný, lepený
Rozměry: výška 14,4 cm; strany ústí 12,2 cm, 12,2 cm, 11,8 cm, 11,4 cm; průměr dna 8,4 cm
Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)
Keramická třída: CH106
Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta
Lokalita: Cheb, Mincovní ulice
Kontext: studna/jímka
Orientační data: 14. - 15. stol.

40. (in. č. 3935) – tabulka 7:4; soubor 40 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s mírně lichoběžníkovým ústím a s kruhovým dnem, sádrovaný, lepený
Rozměry: výška 14,8 cm; strany ústí 12,8 cm, 13,9 cm, 13,7 cm, 12,3 cm; průměr dna 10,2 cm
Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)
Keramická třída: CH101
Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta
Lokalita: Cheb, Mincovní ulice
Kontext: studna/jímka
Orientační data: 14. - 15. stol.

41. (in. č. 3936) – tabulka 7:5; soubor 41 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím a s kruhovým dnem, sádrovaný, lepený
Rozměry: výška 15,5 cm; strany ústí 11,7 cm, 12,5 cm, 12 cm, 12,4 cm; průměr dna 8,8 cm
Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)
Keramická třída: CH106
Rok nálezů: 1976
Lokalita: Cheb, Mincovní ulice
Kontext: studna/jímka
Orientační data: 14. - 15. stol.

42. (in. č. 3937) – tabulka 7:6; soubor 42 (PDF soubor na CD)

Nízký/krátký nádobkový kachel s pravouhlým ústím a s kruhovým dnem, značka na dně – kříž v kruhu, sádrovaný, lepený

Rozměry: výška 13,1 cm; strany ústí 16,1 cm, 16,3 cm, 16,2 cm, 16,4 cm; průměr dna 12,5 cm

Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel s velkým ústím (miskovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok a vedoucí výzkumu: 1976

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka

Orientační datace: 14. - 15. stol.

43. (in. č. 4028) - tabulka 8:1; soubor 43 (PDF soubor na CD); fotografie 1 v katalogu

Výklenkový kachel se zbytky prolamované čelní vyhřívací stěny, povrch uvnitř - transparentní zelená glazura, sádrovaný, lepený

Rozměry: výška 15,5 cm; strany ústí 11,7 cm, 12,5 cm, 12 cm, 12,4 cm; průměr dna 8,8 cm

Typologie (Z. Smetánka): výklenkový kachel

Keramická třída: CH201

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka - hloubka 4 metry

Orientační datace: 2. polovina 15. - 16. stol.

44. (in. č. 4029) – soubor 44 (PDF soubor na CD)

Torzo/fragment kachle se zelenou transparentní glazurou.

Rozměry: výška 20 cm; šířka 12,4 cm

Typologie (Z. Smetánka): neurčený

Keramická třída: CH201

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka – hloubka 4 metry

Orientační datace: 2. polovina 15. - 16. stol.

45. (in. č. 4034) – tabulka 9:1; soubor 45 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s mírně lichoběžníkovým ústím, které není plně dochováno, kruhové dno, sádrovaný, lepený

Rozměry: výška 13 cm; strany ústí 12,5 cm, 12,5 cm, 13,5 cm, 13,5 cm; průměr dna 8,8 cm

Typologie (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH101

Rok nálezu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka – hloubka 4 až 8 metru

Orientační datace: 14. - 15. stol.

46. (in. č. 4053) – tabulka 9:2; soubor 9 (PDF soubor na CD)

Nízký nádobkový kachel s pravoúhlým nedochovaným ústím a s kruhovým dnem, špatně čitelná značka na dně – kříž v kruhu, lepený,

Rozměry: výška 11,1 cm; strana ústí 17,6 cm; průměr dna 15,1 cm

Typologie (Z. Smetánka): nízký nádobkový kachel s velkým ústím (miskovitý kachel)

Keramická třída: CH102

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Mincovní ulice

Kontext: studna/jímka – hloubka 4 až 8 metru

Orientační datace: 14. - 15. stol.

47. (in. č. 6555) – tabulka 9:3; soubor 47 (PDF soubor na CD); fotografie 8 v katalogu

Nízký nádobkový kachel s pravoúhlým ústím, promačkávaná hrana ústí, lepený, očazený

Rozměry: výška 11,1 cm; strana ústí 22,5 cm, 22,5 cm, 22,5 cm, 22,5 cm; průměr dna 15,1 cm

Typologie (Z. Smetánka): nízký nádobkový kachel s velkým ústím (miskovitý kachel)

Keramická třída: CH102

Rok a vedoucí výzkum: 1979, P. Šebesta

Lokalita: Podhradí u Aše

Kontext: neznámý

Orientační datace: 15. - 16. stol.

48. (in. č. 7237) – soubor 48 (PDF soubor na CD)

Komorový renesanční kachel s dochovanou komorou, zelená netransparentní glazura, rekonstruovaný, doplněný sádrou, lepený, dobarvovaný.

Motiv: Nehluboká nika zakončená palmetovou konchou, orámování jednoduchou lištou

Rozměry: výška komory 5 cm; čelní vyhřívací stěna 19,5 cm, 19,5 cm, 19,3 cm, 19,3 cm

Typologie (Z. Smetánka): komorový kachel velkého čtvercového formátu

Keramická třída: CH202

Rok nálezu: Neznámý

Lokalita: Cheb, Šlikova ulice

Kontext: neznámý

Stavební údaje: základní řádkový kachel

49. (in. č. 7238) – soubor 49 (PDF soubor na CD)

Komorový renesanční kachel s nedochovanou komorou, zelená netransparentní glazura, rekonstruovaný, doplněný sádrou, lepený, dobarvovaný.

Motiv: Nehluboká nika zakončená palmetovou konchou, orámování jednoduchou lištou

Rozměry: čelní vyhřívací stěna 18,6 cm, 18,6 cm, 12,4 cm, 12,4 cm

Typologie (Z. Smetánka): komorový kachel středního obdélného formátu

Keramická třída: CH202

Rok nálezu: neznámý

Lokalita: Cheb, Šlikova ulice

Kontext: neznámý

Stavební údaje: základní řádkový kachel

50. (in. č. 7239) – soubor 50 (PDF soubor na CD)

Komorový renesanční kachel s nedochovanou komorou, zelená netransparentní glazura, rekonstruovaný, doplněný sádrou, lepený, dobarvovaný.

Motiv: portrét šlechtičny v medailonu, který doplňují florální motivy

Rozměry: čelní vyhřívací stěna 18,3 cm, 18,3 cm, 18,5 cm, 18,5 cm

Typologie: (Z. Smetánka): komorový kachel velkého čtvercového formátu

Keramická třída: CH202

Rok nálezu: Neznámý

Lokalita: Cheb, Šlikova ulice

Kontext: neznámý

Stavební údaje: základní řádkový kachel

51. (in. č. 7240) – soubor 51 (PDF soubor na CD), fotografie 10 v katalogu

Komorový renesanční kachel s dochovanou komorou, zelená netransparentní glazura, rekonstruovaný, doplněný sádrou, lepený, dobarvovaný.

Motiv: portrét šlechtičny v medailonu s iniciály SI. KOR.

Rozměry: výška komory 7 cm; čelní vyhřívací stěna 22,2 cm, 22,2 cm, 22,4 cm, 22,4 cm

Typologie: (Z. Smetánka): komorový kachel velkého čtvercového formátu

Keramická: třída: CH202

Rok nálezů: Neznámý

Lokalita: Cheb, Šlikova ulice

Kontext: neznámý

Stavební údaje: základní řádkový kachel

52. (in. č. 7241) – soubor 52 (PDF soubor na CD)

Dva zcela zrekonstruované kachle, které tvořily rok kachlových kamen.

Motiv: Rozeta v medailonu, která je jednoduše orámovaná

Rozměry: výška komory 6 cm; čelní vyhřívací stěna 21,2 cm, 20,4 cm, 21,7 cm, 20 cm

Typologie: (Z. Smetánka): komorový kachel velkého čtvercového formátu

Keramická: třída: CH202

Rok nálezů: Neznámý

Lokalita: Cheb, Šlikova ulice

Kontext: neznámý

Stavební údaje: dva základní rohové kachle

53. (in. č. 7242) – soubor 53 (PDF soubor na CD); fotografie 9 v katalogu

Torzo renesančního rohového kachle, částečně sádrovaného a nedobarvovaného, netransparentní zelená glazura

Motiv: plastické znázornění střešní krytiny/tašky, pod střešní krytinou jsou naznačeny zbytky palmety

Rozměry: čelní vyhřívací stěna 19 cm, 19 cm

Typologie: (Z. Smetánka): komorový kachel velkého čtvercového formátu

Keramická třída: CH202

Rok a vedoucí výzkumu: Neznámý

Lokalita: Cheb, Šlikova ulice

Kontext: neznámý

Stavební údaje: základní rohový kachel

54. (sine) – tabulka 9:4; soubor 54 (PDF soubor na CD)

Torzo nádobkového kachle s nedochovaným pravoúhlým ústím, kruhové dno, lepený

Rozměry: výška 17 cm; strany ústí 13,3 cm, 13,7 cm; průměr dna 9,5 cm

Typologie: (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s velkým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Šlikova ulice, výzkum na místě bývalé restaurace Rychta

Kontext: jímka/sonda 5

Orientační datace: 14. -15. stol.

55. (sine) – tabulka 9:5; soubor 55 (PDF soubor na CD)

Celý nádobkový kachel pravoúhlým ústím, kruhové dno

Rozměry: výška 18 cm; strany ústí 16,3 cm, 16 cm, 16,2 cm, 16 cm; průměr dna 9,5 cm

Typologie: (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s velkým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Šlikova ulice, výzkum na místě bývalé restaurace Rychta

Kontext: jímka/sonda 5

Orientační datace: 14. -15. stol.

56. (sine) – tabulka 9:6; soubor 56 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel pravoúhlým ústím, kruhové dno, lepený

Rozměry: výška 18,7 cm; strany ústí 13,1 cm, 13,1 cm, 13,7 cm, 13,4 cm ; průměr dna 10 cm

Typologie: (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH105

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Šlikova ulice, výzkum na místě bývalé restaurace Rychta

Kontext: jámka/sonda 5

Orientační datace: 14. -15. stol.

57. (sine) – tabulka 10:1; soubor 57 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel pravoúhlým ústím, kruhové dno, lepený

Rozměry: výška 12 cm; strany ústí 12,5 cm, 12 cm, 12,3 cm, 12,1 cm ; průměr dna 9,8 cm

Typologie: (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Šlikova ulice, výzkum na místě bývalé restaurace Rychta

Kontext: jámka/sonda 5

Orientační datace: 14. -15. stol.

58. (sine) – tabulka 10:2; soubor 58 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel pravoúhlým ústím, kruhové dno, lepený

Rozměry: výška 17,7 cm; strany ústí 16,1 cm, 16 cm, 16,1 cm, 16,1 cm ; průměr dna 9,3 cm

Typologie: (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s velkým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH105

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Šlikova ulice, výzkum na místě bývalé restaurace Rychta

Kontext: jámka/sonda 5

Orientační datace: 14. -15. stol.

59. (sine) – tabulka 10:3; soubor 59 (PDF soubor na CD)

Torzo nádobkového kachle pravoúhlým ústím, kruhové dno, lepený, není dochována celá jeho výška

Rozměry: výška 15,5 cm; strana ústí 12,5 cm ; průměr dna 10,3 cm

Typologie: (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel s malým ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok a vedoucí výzkumu: 1976, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, Šlikova ulice, výzkum na místě bývalé restaurace Rychta

Kontext: jámka/sonda 5

Orientační datace: 14. -15. stol.

60. (sine) – tabulka 10:4; soubor 60 (PDF soubor na CD)

Torzo nízkého nádobkového kachle pravoúhlým ústím, kruhové dno, lepený, na vnitřním dně jsou symetrické kružnice

Rozměry: výška 10 cm; strana ústí 20,8 cm, 20,8 cm, 20,8 cm, 20,8 cm ; průměr dna 16 cm

Typologie: (Z. Smetánka): nízký nádobkový kachel s velkým ústím (miskovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok a vedoucí výzkumu: 1998, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, plocha zaniklého Jehlářského náměstí, předhradí Chebského hradu

Kontext: neznámý

Orientační datace: 15. - 16. stol.

61. (sine) – tabulka 10:5; soubor 60 (PDF soubor na CD)

Torzo nádobkového kachle s kruhovým ústím, kruhové dno, lepený, na vnitřním dně jsou symetrické kružnice

Rozměry: výška 20,4 cm; průměr dna 8 cm

Typologie: (Z. Smetánka): dlouhý/vysoký nádobkový kachel s kruhovým ústím (pohárovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok a vedoucí výzkumu: 1998, P. Šebesta

Lokalita: Cheb, plocha zaniklého Jehlářského náměstí, předhradí Chebského hradu

Kontext: neznámý

Orientační datace: 14. -15. stol.

62. (sine) – tabulka 10:6; soubor 62 (PDF soubor na CD)

Nádobkový kachel s pravoúhlým ústím, kruhové dno, lepený, na šroubovici zbytky stavebního materiálu

Rozměry: výška 14,7 cm; strany ústí 17,2 cm, 17 cm, 17 cm, 17 cm; průměr dna 8 cm

Typologie: (Z. Smetánka): krátký nádobkový kachel se středním ústím (tyglíkovitý kachel)

Keramická třída: CH106

Rok a vedoucí výzkumu: neznámý

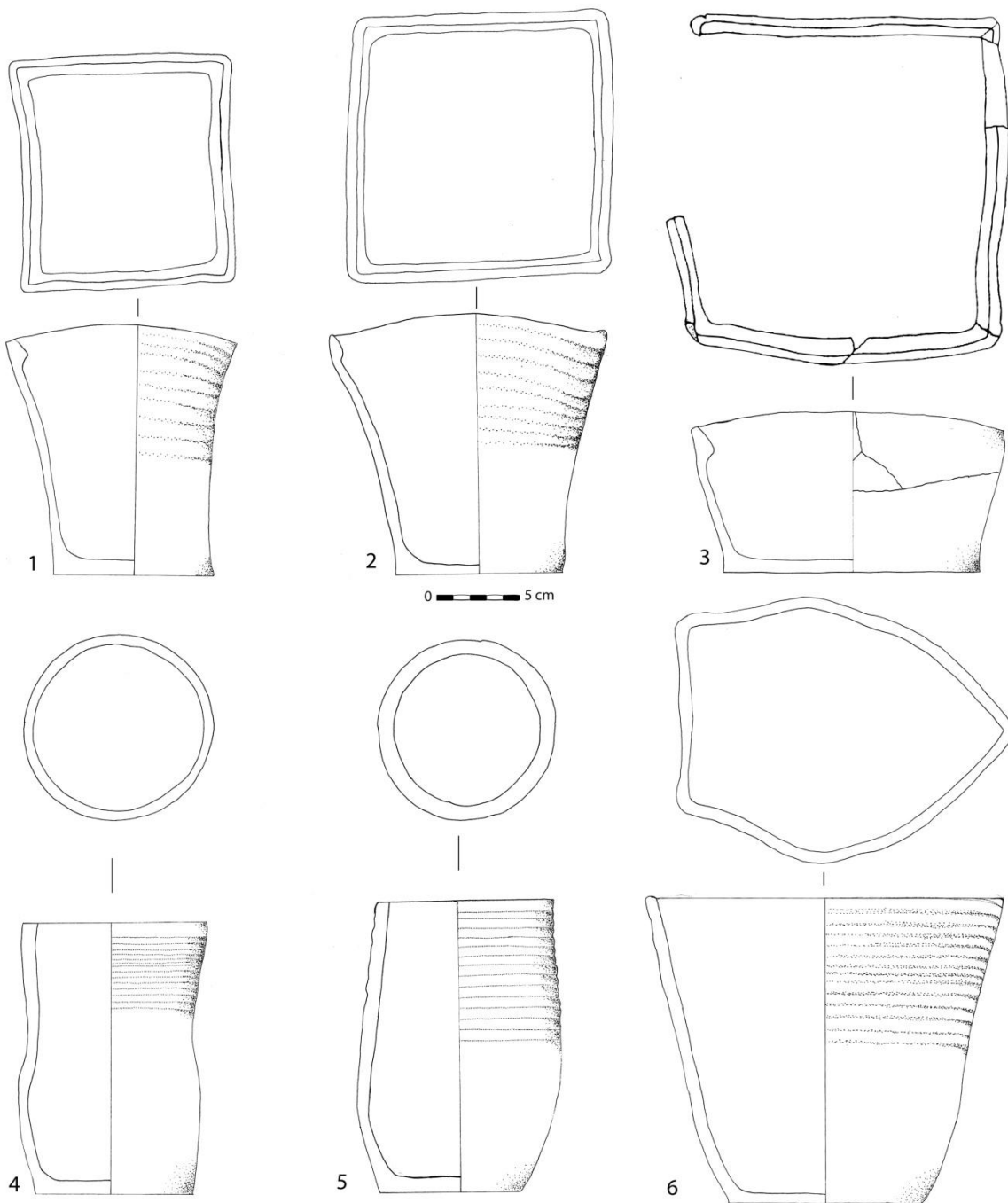
Lokalita: neznámý

Kontext: neznámý

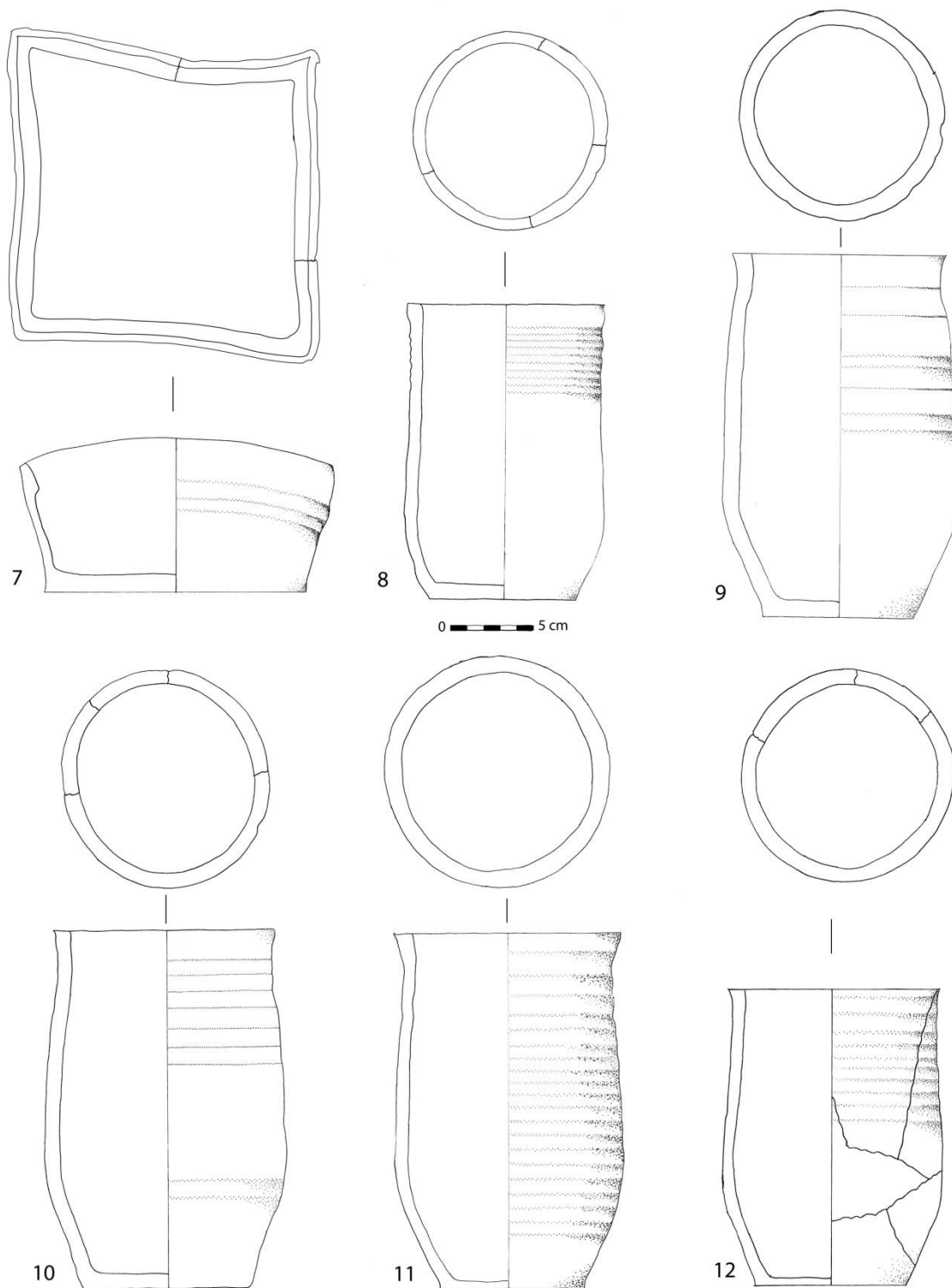
Orientační datace: 14. -15. stol.

14. Katalogové přílohy

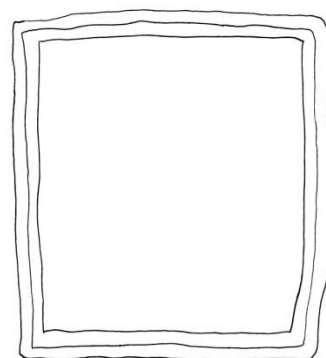
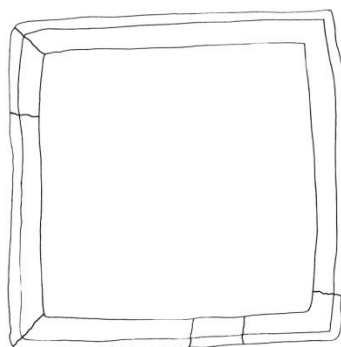
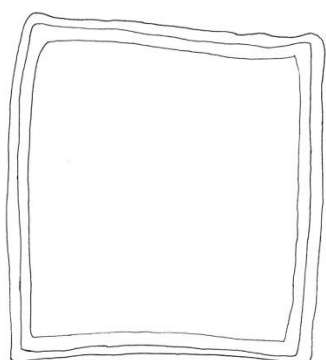
Tabulka 1

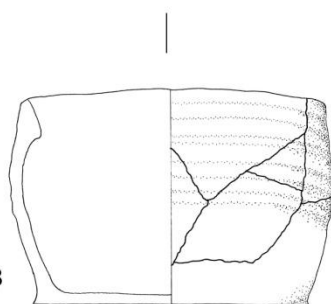
Tabulka 2

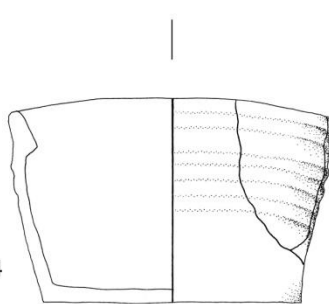
Tabulka 3

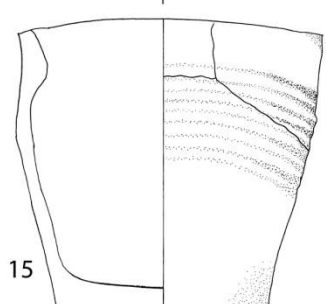
13

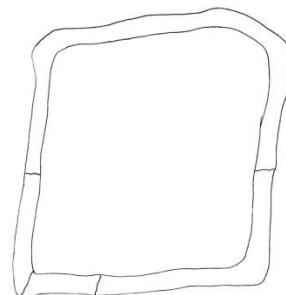
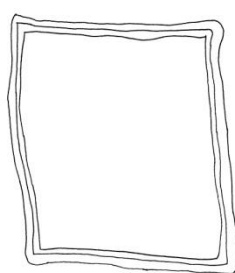
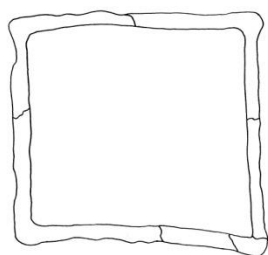
14

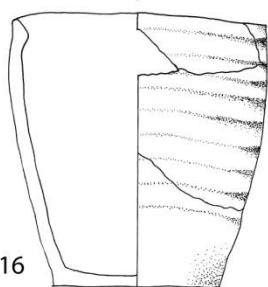
15

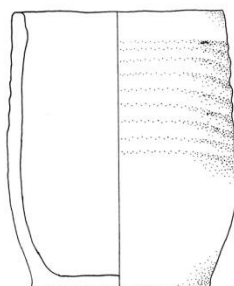
0 5 cm

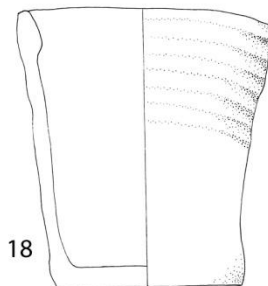
16

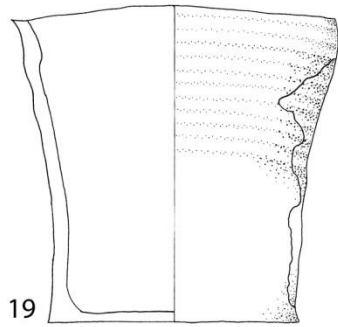
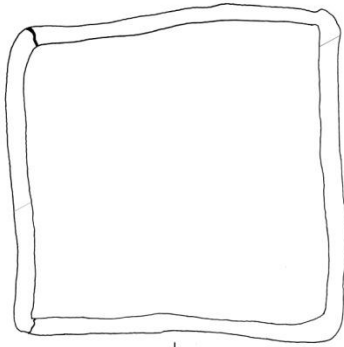
17

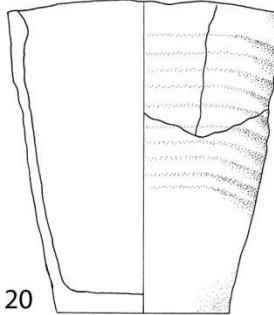
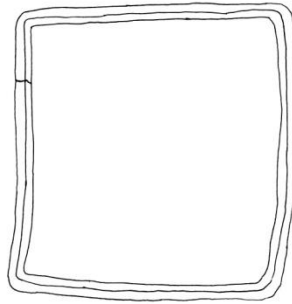
18

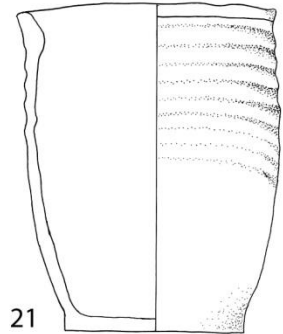
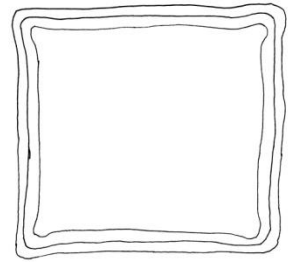
Tabulka 4

19

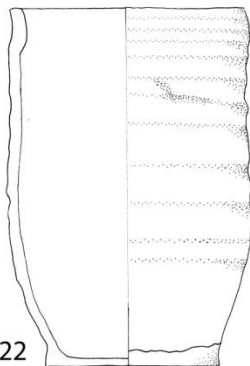
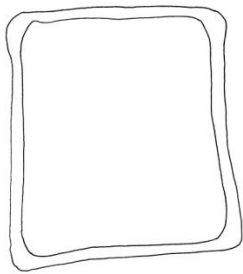

20

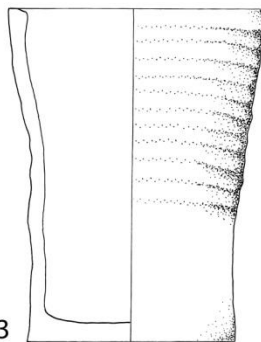
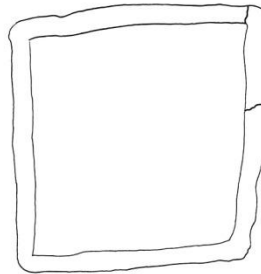

21

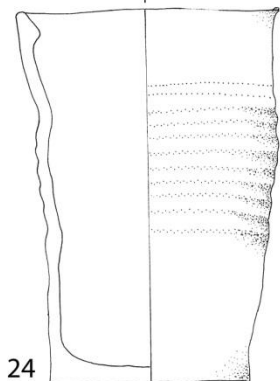
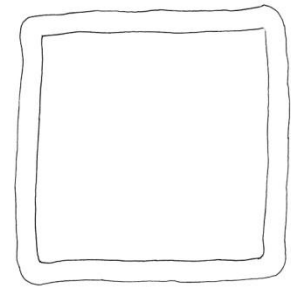
0 5 cm

22

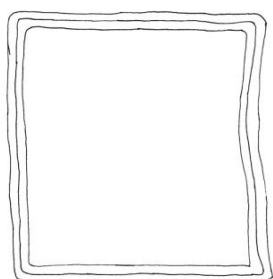

23

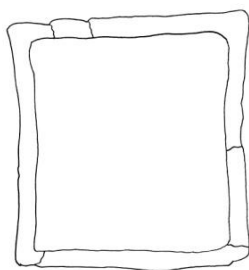
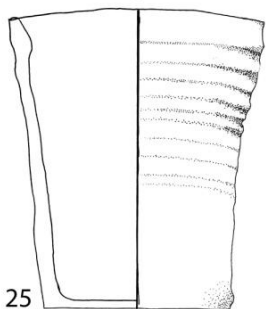

24

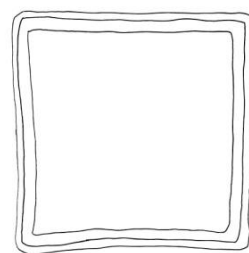
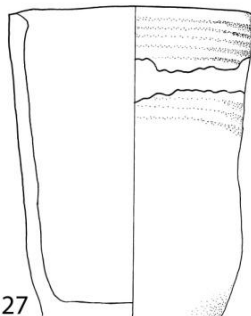
Tabulka 5

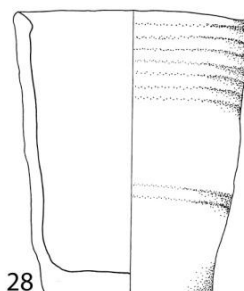
25

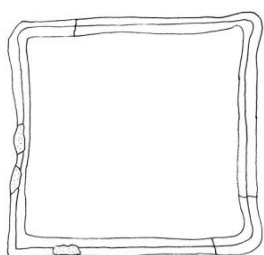
27

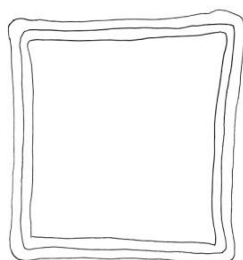
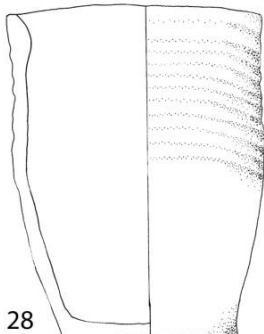
28

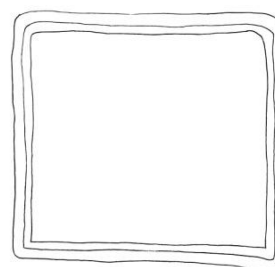
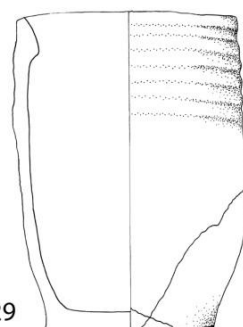
0 5 cm

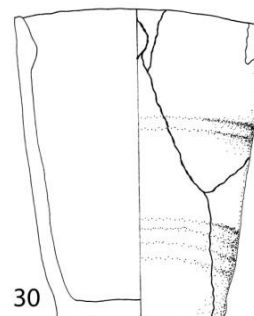
28

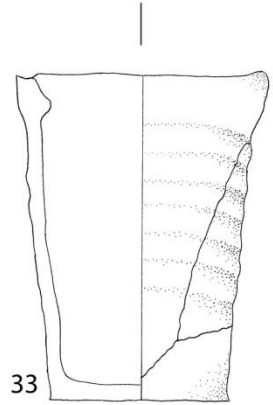
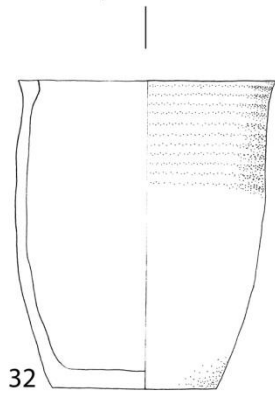
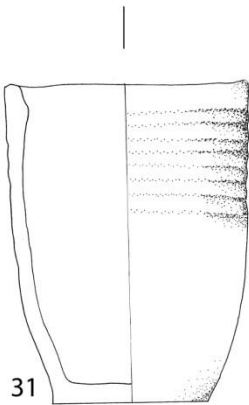
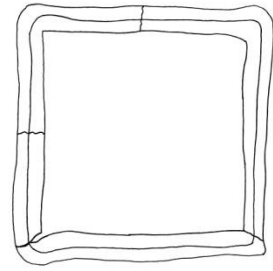
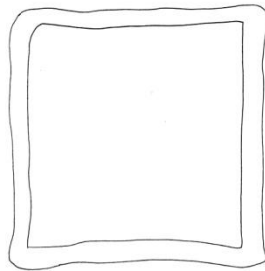
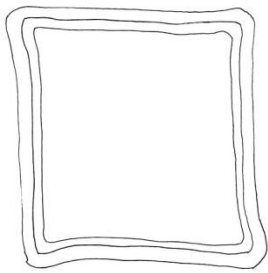
29

30

Tabulka 6

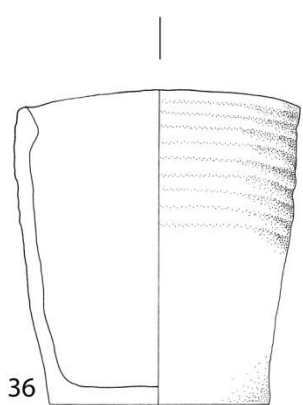
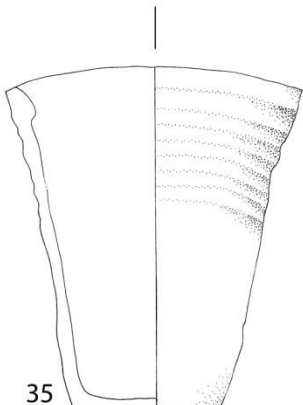
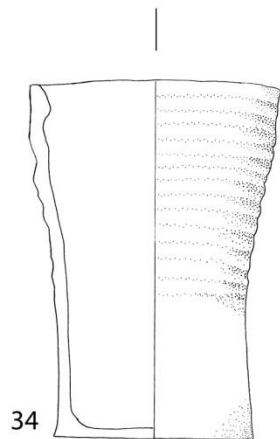
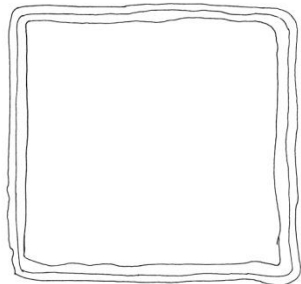
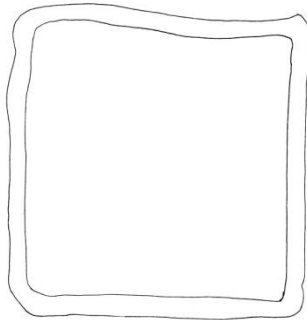
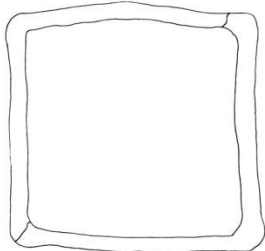

31

32

33

0 5 cm

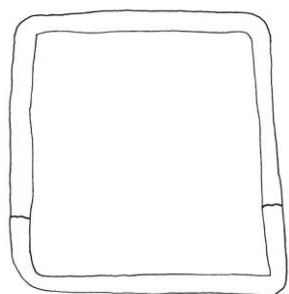

34

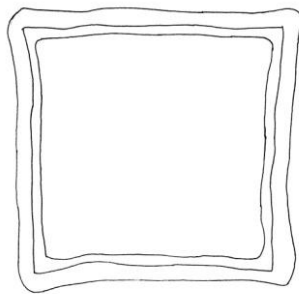
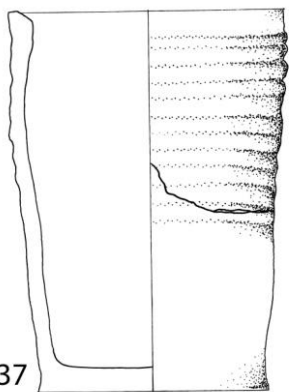
35

36

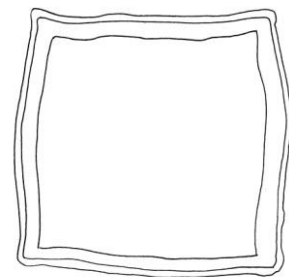
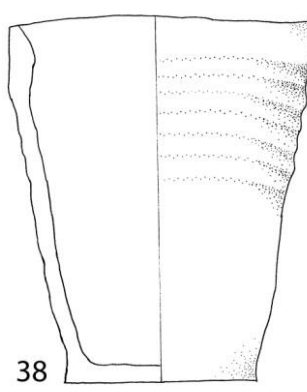
Tabulka 7

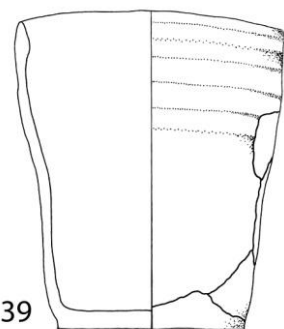
37

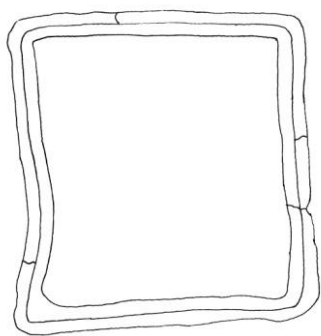
38

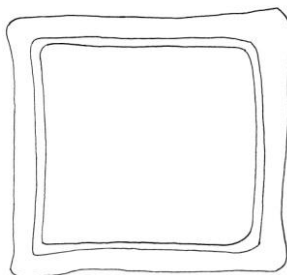
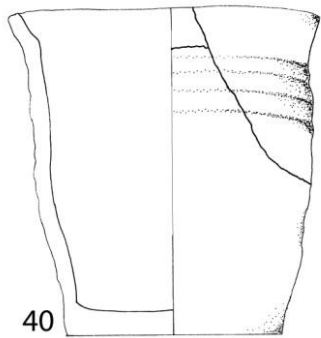
39

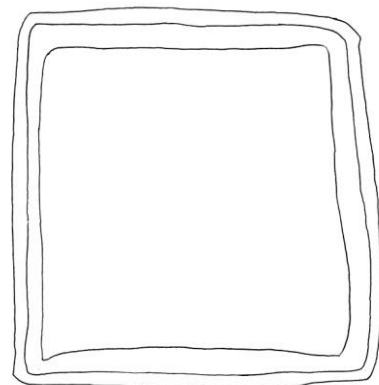
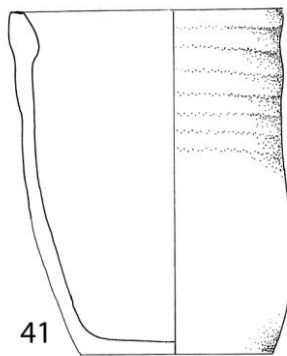
0 5 cm

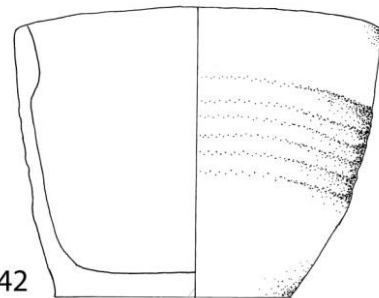
40

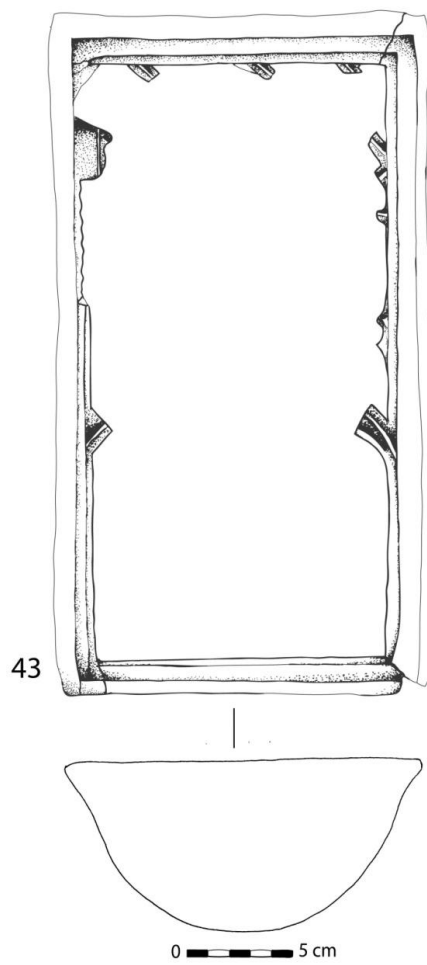
41

42

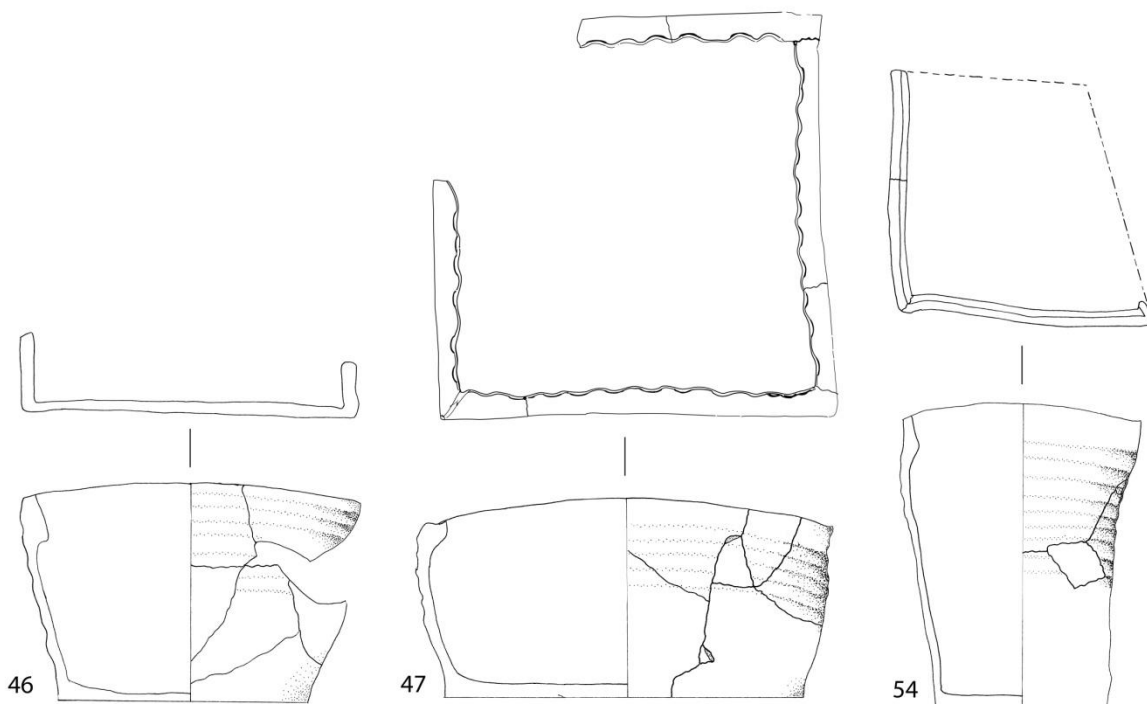
Tabulka 8

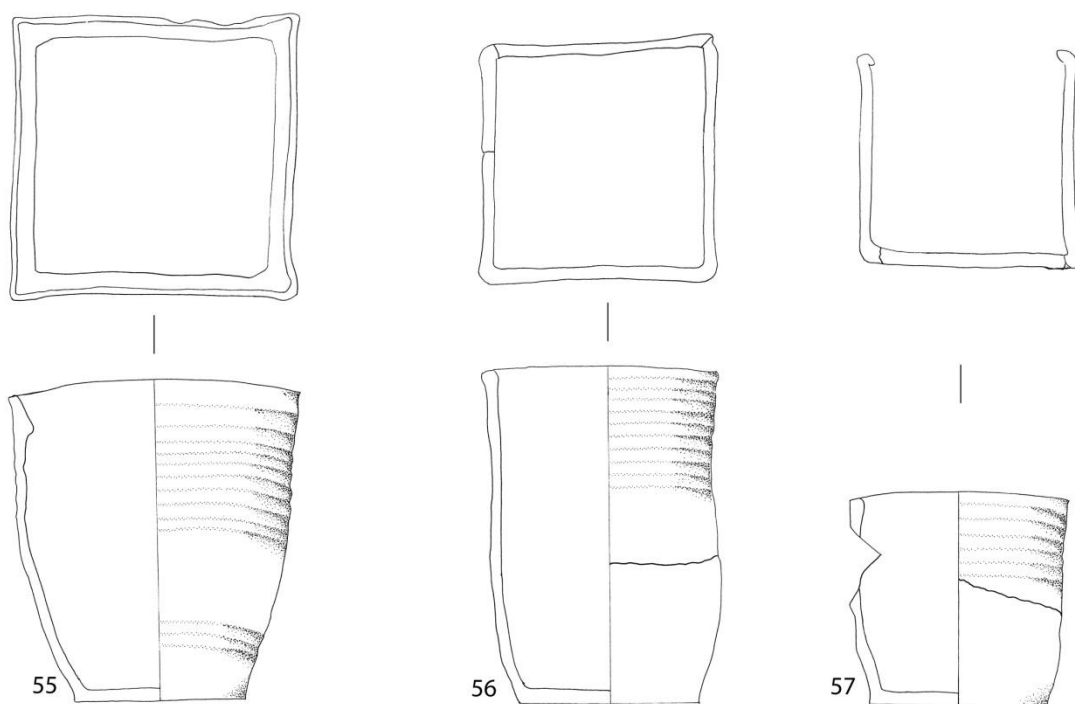
Fotografie 1: výklenkový kachel 43 (in. č. 4028)

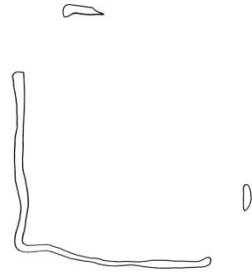
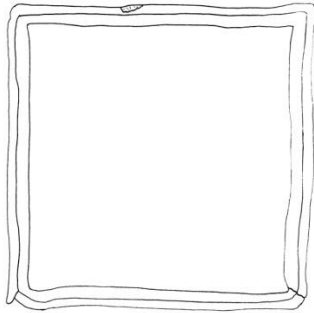
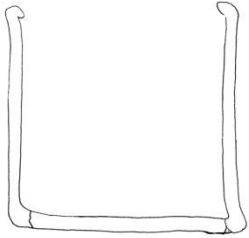
Tabulka 9

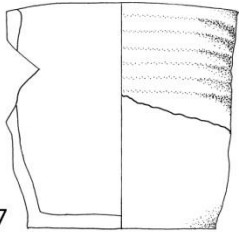
0 5 cm

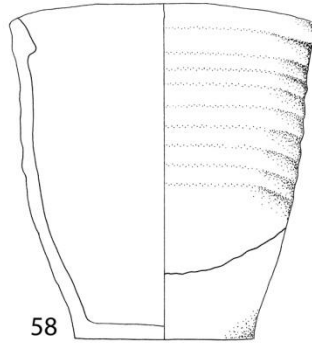
Tabulka 10

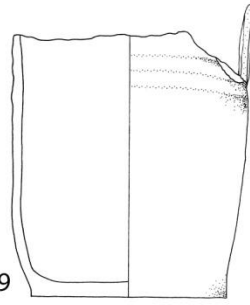
57

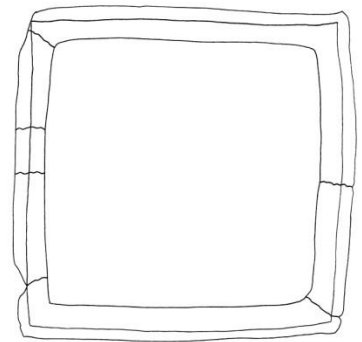
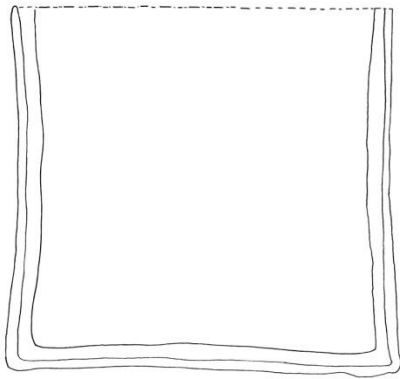
58

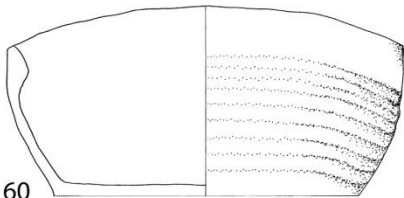
59

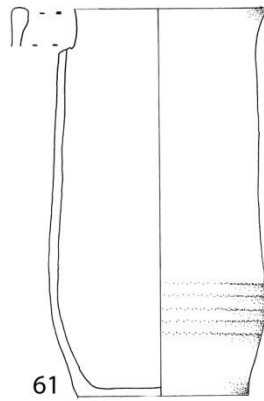
0 5 cm

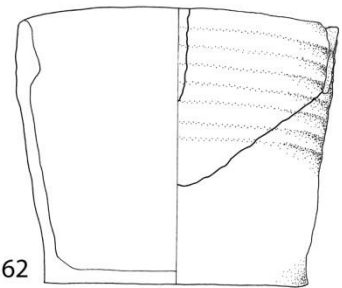
60

61

62

Fotografie 2: pohárovitý kachel s katalogovým číslem 5. (in. č. 1810)

Fotografie 3: pohárovitý kachel s katalogovým číslem 5 (in. č. 1810)

Fotografie 4: tyglíkovitý kachel s katalogovým číslem 2 (in. č. 1767)

Fotografie 5: tyglíkovitý kachel s katalogovým číslem 2 (in. č. 1767)

Fotografie 6: miskovitý kachel s katalogovým číslem 7

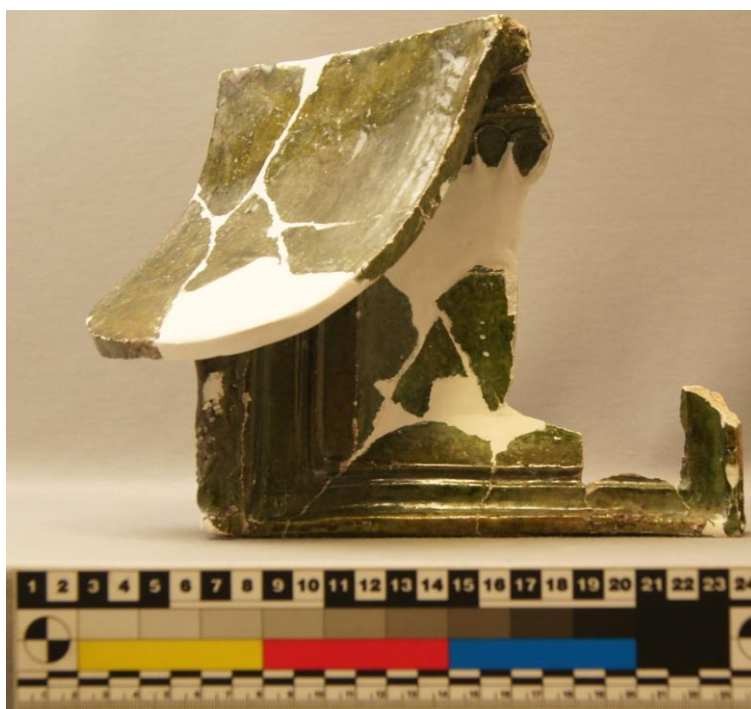
Fotografie 7: miskovitý kachel s katalogovým číslem 7

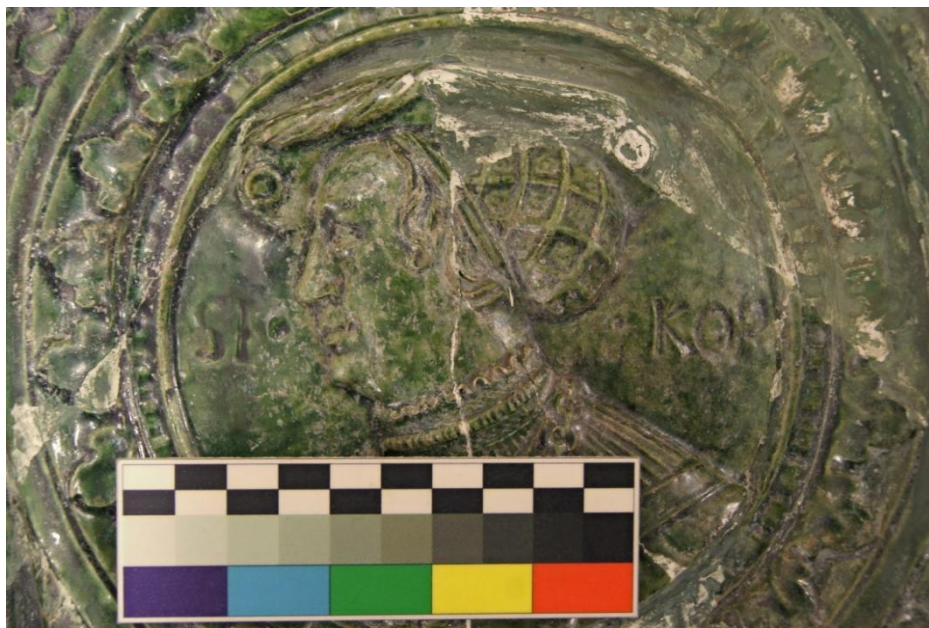
Fotografie 8: miskovitý kachel 47 z Podhradí (hrad Neuberg) u Aše (in. č. 6555)

Fotografie 9: renesanční komorový kachel 53 (in. č. 7242)

Fotografie 10: Renesanční portrétní kachel 51 (in. č. 7240)

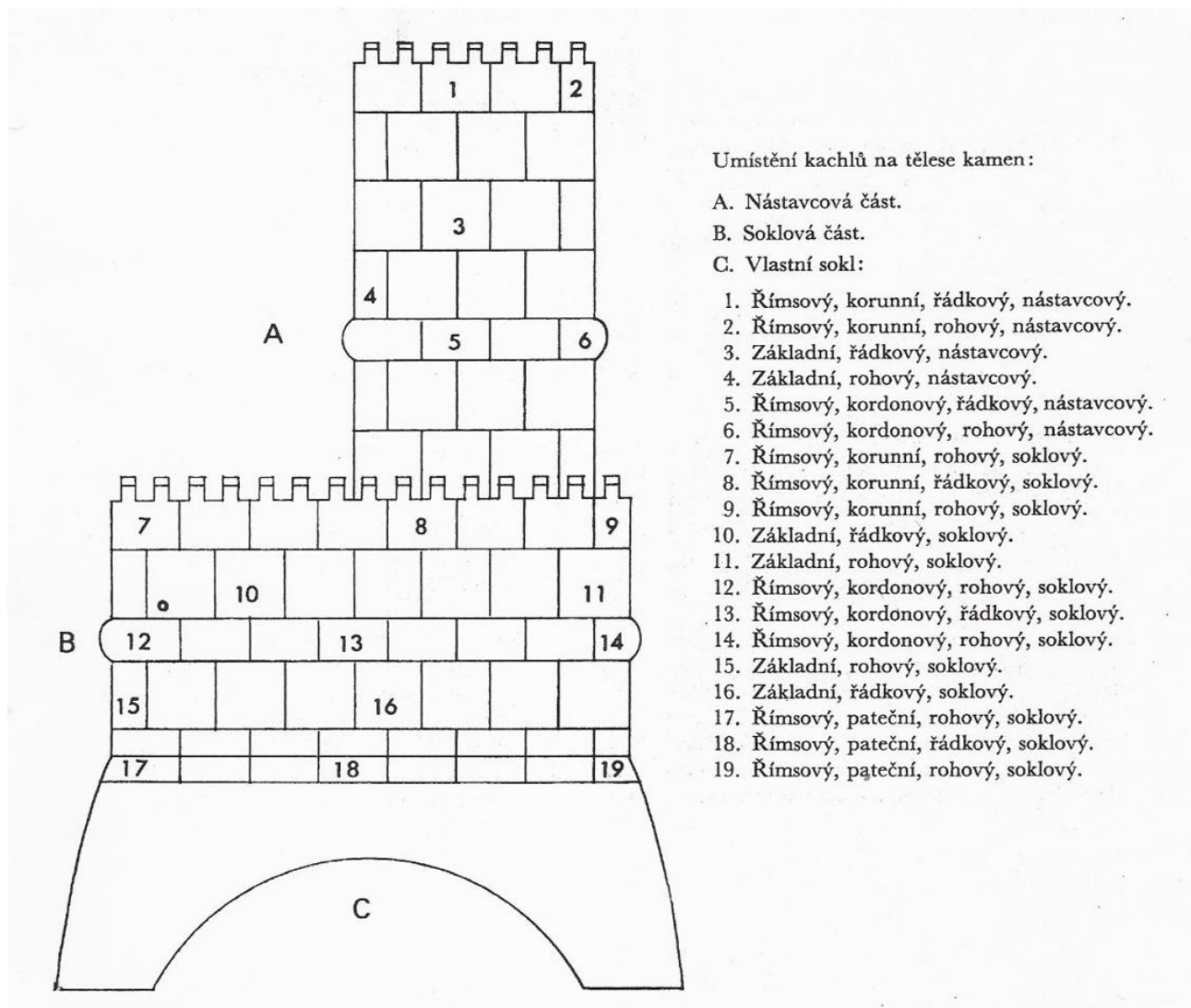

Fotografie 11: Komorový kachel s nehlubokou nikou a s palmetovou konchou

15. Přílohy

Příloha 1: umístění kachlů na tělese kamen (Smetánka 1969, 230)

Umístění kachlů na tělese kamen:

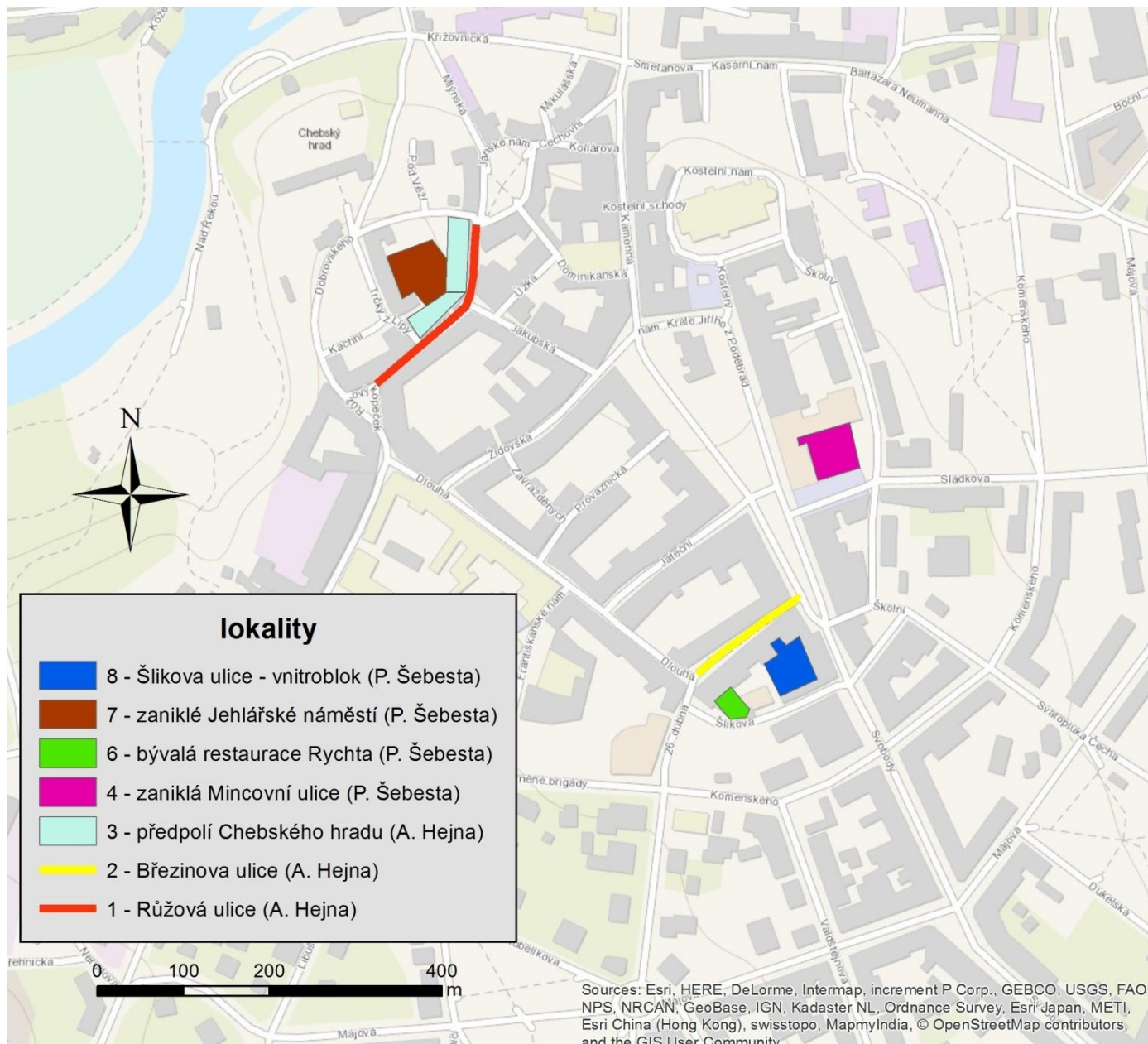
A. Nástavcová část.

B. Soklová část.

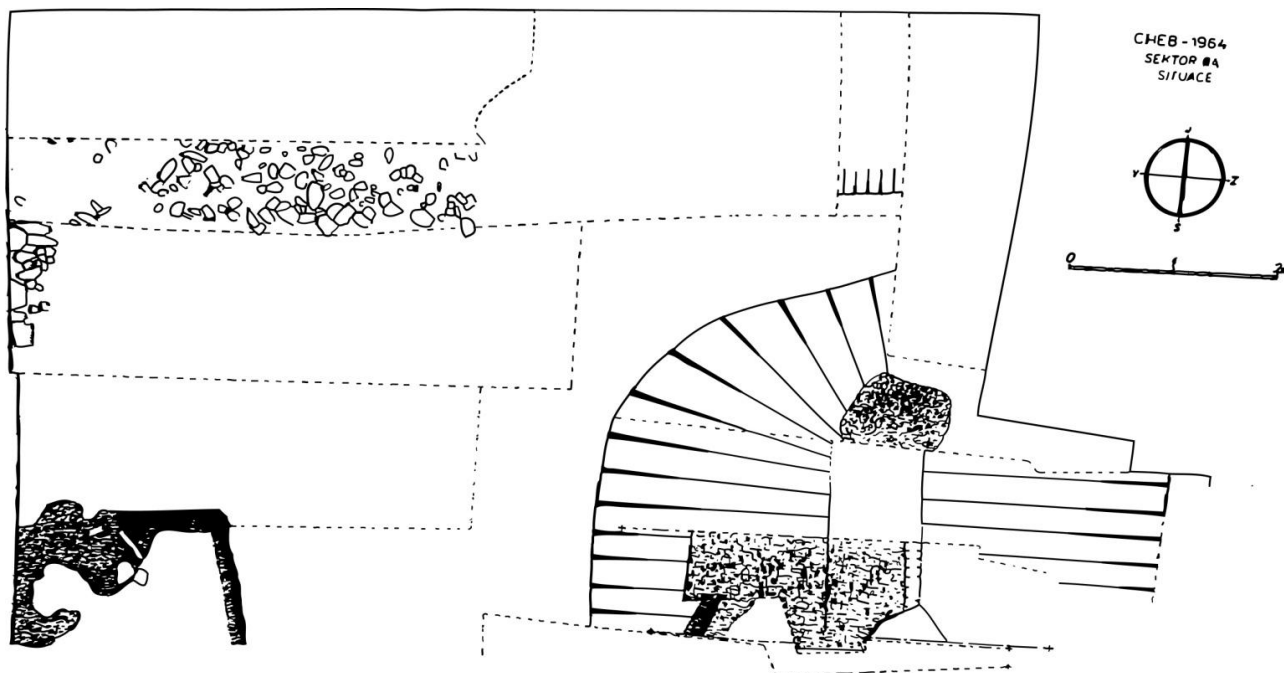
C. Vlastní sokl:

1. Římsový, korunní, řádkový, nástavcový.
2. Římsový, korunní, rohový, nástavcový.
3. Základní, řádkový, nástavcový.
4. Základní, rohový, nástavcový.
5. Římsový, kordonový, řádkový, nástavcový.
6. Římsový, kordonový, rohový, nástavcový.
7. Římsový, korunní, rohový, soklový.
8. Římsový, korunní, řádkový, soklový.
9. Římsový, korunní, rohový, soklový.
10. Základní, řádkový, soklový.
11. Základní, rohový, soklový.
12. Římsový, kordonový, rohový, soklový.
13. Římsový, kordonový, řádkový, soklový.
14. Římsový, kordonový, rohový, soklový.
15. Základní, rohový, soklový.
16. Základní, řádkový, soklový.
17. Římsový, pateční, rohový, soklový.
18. Římsový, pateční, řádkový, soklový.
19. Římsový, pateční, rohový, soklový.

Příloha 2: mapa chebských lokalit (podkladová mapa - ArcGIS on-line)

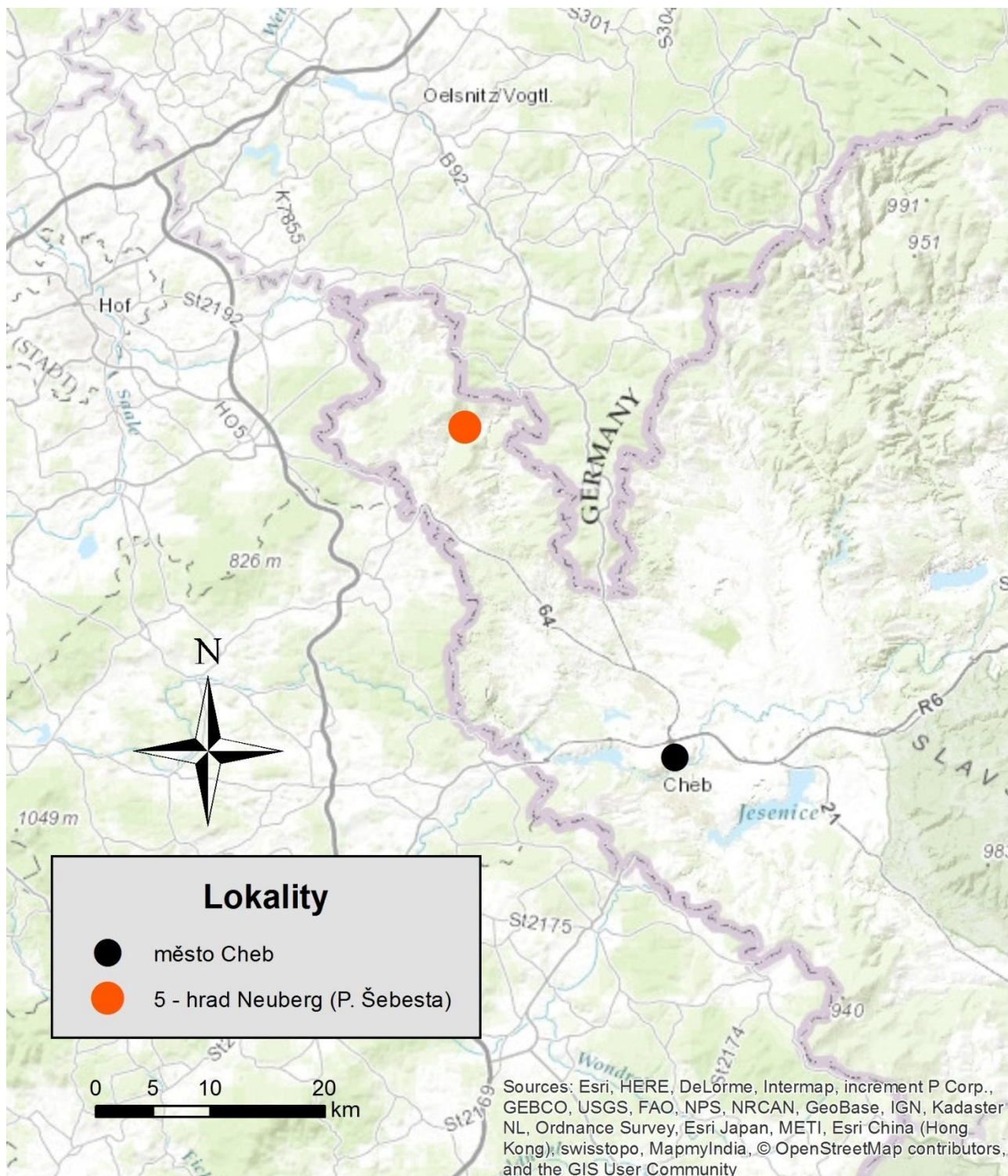
Příloha 3: Cheb, úsek II, sektor III, situace výzkumu v roce 1964 (Hejna 1967, 199)

Příloha 4: Úsek II, sektor III, zbytek středověkého výrobního objektu (Hejna 1967, 201)

Příloha 5: geografická poloha hradu Neubergu a Chebu (podkladová mapa - ArcGIS on-line)

Příloha 6: kamnářská roura (*Klsák, J. a spol. 2011*, přiložené u publikace CD)

075 / VÝMĚNÍK TEPLA

Podhradí–hrad Neuberg

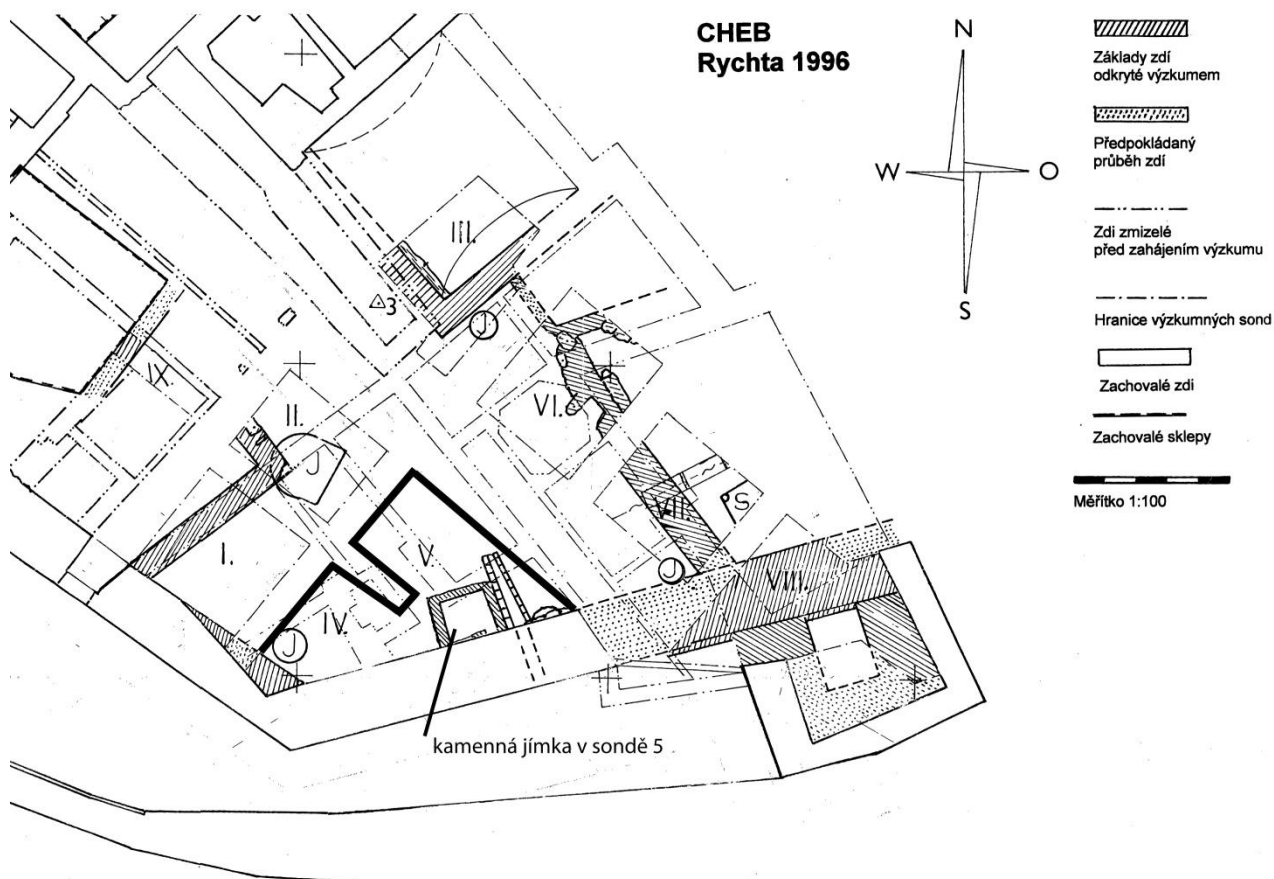
15. století

výška: 33 cm

průměr: 13 cm

Muzeum Cheb

Příloha 7: plán výzkumu z roku 1996 v místech bývalé restaurace Rychta (P. Šebesta 1996)

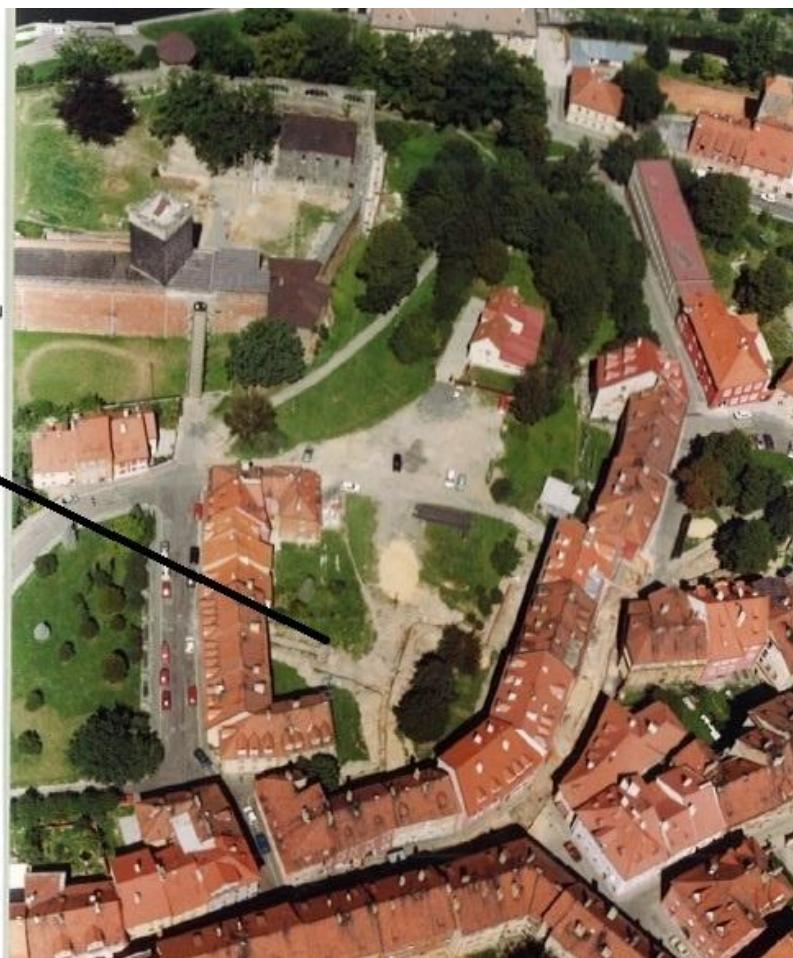
Příloha 8: fotografie kamenné jámky
(P.Šebesta 1996, dokumentace uložena v krajském muzeu v Chebu)

Příloha 9: záchranný archeologický výzkum v místech zaniklého Jehlářského náměstí
(Šebsta 1998, dokumentace uložena v krajském muzeu v Chebu)

Nálezy kachlů z Jehlářského náměstí v předpolí Chebského hradu

Záchranný archeologický výzkum na místě zaniklého
Jehlářského náměstí vyvolaný výstavbou teplovodního kanálu

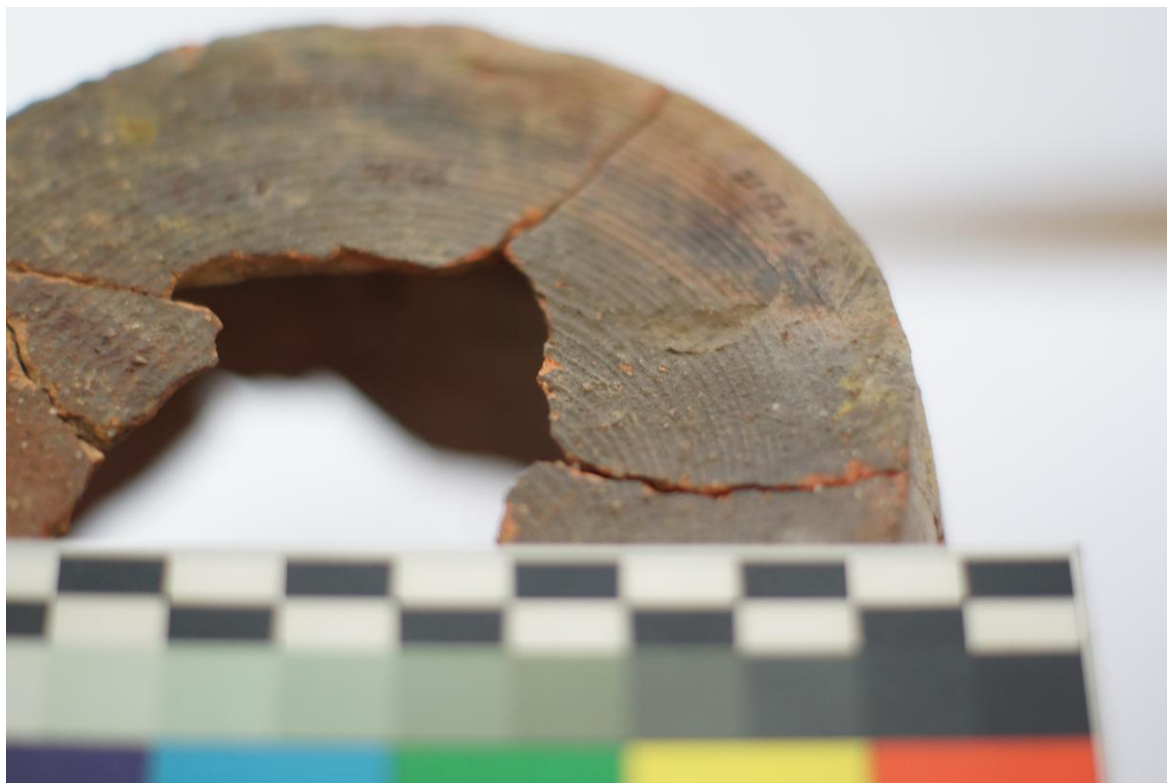

Fotografie (P. Šebsta 1998, dokumentace)

Příloha 10: nádbkový kachel (in. č. A213, uloženo v depozitáři v Muzeu českého lesa v Tachově)

Příloha 11: nádbkový kachel (in. č. A213, uloženo v depozitáři v Muzeu českého lesa v Tachově)

Příloha 12: nádobkový kachel (in. č. A141, uloženo v depozitáři v Muzeu českého lesa v Tachově)

